





**Χ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ**

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου  
Θεσσαλονίκης

**Α. ΛΑΖΑΡΟΥ**

Καθηγητοῦ τοῦ προτύπου τοῦ  
Διδ. τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως.

Χ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ

876  
1927  
Θεο  
ΑΡΧ

# ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ  
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΨΩ ΜΑΧΗΣ (301 Π. Χ.)

Διὰ τὴν Πρώτην τάξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου  
καὶ τὰς ἀντιστοιχοῦς τῶν ἄλλων σχολείων  
τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως

Ἐγκριθεῖσα ἐπὶ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας

ΜΕ ΠΟΛΛΑΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ



ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩ. Ν. ΣΙΔΕΡΗ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ  
46, ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ, 46  
1927

Πάν αντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ ἐνὸς τῶν συγγραφέων.

Βαλαρίου

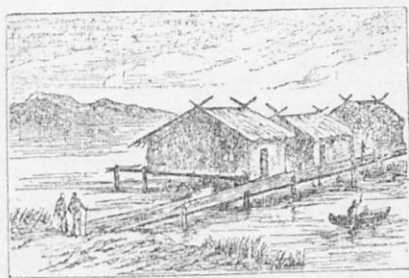


## ΙΣΤΟΡΙΑ — ΠΟ

### ΛΑΟΙ ΑΠΟΛΙΤΙΣΤΟΙ ΚΑΙ ΛΑΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΟΙ

Είναι χιλιάδες χρόνια άφóτου ύπάρχουν άνθρωποι επάνω εις την γήν. Οί παλαιότεροι όμως άνθρωποι ήσαν άπολίτιστοι. Δέν ήξευραν νά κατασκευάζουν ένδύματα, οικιακά σκεύη, κατοικίας και όλα όσα κάμνουν εύκολον και ωραίαν την ζωήν. Έξούσαν άπό τό κνήγιον ή άπό την άλιείαν. Άργότερον εξημέρωςαν τά ζῳα, τό πρόβατον, την άγελάδα, τόν ίππον, έκαμαν ποιμένα και έζησαν ως ποιμένες.

Άκόμη τότε δέν είχαν μόνιμον κατοικίαν, αλλά επήγαιναν άπό τό έν μέρος εις τό άλλο, όπου εύρισκαν τροφήν διά τά ζῳα των. Ήσαν δηλαδή νομάδες. Τέλος μερικοί εκάθησαν εις τά εύφορα μέρη, τά εκαλλιέρογησαν και ήρχισαν νά ζούν άπό τούς καρπούς τής γής. Έγιναν δηλαδή γεωργοί. Τούς έτραύηξαν κυρίως αί πεδιάδες, όπου έτρεχαν μεγάλοι ποταμοί και ήτο εύκολον νά καλλιεργηθῆ ή γή.

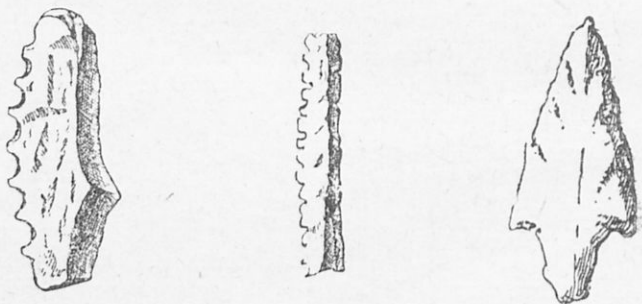


Λιμναϊάι κατοικίαι

Οί παλαιοί άνθρωποι διά νά άποφεύγουν τά άγρια θηρία, εκάρφωσαν στύλους μέσα εις τές λίμνας, κατασκευάζαν ένα πάτωμα και εκει εκτιζαν καλύβας διά νά κατοικοούν.

Οί άνθρωποι επρόσδευσαν, άφóτου εκάθησαν μονίμως εις ένα μέρος και ήρχισαν νά καλλιεργούν την γήν. Άνεκάλυψαν διάφορα εργαλεία, τά όποια τούς έβοήθησαν νά κάμουν πολλά χρήσιμα έργα. Τόν παλαιότερον καιρόν δέν ήξευραν τά μέταλλα. Τά όλίγα εργαλεία τους ήσαν άπό πέτραν. Άργότερα όμως έμαθαν νά μεταχειρίζωνται τά μέταλλα, πρώτα τόν χαλκόν και ύστερα τόν σίδη-

ρον. Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ σιδήρου τοὺς ὠφέλησε πολὺ, διότι κατεσκεύασαν μὲ αὐτὸν στερεὰ ἐργαλεῖα, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐβοήθησαν πολὺ εἰς τὰς ἐργασίας των. Ἀπὸ τότε ἤρχισαν νὰ κτίζουν κατοικίας, νὰ κατασκευάζουν ἐνδύματα, νὰ καλλιεργοῦν καλύτερα τὴν γῆν, νὰ τρώγουν καλύτερας τροφάς, νὰ γίνωνται καθαρότεροι καὶ ἕξυπνότεροι. Μὲ μίαν λέξιν οἱ ἄνθρωποι ἐπροόδουσαν



Ἐργαλεῖα—ὄπλα

Οἱ παλαιοὶ ἄνθρωποι δὲν ἤξευραν νὰ μεταχειρίζονταν τὸ μέταλλον. Διὰ τοῦτο τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ ὄπλα κατεσκευάζαν ἀπὸ ξύλον, ἀπὸ κόκκαλα ζώων καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ λίθους. Τὰ δύο ἀριστερὰ εἶναι πριόνια, τὸ δὲ ἄλλο εἶναι αἰχμὴ δόρατος.

καὶ ἡ ζωὴ των ἔγινε καλύτερα. Αὐτὴν τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπου ὀνομάζομεν **Πολιτισμόν**.

Οἱ ἄνθρωποι λοιπὸν τὸν παλαιότερον καιρὸν ἦσαν ἀπολίτιστοι, ἀργότερα ἤρχισαν νὰ πολιτίζονται. Ὅλοι οἱ λαοὶ ὅμως δὲν ἐπολιτίσθησαν τὸν ἴδιον καιρὸν. Ἄλλοι ἤρχισαν νὰ πολιτίζονται ἐνωρίτερον, ἄλλοι ἀργότερον καὶ ἄλλοι δὲν ἠμπόρεσαν ὀλωσδιόλου νὰ πολιτισθοῦν. Ὑπῆρχαν λοιπὸν εἰς τοὺς παλαιότερους καιροὺς καὶ ὑπάρχουν ἀκόμη σήμερον λαοὶ πολιτισμένοι καὶ λαοὶ ἀπολίτιστοι.

## ΙΣΤΟΡΙΑ

Ὅλοι ἔχομεν τὴν περιέργειαν νὰ μάθωμεν πῶς ἔζησαν καὶ τί ἔκαμαν οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι, ἐπιθυμοῦμεν δηλαδή νὰ μάθωμεν τὴν ἱστορίαν των. Οἱ παλαιότεροι ὅμως ἄνθρωποι ἀπέθαναν καὶ δὲν ὑπάρχουν πλέον. Τὰ ἔργα των ὅμως δὲν ἐχάθη-

σαν ὅλα. Ἀπὸ τοὺς παλαιότερους ἀνθρώπους μένουσιν πολλὰ οἰκιακὰ σκεύη, ὄπλα, κοσμήματα, ἀγγεῖα, κτίρια, ναοί, ἀνάκτορα, κατοικίαι, ἀγάλματα κτλ., ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἠμποροῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν πῶς ἐζοῦσαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου. Ἀργότερα, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἔμαθαν τὴν γραφὴν, ἔγραφαν ἐπάνω εἰς λίθους καὶ μέταλλα πολλὰ σπουδαῖα γεγονότα, τὰ ὁποῖα δὲν ἤθελαν νὰ λησμονηθοῦν, καὶ ἀκόμη ἀργότερα, ὅταν ἐπρόδεδυσαν περισσότερο, ἔγραφαν ἱστορίας. Ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μανθάνομεν τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔργα τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων, τὰ ὀνομάζομεν *ἱστορικὰ μνημεῖα*. Ὅσον περισσότερο πολιτισμένος ἦτο ἕνας λαός, τόσο περισσότερο μνημεῖα ἄφησεν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Καὶ ὅσον περισσότερο μνημεῖα ἔχομεν ἀπὸ ἕνα λαόν, τόσο καλύτερα γνωρίζομεν τὸν βίον του καὶ τόσο σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἱστορία του.

Τοὺς λαούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν σπουδαίαν ἱστορίαν, ὅπως εἶναι π. χ. οἱ Ἕλληνες, οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ Ἄγγλοι, οἱ Γάλλοι, ὀνομάζομεν *ἱστορικοὺς λαούς*. Ἱστορικοὶ λαοὶ εἶναι οἱ πολιτισμένοι λαοὶ καὶ ἱστορία εἶναι κυρίως ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἱστορία λοιπὸν μᾶς διδάσκει πῶς ἔζησαν οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι, πῶς ἔκτιζαν τὰς κατοικίας των, τὶ σχέσεις εἶχαν οἱ ἄνθρωποι ἀναμεταξύ των, πῶς ἐκυβερνοῦσαν τὸ κράτος των κτλ.

#### ΦΥΛΑΙ - ΛΑΣΙ

Ἀπὸ ὅλους τοὺς λαούς, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, τὴν μεγαλυτέραν πρόοδον ἔκαμαν οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι. Σχεδὸν ὅλοι οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν σπουδαίαν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν, ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ λαοί, ἀνήκουν εἰς τὴν Λευκὴν ἢ Καυκασίαν φυλὴν. Αὐτοὶ ἀνέπτυξαν τὸν πολιτισμὸν καὶ αὐτοὶ κυβερνοῦν σήμερον τὸν κόσμον. Αἱ ἄλλαι φυλαί, ἡ Μογγολικὴ, ἡ Αἰθιοπικὴ κτλ. δὲν ἔχουν μεγάλην θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἀλλὰ ἡ Καυκασία φυλὴ περιλαμβάνει διαφόρους λαούς, οἱ ὁποῖοι ἐσκορπίσθησαν εἰς τὰς τρεῖς ἡπείρους, εἰς τὴν Ἀσίαν, εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Οἱ μεγαλύτεροι ὅμως καὶ εὐφρέστεροι λαοὶ τῆς Καυκασίας φυλῆς ἔζησαν καὶ ζοῦν εἰς τὴν Εὐρώπην. Σπουδαιότατη εἶναι διὰ τοῦτο ἡ ἱστορία τῆς Εὐρώπης.

## ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἀπὸ τοὺς πολὺ παλαιούς ἀνθρώπους ἔχομεν, καθὼς εἶπαμεν, ὀλίγας εἰδήσεις. Μὲ αὐτὰς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς πῶς ἔξοῦσαν, τὶ ιδέας εἶχαν κτλ. Δὲν ἠμποροῦμεν δηλαδὴ νὰ κάμωμεν τὴν ἱστορίαν των. Διὰ τοῦτο τοὺς πολὺ παλαιούς ἐκείνους χρόνους ὠνόμασαν μὲ ἓνα ἰδιαίτερον ὄνομα *Προϊστορίαν* ἢ *Προϊστορικοὺς χρόνους*.

Κατόπιν οἱ ἄνθρωποι, εἰς μερικὰ μέρη τοῦλάχιστον, ἐπροόδευσαν καὶ μᾶς ἄφησαν τόσα μνημεῖα, ὥστε ἠμποροῦμεν νὰ κάμωμεν τὴν ἱστορίαν των. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ *Ἱστορία*, ἢτοι ἡ *Ἱστορικὴ περίοδος*.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ἡ ἱστορία ὅλων τῶν λαῶν δὲν ἀρχίζει τὸν ἴδιον καιρόν. Ἄλλων ἀρχίζει ἐνωρίτερον, ἄλλων ἀργότερα καὶ ἄλλοι δὲν ἔχουν διόλου ἱστορίαν. Ἡ ἱστορία κάθε λαοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν καιρόν, ὅπου εἰσέρχονται εἰς τὸν πολιτισμόν.

## ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ παλαιότερα ἀπ' ὅλας τὰς ἱστορίας εἶναι ἡ ἱστορία τῶν Αἰγυπτίων, διότι οἱ Αἰγύπτιοι ἐπολιτίσθησαν ἐνωρίτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς λαούς. Ἡ ἱστορία τῶν Αἰγυπτίων ἀρχίζει ἀπὸ 5000 χρόνια π. Χ. Ἄν βάλωμεν καὶ 2 χιλιάδας περίπου χρόνια, τὰ ὁποῖα ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἔχομεν 7 χιλιάδας χρόνια. Ἡ ἱστορία λοιπὸν ἀρχίζει 7 χιλ. ἀπὸ σήμερον καὶ 5 χιλ. ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Δὲν εἶναι πολλὰ χρόνια, διότι ἄνθρωποι ὑπάρχουν εἰς τὴν γῆν πολὺ περισσοτέρας χιλιάδας χρόνια πρὶν.

Οἱ ἱστορικοὶ διὰ νὰ εὐκολύνουν τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας, τὴν ἐχώρισαν εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους.

1. *Ἀρχαίαν* (5000 π.Χ.—476 μ.Χ.)
2. *Μέσην* ἢ *Μεσαιωνικὴν* (476—1453 μ.Χ.).
3. *Νεωτέραν* (1453 ἕως σήμερον)

Ἡ ἀρχαία ἱστορία ἀρχίζει ἀπὸ τὰ παλαιότερα χρόνια καὶ φθάνει ἕως τὸ 476 μ. Χ., ὅτε κατεστράφη τὸ μέγα Ρωμαϊκὸν κράτος.

Ἡ Μέση ἢ Μεσαιωνικὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 476 μ.Χ. καὶ φθάνει ἕως τὸ 1453 μ.Χ., ὅτε οἱ Τούρκοι ἐπῆραν τὴν Κωνσταντινούπολιν.



Ἡ Νέα ἀπὸ τὸ 1453 καὶ φθάνει ἕως σήμερον.

Ἡμεῖς ἐφέτος θὰ ἀρχίσωμεν τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, δηλαδὴ θὰ μάθωμεν τὴν Ἀρχαίαν Ἱστορίαν.

## Ἡ ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Οἱ πρῶτοι πολιτισμένοι ἄνθρωποι ἔζησαν εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται ἀνατολικά τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ὁ πολιτισμὸς ἐγεννήθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς χώρας τῆς Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι πολὺ μακρὰν ἀπ' αὐτὴν, εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, εἰς τὴν Συρίαν, εἰς τὰς Ἰνδίας κλπ. Τοὺς λαοὺς τῶν χωρῶν αὐτῶν, ἐπειδὴ κατοικοῦν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὠνόμασαν ὅλους μαζί *Ἀνατολικοὺς λαοὺς*. Αὐτοὶ ἔκαμαν τὴν ἀρχὴν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἦστερα ἀπ' αὐτοὺς ἦλθαν οἱ Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πολὺ εὐφρέστεροι καὶ πολὺ δραστηριώτεροι. Αὐτοὶ ἀνέπτυξαν ἓνα ὑψηλὸν καὶ θαυμάσιον πολιτισμόν, ἐπροόδευσαν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας.

Μετὰ τοὺς Ἕλληνας ἦλθαν οἱ *Ῥωμαῖοι*, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν εἶχαν τὴν εὐφροσύνην τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ ἦσαν γενναῖοι πολεμισταί, ἐκυρίευσαν πολλὰς χώρας, μαζί καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἔκαμαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν, τὴν ἐκυβέρνησαν πολὺ καλὰ καὶ ἔβαλαν σοφοὺς νόμους.

Οἱ ἱστοριογράφοι ὠνόμασαν Ἀρχαίαν ἱστορίαν τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων. Ἡ Ἀρχαία Ἱστορία λοιπὸν περιλαμβάνει.

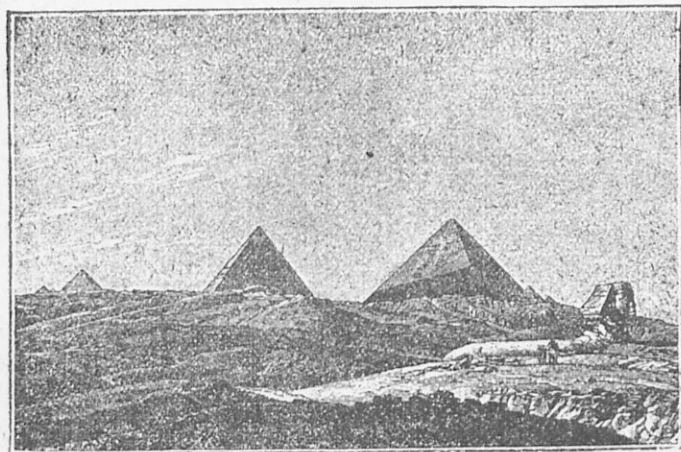
1. Τοὺς Ἀνατολικοὺς λαοὺς
2. Τοὺς Ἕλληνας
3. Τοὺς Ῥωμαίους

Ἡμεῖς ἐφέτος θὰ μάθωμεν ὀλίγα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, κυρίως ὅμως θὰ μελετήσωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων.

## ΟΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

### ΟΙ ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ

Ἡ Αἴγυπτος εὐρίσκεται εἰς τὰ βορειοανατολικά τῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι μία μεγάλη πεδιάς, τὴν ὁποίαν ποτίζει καὶ ζωογονεῖ ὁ περὶφημος **Νεῖλος** ποταμός. Ἐὰν ἔλειπεν ὁ Νεῖλος, ἡ Αἴγυπτος



*Αἱ πυραμίδες καὶ ἡ Σφιγξ*

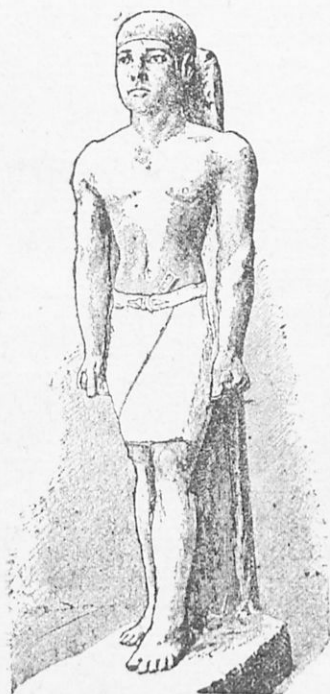
Ἦσαν οἱ Αἰγύπτιοι, πλούσιοι καὶ πτωχοί, κατεσκευάζαν τάφους στερεοῦς. Αἱ πυραμίδες ἦσαν τάφοι τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, τῶν Φαραώ. Τὰς ἐκτιζαν μὲ μεγάλους λίθους καὶ τὰς ἔκαμαν ὑψηλὰς ὡς βουνά. Μέσα ὑπῆρχεν ἓνα δωμάτιον, ὅπου ἔβαζαν τὸν νεκρὸν. Ἡ Σφιγξ εἶναι ἓνας πελώριος βράχος, ὕψος 19 μ. Ἐδοῦλεσαν αὐτὸν τὸν βράχον καὶ ἔκαμαν ἓνα καθήμενον λέοντα καὶ τοῦ ἔδωσαν πρόσωπον ἀνθρώπου. Μόνον ἡ μύτη τῆς ἔχει μέγεθος 2 μ.

θὰ ἦτο ἔρημος ὅπως ὄλαι αἱ χῶραι τῆς Ἀφρικῆς, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐκεῖ πλησίον. Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμασαν τὴν Αἴγυπτον *δωρον τοῦ Νεῖλου* καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάτρευσαν τὸν Νεῖλον ὡς θεόν.

Εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν πεδιάδα ἔζησεν ὁ ἀρχαιότερος πολιτισμένος λαὸς τοῦ κόσμου. Οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν μελαχροῖνοί, ὑψηλοί, λιγνοί, μὲ δυνατοὺς ὄμους καὶ μεγάλην κεφαλὴν. Ἦσαν κυ-

οίως γεωργοί, ἀλλὰ καὶ πολὺ καλοὶ τεχνῖται. Ἦσαν πολὺ θρησκευτικοὶ καὶ ἐλάτρευαν τὰ ζῶα καὶ τὸν Νεῖλον ποταμὸν. Ἡ ἱστορία των ἀρχίζει ἀπὸ πολὺ παλαιοὺς χρόνους.

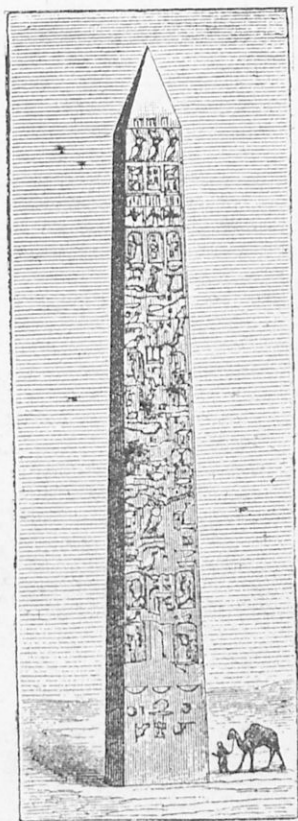
5000



Αἰγύπτιος (αἰγυπτιακὸν ἄγαλμα)

Τὸ ἄγαλμα αὐτὸ μᾶς δείχνει τὴν τέχνην τῶν Αἰγυπτίων καὶ συγχρόνως πῶς ἦσαν οἱ αἰγύπτιοι. Ἦσαν ὕψηλοι, λιγνοὶ καὶ εἶχαν πλατεῖς ὄμους. Ἡ κεφαλὴ των ἦτο πολὺ μεγάλη, τὰ μάγουλα ἐξωγκωμένα καὶ τὰ χεῖλη χονδρά. Ὁμοιάζουν δηλαδὴ μὲ τοὺς σημερινοὺς κατοικοὺς τῆς Αἰγύπτου, τοὺς Φελλάχους.

Οἱ βασιλεῖς των, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζαν Φαραώ, ἤνωσαν ὄλην τὴν χώραν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των, εἶχαν μεγάλην δύναμιν



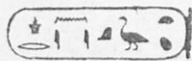
Ὁβελίσκος

Ὁ ὀβελίσκος ἦτο μονοκόμματος λίθος καὶ εἶχε πολλάκις ὕψος 30 μ. Τοὺς ὀβελίσκους οἱ αἰγύπτιοι ἔστηναν ἐμπρὸς εἰς τοὺς ναοὺς των. Ἐπάνω εἰς τὸν λίθον αὐτὸν ἦσαν γράμματα ἱερογλυφικά.

μέ μεγάλας καὶ πλουσίας προτενουσας, τὴν Μέμφιν καὶ τὰς Θήβας. Ἐκεῖ ἔκτισαν ναοὺς, ἀνάκτορα καὶ περιφήμους τάφους, τοὺς ὁποίους ὀνομάζουσι *πυραμίδας*. Τὰ οἰκοδομήματα τῶν Αἰγυπτίων ἦσαν κολοσσιαῖα. Ἐκτιζαν ἀνάκτορα μὲ χιλιάδας δωμάτια, αἱ πυραμίδες τῶν εἶναι ὑψηλαὶ ὡς ὄρη καὶ οἱ ναοὶ τῶν ἔχουν



Ἀἰεξάνδρος



Γερωνίη



Κλεοπάρα

ⲁ, Ⲃ, ⲃ, Ⲅ, ⲅ.

Ⲇ, ⲇ.

Ⲉ, ⲉ, Ⲇ, ⲇ.

Ⲉ, ⲉ.

ⲁ, Ⲃ, ⲃ.

Ⲅ, ⲅ, Ⲇ, ⲇ.

Ⲉ, ⲉ.

Ⲇ, ⲇ.

Ⲉ, ⲉ.

ⲁ, Ⲃ.

ⲃ, Ⲅ, ⲅ, Ⲇ.

ⲇ, Ⲉ.

Ἱερογλυφικά

Οἱ ἀρχαῖοι αἰγύπτιοι ἔγραφαν τὰ πράγματα μὲ εἰκόνας, ὅλλὰ κατόπιν αἱ εἰκόνες ἐσημειοῦνται μόνον ἓνα γράμμα. Τὰ συμβολικὰ αὐτῶν γράμματα ὀνομάζονται Ἱερογλυφικά.

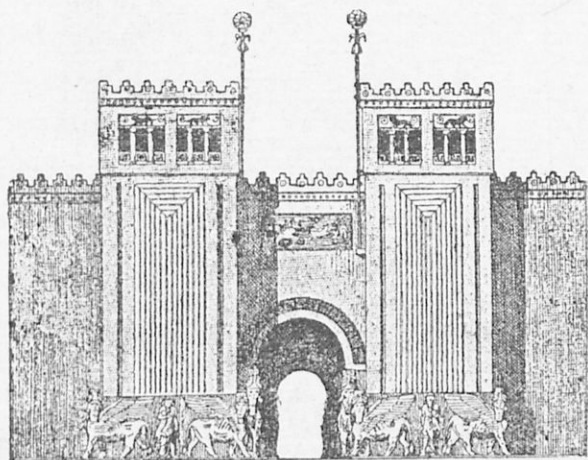
κίονας, τοὺς ὁποίους μόνις πέντε ἄνθρωποι ἠμποροῦν νὰ ἀγκαλιάσουν. Οἱ ἱερεῖς τῶν ἦσαν πλούσιοι καὶ σοφοί. Ἐκαμαν πολλὰς ἀνακαλύψεις, αὐτοὶ εὗρηξαν τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἀριθμητικὴν. Ἡ γραφὴ τῶν Αἰγυπτίων λέγεται Ἱερογλυφική. Οἱ ἄλλοι λαοὶ ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους.

Σήμερον σφύζονται παραπολλὰ αἰγυπτιακὰ μνημεῖα μὲ ἀφθονὰ ἀνάγλυφα, εἰκόνας καὶ περιγραφάς, τὰ ὁποῖα μᾶς διηγοῦνται τὴν ἱστορίαν τῶν παλαιῶν Αἰγυπτίων. Ὅταν ἐπισκεπτόμεθα τὰ αἰγυπτιακὰ μνημεῖα, μεταφερόμεθα εἰς τοὺς παλαιούς ἐκεῖνους χρό-

νους, ὅτε ἔζων οἱ Φαραῶ, καὶ βλέπομεν νὰ ξαναζῆ ἔμπρὸς μας ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος πολιτισμὸς.

### ΟΙ ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙ ΚΑΙ ΑΣΣΥΓΙΟΙ

Ἐν περάσωμεν τὸν ἰσθμὸν τοῦ Σουέζ, ὁ ὁποῖος ἐνώνει τὴν Ἀφρικὴν μὲ τὴν Ἀσίαν, καὶ διευθυνθῶμεν πρὸς ἀνατολὰς, θὰ συναντήσωμεν δύο μεγάλους ποταμοὺς, τὸν *Εὐφράτην* καὶ τὸν *Τίγριν*. Καὶ αὐτοὶ ποτίζουσι μίαν μεγάλην πεδιάδα. Ἡ πεδιάς, ἣς ὁποία εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν δύο τούτων ποταμῶν λέγεται *Με-*



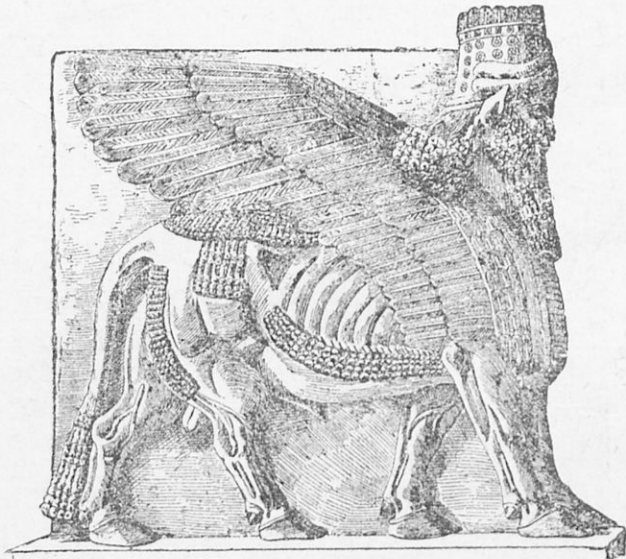
*Ἀσσυριακὸν ἀνάκτορον*

Οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ἐκτιζαν πολὺ μεγάλα ἀνάκτορα διὰ τοὺς βασιλεῖς. Τὸ ἀνάκτορον ὁμοίαζε μὲ φρούριον. Τὸ ἐκτιζαν ἐπάνω εἰς μίαν ὑψηλὴν βᾶσιν ἀπὸ πλίνθους. Γύρω εἶχεν ὑψηλὰ τεῖχη. Ἦτο μὲ ἓνα πάτωμα καὶ εἶχε πλῆθος δομάτια χωρὶς παραθύρα. Εἶχεν ὅμως ἀξιόλογον στολισμὸν, ἀγάλματα, πολύτιμα μάρμαρα εἰς τὸ πάτωμα, πορσελάνην πολύχρωμον εἰς τοὺς τοίχους καὶ διάφορα κοσμήματα ἀπὸ χρυσόν, ἄργυρον καὶ ἔλεφαντοστοῦν. Ἡ εἰκὼν αὐτὴ μᾶς δείχνει τὴν εἴσοδον τοῦ ἀνακτόρου.

σοποταμία. Εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἔζησαν δύο ἄλλοι σημαντικοὶ λαοί.

Εἰς τὸν κάτω ροῦν τοῦ Εὐφράτου ἦσαν οἱ *Βαβυλώνιοι*, οἱ ὁποῖοι λέγονται καὶ *Χαλδαῖοι* καὶ εἶχαν μίαν μεγάλην πόλιν, τὴν *Βαβυλῶνα*. Οἱ Χαλδαῖοι ἦσαν γεωργοί, ἐλάτρευαν τὰ ἄστρα καὶ

τοὺς ἱερεῖς, τοὺς ὁποίους ἔλεγαν Μάγους. Κατασκεύαζαν ναοὺς ὑψηλοὺς, ὡς πύργους με πολλὰ πατώματα, διὰ νὰ παρατηροῦν τὴν κίνησιν τῶν ἀστρον. Εἶχαν γραφὴν, ἣ ὁποία ἐλέγετο Σφηγοειδής. Ἡ Βαβυλὼν ἦτο μεγάλη ἐμπορικὴ πόλις. Ἐκεῖ ἤρχοντο



*Πτερωτὸς ταῦρος*

Οἱ πτερωτοὶ ταῦροι ἦσαν ἀγάλματα, μετὰ ὅποια οἱ Ἀσσύριοι ἐστόλιζαν τὴν εἴσοδον τῶν ναῶν, τῶν τειχῶν ἢ τῶν ἀνακτόρων. Ἔχουν πρόσωπον ἀνθρώπου, ἀσσυρίου βασιλέως, ὁ ὁποῖος φορεῖ εἰς τὴν κεφαλὴν τὴν ἀράβαν.

ἐμπορεύματα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀσίας, πρὸ πάντων ἀπὸ τὰς Ἰνδίας.

Οἱ Ἀσσύριοι κατοικοῦσαν εἰς τὸν ἄνω ροῦν τοῦ Τίγρητος, εἰς τὰ δύσβατα βουνὰ τοῦ σημερινοῦ Κουρδιστάν. Ἦσαν πολεμικοὶ καὶ ἄγριοι. Ἔκαμιναν συχνὰς ἐπιδρομὰς, ἔκαιαν καὶ ἄρπαζαν, ἔσφαζαν τοὺς κατοίκους ἢ τοὺς ἔπερναν μαζί των, διὰ νὰ τοὺς μεταχειρισθοῦν ὡς δούλους. Ἐπροόδευσαν ὁμως εἰς τὰς τέχνας καί, ὅπως οἱ Βαβυλώνιοι, κατασκεύαζαν ἀνάκτορα, ἀγάλματα, λινὰ καὶ μάλλινα ὑφάσματα καὶ ἦσαν περίφημοι οἱ τέπη-

τες τῆς Ἀσσυρίας. Ἡ ἱστορία τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Ἀσσυρίων εἶναι πολὺ παλαιά, ὅπως τῶν Αἰγυπτίων. 3000  
 Ἀρχίζει τοῦλάχιστον 3000 χρόνια π. Χ.

### ΟΙ ΦΟΙΝΙΚΕΣ

Ἐὰν ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν θελήσωμεν νὰ κατεβοῦμεν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, θὰ περάσωμεν ἀπὸ μίαν χώραν, ἡ ὁποία ὀνομάζεται *Συρία*. Ἡ παραλία τῆς Συρίας εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὀνομάζετο Φοινίκη.

Οἱ κάτοικοι αὐτῆς τῆς χώρας ὀνομάζοντο *Φοίνικες*. Αὐτοὶ ἦσαν πολὺ διαφορετικοὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Ἐνῶ ὅλοι οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ ἦσαν κυρίως γεωργοί, οἱ Φοίνικες ἦσαν *ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι*.

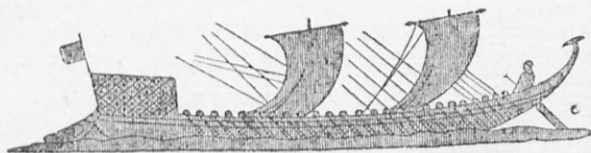


Σφηνοειδῆς γραφή

Τὰ γράμματα τῶν Ἀσσυρίων ὁμοιάζουν μὲ σφῆνας. Τὰ ἴδια γράμματα εἶχαν καὶ οἱ Πέρσαι καὶ Μῆδοι, τὰ ὁποῖα ἐπῆραν κατόπιν οἱ Ἀραβες καὶ οἱ Τοῦρκοι.

Τὰ παραβάνια τῶν ἐφθάναν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας καὶ ἔπαιρναν ἀπὸ ἐκεῖ διάφορα προϊόντα. Αἱ πόλεις τῆς

Ἐταξίδευαν ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἕως τὸ Γιβραλτάρ. Εἰς ὅλα τὰ παραλία εἶχαν ἔμπορικοὺς σταθμοὺς καὶ εἰς πολλὰ μέρη ἔκτισαν ἀποικίας, ὅπως π. χ. εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν καὶ εἰς τὰ παραλία τῆς Ἰσπανίας. Ἀλλ' ἡ σπουδαιότερα ἀποικία τῶν ἦτο ἡ *Καρχηδών*, εἰς 814



Φοινικικὸν πλοῖον

Οἱ Φοίνικες ἦσαν περίφημοι ναυτικοί. Εἶχαν μεγάλα πλοῖα μὲ 50 κούπια, τὰ ὁποῖα ἦσαν ταχύτατα.

Φοινίκης ἐπλούτησαν καὶ ἐμεγάλωσαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον. Ἐκαμαν ἐργαστήρια, ὅπου ἐμάζευσαν πολλοὺς δούλους. Κατεσκεύαζαν ἀγγεῖα, κοσμήματα, ἀγάλματα καὶ ὑράσματα εἰς μεγάλας ποσότητας. Οἱ Φοίνικες λοιπὸν πρῶτοι ἔκαμαν *ἐργοστάσια*. Αἱ σπουδαιότεραι πόλεις τῆς Φοινίκης ἦσαν ἡ *Σιδὼν* καὶ ἡ *Τύρος*.

#### ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Βαβυλωνίους, τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Φοίνικας ὑπῆρχαν καὶ ἄλλοι λαοὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Πρὸς νότον τῆς Συρίας εἶναι ἡ Παλαιστίνη, ὅπου ἔζησαν οἱ *Ἑβραῖοι*, τοὺς ὁποίους γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν. Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἦσαν πολλοὶ λαοὶ, οἱ Φρύγες, οἱ Κάρες, οἱ Λυδοὶ κλπ. Τὸ βον π.χ. αἰῶνα ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας *Κροῖσος* ἦτο πολὺ δυνατός. Εἶχε πρωτεύουσαν τὰς Σάρδεις καὶ ἔγινε περίφημος διὰ τὰ πλοῦτή του.

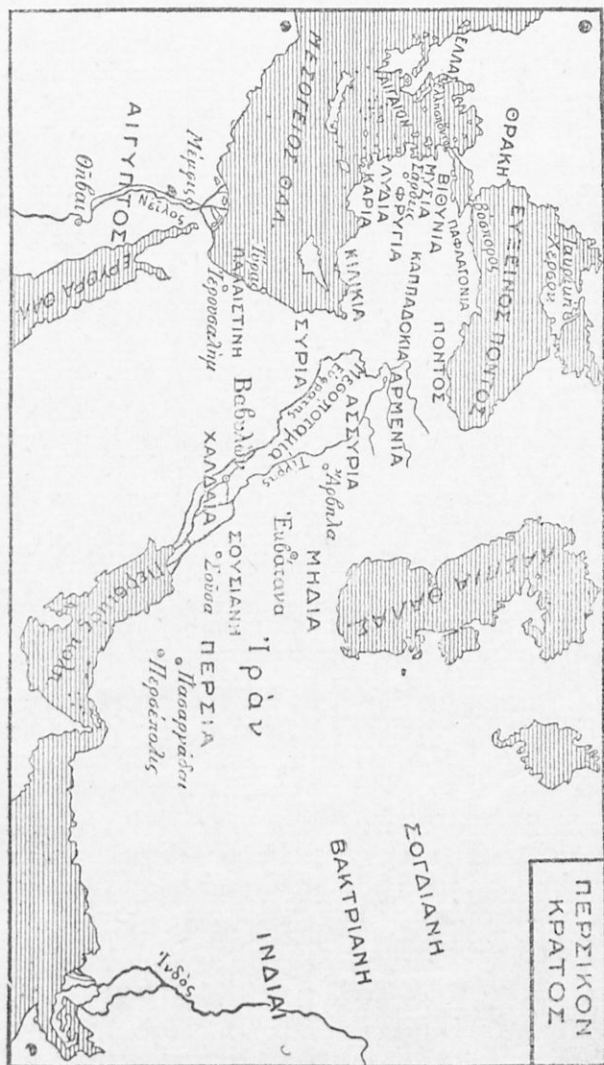
Ἀλλὰ τότε παρουσιάσθη ὁ δυνατώτερος λαὸς τῆς Ἀνατολῆς, οἱ Πέρσαι, οἱ ὁποῖοι ἐκυρίευσαν ὅλας τὰς χώρας τῆς ἀνατολῆς καὶ ἴδρυσαν πολὺ μεγάλην αὐτοκρατορίαν. Ἡ πατρίς των εἶναι μία ὄρεινὴ χώρα, ἡ ὁποία κεῖται μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Ἦσαν χωρισμένοι εἰς δύο φυλάς. Πρὸς βορρᾶν κατοικοῦσαν οἱ *Μῆδοι*, τῶν ὁποίων πρωτεύουσα ἦσαν τὰ *Ἐκβάτανα*, πρὸς νότον οἱ κυρίως *Πέρσαι*, οἱ ὁποῖοι πρωτεύουσαν εἶχαν τὴν *Περσέπολιν*.

**550** Τὸν βον αἰῶνα οἱ Πέρσαι εἶχαν ἓνα περίφημον βασιλέα, τὸν ὁποῖον ἔλεγον *Κῦρον*. Ὁ Κῦρος ἐκυρίευσεν πολλὰς χώρας καὶ ἔκαμεν ἐκτεταμένον κράτος. Ἐγίνε κύριος τῆς Βαβυλωνίας, τῆς Ἀσσυρίας, τῆς Συρίας καὶ τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐκεῖ ἐπολέμησε μὲ τὸν βασιλέα τῆς Λυδίας Κροῖσον. Τὸν ἐνίκησε καὶ ἐκυρίευσεν τὴν πρωτεύουσάν του, τὰς Σάρδεις. Τότε αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ἐδήλωσαν ὑποταγὴν εἰς τὸν Κῦρον, ἐπειδὴ δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀντισταθοῦν. Ὁ υἱὸς τοῦ Κῦρου ἐκυρίευσεν τὴν Αἴγυπτον.

Ὑστερον βασιλεὺς τῆς Περσίας ἔγινεν ὁ *Δαρεῖος Α'*. Ὁ Δαρεῖος ἐξουσίαζεν ἀπεράντους χώρας καὶ εἶχε μεγάλην δύναμιν. Ὁλοὶ οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἦσαν ὑπήκοοί του. Εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους του, αἱ ὁποῖαι ἦσαν μεγάλαι ὡς βασιλεία, διώριζε διοικητάς, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζαν *σατράπας*. Ἡ δύναμίς του ἦτο



τόσον μεγάλη, ὥστε οἱ Ἕλληνες τὸν ὀνόμαζαν *Μέγαν βασιλεία*. Ὅταν ἐβασίλευεν ὁ Δαρεῖος, ἤρχισεν ἕνας φοβερὸς πόλεμος μεταξὺ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων, ὁ ὁποῖος διήρκεσε πολλὰ ἔτη.



---

## ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

### ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ Ἑλλάς εἶναι μικρὰ χώρα, ἀλλ' ἔχει μεγάλην ἱστορίαν, διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔζησεν ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότατους λαοὺς τῆς γῆς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἤρχισαν πρῶτοι τὸν πολιτισμόν. Πρὸ αὐτῶν ὑπῆρχαν, καθὼς εἶδαμεν, ἄλλοι ἀνεπτυγμένοι λαοί, οἱ Ἀγύπτιοι, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Φοίνικες κτλ., ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔμαθαν πολλά. Ἀλλ' αὐτοὶ πολὺ γρήγορα ἐπέρασαν τοὺς διδασκάλους τῶν καὶ ἐπροόδευσαν τόσοσ πολὺ, ὥστε μὲ τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἀνάπτυξίν τῶν ἐφώτισαν ὅλον τὸν παλαιὸν κόσμον. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔκαμαν τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ καὶ ὅλοι οἱ μεγάλοι λαοὶ τοῦ κόσμου ὠφελήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Εὐρωπαῖοι σοφοὶ λέγουσ ὅτι ἔγινε τότε ἕνα θαῦμα εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ *Ἑλληνικὸν θαῦμα*, ὅπως λέγουσ. Οἱ σοφοί, οἱ ποιηταί, οἱ ρήτορες, οἱ καλλιτέχναι τῶν νεωτέρων λαῶν ἔλαβαν ὡς παράδειγμα τοὺς Ἕλληνας. Διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ ἀνεπτυγμένοι λαοὶ θεαροῦν τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ὡς διδασκάλους τῶν καὶ μὲ ἀγάπην μελετοῦν τὴν ἱστορίαν τῶν. Εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς Εὐρώπης διδάσκεται ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ τὰ παιδιὰ τῶν γνωρίζουσ πολὺ καλὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων.

---

### Η ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

#### Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ

Οἱ Ἕλληνες εἶχαν θαυμαστὴν εὐφυΐαν, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κλίμα τῆς χώρας τῶν ὠφέλησε πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξίν τῶν. Ἡ Ἑλλάς τότε ἦτο πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν σημερινήν. Ἦτο μία χώρα πρᾶσινη, ὅπως εἶναι τώρα αἱ χώραι τῆς βορείου Εὐρώπης, ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία κτλ. Τὰ ὄρη τῆς ἦσαν σκεπασμένα ἀπὸ δάση, τὸ νερὸν ἦτο ἀφθονώτερον, ὑπῆρχαν λιβάδια μέσα εἰς τὰ βουνὰ καὶ πολὺ ἀφθονωτέρα πρασινάδα εἰς τὰς πεδιάδας. Ἐπίσης τὸ κλίμα δὲν ἦτο τόσοσ κανστικὸν ὅπως τώρα. Ἐχιόνιζεν εἰς πολλὰ μέρη, ὅπου σήμερον δὲν χιονίζει πλέον.

Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ἦτο χώρα πολὺ μικρά. Τὰ ὄριά της πρὸς βορρᾶν κατ' ἀρχὰς δὲν ἔφθαναν πολὺ πέραν ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον καὶ τὴν Ἡπειρον. Τὸν παλαιότερον καιρὸν κυρίως Ἑλλάς ἐθεωρεῖτο ἡ Θεσσαλία, ἡ Στερεὰ Ἑλλάς, ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ νῆσοι. Ἀλλὰ εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν εἶχαν ἐγκατασταθῆ ἀπὸ παλαιοὺς χρόνους ἑλληνικαὶ φυλαί.

Ἡ μικρὰ αὐτὴ χώρα παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Ἐχει βουνά, τὰ ὁποῖα ἀστράπτουν ἀπὸ λευκὸν φῶς εἰς τὸν δυνατὸν ἥλιον, ἔχει γραφικὰς πεδιάδας, ἐκτεταμένας καὶ πολυσιχιδεῖς παραλίας, τὴν θάλασσαν της μὲ τὰ γαλανὰ κύματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προβάλλουν τὰ ὠραιότατα νησιά της.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα ὄρεινή. Μεταξὺ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἡπειρου ὑψοῦνται τὰ μεγάλα βουνὰ τῆς Πίνδου. Αἱ διακλαδώσεις αὐτῶν τῶν βουνῶν ἀπλώνονται εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις, φθάνουν ἕως τὴν θάλασσαν καὶ ἀφίνουν μόνον στενάς διόδους. Εἰς ὀλίγα μέρη μόνον τὰ ὄρη χαμηλώνουν καὶ σχηματίζονται μεταξὺ τῶν πεδιάδες. Εἰς τὰς πεδιάδας αὐτὰς τρέχουν μικροὶ ποταμοί, οἱ ὁποῖοι ποτίζουν τὴν γῆν καὶ τὴν κάμνουν κατάλληλον διὰ κελλιέργειαν. Ἡ μεγαλύτερα καὶ εὐφροστέρα ἀπ' αὐτὰς εἶναι ἡ πεδιάς τοῦ Πηνειοῦ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἦτο ἡ πεδιάς τῶν Θηβῶν καὶ ἡ πεδιάς τῆς Ἀττικῆς, τὴν ὁποῖαν ἐπότιζαν δύο μικροὶ ποταμοί, ὁ Ἴλισὸς καὶ ὁ Κηφισός, εἰς τὴν Πελοπόννησον ἡ πεδιάς τοῦ Εὐρώτα ποταμοῦ εἰς τὴν Λακωνικὴν, ἡ πεδιάς τῆς Μεσσηνίας κτλ. Εἰς τὰς πεδιάδας αὐτὰς ἐγκατεστάθησαν αἱ σημαντικώτεραι φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἤκμασαν αἱ σπουδαιότεραι πολιτεῖαι.

Ἐπειδὴ ἡ Ἑλλάς ἔχει πολλὰ ὄρη, ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν διαφόρων φυλῶν της ἦτο δύσκολος διὰ ξηρᾶς. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες εἶχαν τὴν εὐκολίαν νὰ ἐπικοινωνοῦν ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἡ θάλασσα ἀγκαλιάζει μὲ ἀγάπην τὴν Ἑλλάδα ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, εἰσέρχεται βαθέως εἰς αὐτήν, σχηματίζει κόλπους, πορθμοὺς καὶ ἀναριθμήτους λιμένας καὶ ὄρμους, ὡς νὰ προσκαλῆ τοὺς κατοίκους καὶ νὰ τοὺς προτρέπη νὰ γίνουν ναυτικοί. Ἐμπρὸς εἰς τὴν ἑλληνικὴν γῆν εἶναι σκορπισμένα πολλὰ νῆσοι, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὡς γέφυραι διὰ νὰ περάσῃ κανεὶς εὐκόλως εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην. Διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους ἀγάπησαν τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἐπιτήδειοι καὶ τολμηροὶ ναυτικοί.

*Χ. Θεοδορίδου Ἱστορία Α' Ἑλληνικῶ*



Χάρτης τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος

## ΦΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Οἱ Ἕλληνες ἀνήκουν εἰς τὴν Καυκασίαν φυλὴν καὶ εἶναι συγγενεῖς τῶν μεγαλυτέρων λαῶν τοῦ κόσμου, τῶν Ῥωμαίων, τῶν Γερμανῶν, τῶν Γάλλων, τῶν Ἀγγλων. Ἦσαν ὅπως ἐκεῖνοι κήφηλοί, εἶχαν ξανθὰ μαλλιά καὶ γαλανὰ μάτια. Αἱ γραμμαὶ τοῦ προσώπου τῶν ἦσαν κανονικαί, ἡ μύτη εὐθεῖα, τὸ μέτωπον πλατύ, τὰ μαλλιά τῶν σγουρὰ καὶ ἐπιπταν πρὸς τὰ ὀπίσω. Τὸ σῶμα τῶν ἦτο δυνατόν, οἱ μῦες τῶν βραχιόνων καὶ τῶν κνημῶν ἀνεπτυγμένοι καὶ δυνατοί. Ὅλα αὐτὰ τὰ βλέπομεν καθαρὰ εἰς τὰ ἀγάλματα καὶ τὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας μᾶς ἄφησαν οἱ ἀρχαῖοι. Εἶχαν πνεῦμα ἔξυπνον καὶ ἐφευρετικὸν καὶ μεγάλην ἀγάπην εἰς κάθε τι ὠραῖον καὶ λεπτόν.

Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ἦτο εὐφορώτερον ἀπὸ σήμερον, ἀλλ' ἔτι πολὺ πλούσιον. Διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι ἔπρεπε νὰ ἐργάζωνται πολὺ. Ἡ ἐργασία ἔκαμε τοὺς ἀρχαίους δραστηρίους καὶ ἐπινοητικούς καὶ εἰς τὰ θαλασσινὰ ταξίδια τολμηροὺς καὶ ἀποφασιστικούς. Ὁ δὲ ἀήρ τῶν ὀρέων ἔπλασε τὸ σῶμα τῶν εὐκίνητον καὶ ἀθλητικὸν καὶ ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Τέλος τὸ ὠραῖον κλίμα τοὺς ἔκαμε νὰ εἶναι εὐαίσθητοι καὶ νὰ ἀγαποῦν τὰ ὑψηλὰ νοήματα καὶ τὰ ὠραῖα πράγματα.

## ΠΑΛΑΙΟΤΑΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

### ΑΙ ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΟΤΑΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία μᾶς εἶναι πολὺ καλύτερα γνωστὴ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, διότι ἡ Ἑλλάς εἶχε περιφήμους ἱστορικούς, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἔσωσαν πολλὰς εἰδήσεις διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' αὐτὰ δὲν μᾶς λέγουν τίποτε διὰ τὴν πολὺν παλαιὰν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, διότι οἱ Ἕλληνες εἶχαν λησμονήσει τὴν παλαιότεραν ἱστορίαν τῶν. Ἐσώθησαν μόνον μερικοὶ μῦθοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ περιφημότερος ἦτο ὁ μῦθος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

Εἰς τοὺς τελευταίους ὅμως χρόνους εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔγιναν πολλαὶ ἀνασκαφαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐμάθαμεν πολλὰ διὰ τὴν παλαιότεραν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, δηλ. διὰ τοὺς προϊστορικούς χρόνους τῆς. Αἱ ἀνασκαφαὶ μᾶς ἔδειξαν ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν

οἱ πρῶτοι κάτοικοι. Πρὶν ἂπ' αὐτοὺς ἔζησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄλλοι λαοὶ ἀρκετὰ πολιτισμένοι.

## ΟΙ ΠΕΛΑΣΓΟΙ—Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Οἱ Ἕλληνες ἦλθαν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 2000 π. χ. Ἡ χώρα ὅμως δὲν ἦτο τότε ἀκατοίκητος. Εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους ἔζη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἕνας λαός, τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν *Πελασγούς*. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ παλαιότεροι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶχαν ἀρκετὰ προχωρημένον πολιτισμόν. Φαίνεται ὅτι ἦλθαν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὰ παράλια καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, εἰς τὰς Κυκλάδας δηλ. καὶ εἰς τὴν Κρήτην, ὑπῆρχαν τότε ἄνθρωποι ἀρκετὰ πολιτισμένοι. Ἦξευραν νὰ κτίζουν οἰκίας καὶ ἀνάκτορα καὶ πόλεις, τὰς ὁποίας ὠχύρωναν μὲ πελώρια τεῖχη, κατασκεύαζαν ἔργα τέχνης, ἀγγεῖα καὶ κοσμήματα καθὼς καὶ πλοῖα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐταξίδευαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐπήγαιναν μάλιστα εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν παραλίαν τῆς Συρίας, ὅπου ἔζων οἱ παλαιότεροι πολιτισμένοι λαοί.

Αὐτὰ μᾶς ἔδειξαν αἱ ἀνασκαφαί. Εἰς τὴν Κρήτην κυρίως σοφοὶ ἀμερικανοὶ ἀνεκάλυψαν θαυμάσια πράγματα, ἐρείπια ἀνακτόρων, καταστημάτων καὶ οἰκιῶν, πολλὰ ἔργα τέχνης, εἰκόνες, ἀγάλματα, ἀγγεῖα, ἐργαλεῖα, ὅπλα, κοσμήματα, τὰ ὁποῖα δεικνύουν πόσον ἦσαν ἀνεπτυγμένοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Φαίνεται ὅτι εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους ἡ Κρήτη ἦτο τὸ κέντρον **2500** μεγάλου κράτους. Εἶχε δυνατοὺς βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐξουσίαζαν πολλὰς χώρας. Οἱ Ἕλληνες ἀργότερα ἐλησμόνησαν τοὺς παλαιωτάτους χρόνους καὶ ἐδιηγοῦντο μόνον μερικοὺς μύθους. Ἐλεγαν π. χ. ὅτι εἰς τὴν Κρήτην ἐβασίλευεν ἕνας πολὺ δυνατὸς βασιλεὺς, ὁ *Μίνως*, καὶ αὐτὸς ὑπεχρέωσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ στέλλουν κατ' ἔτος ἐπτὰ νέους καὶ ἐπτὰ νέας, τοὺς ὁποίους ἔρριπτεν εἰς τὸν Μινώταυρον. Ἀλλὰ κάθε μῦθος εἰς τὸ βάθος του ἔχει μίαν ἀλήθειαν. Φαίνεται ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Κρήτης εἶχαν δυνατὸν στόλον, ἐξουσίαζαν τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ πληρώνουν φόρους. Ὅσον διὰ τὸν Μινώταυρον, αὐτὸς ἦτο τὸ ἀγαλμα ἐνὸς θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐθυσίαζαν ἄνθρώπους κατὰ τὸ βάρβαρον ἔθιμον τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Πράγματι εἰς τὰς ἀνασκαφὰς

ευρέθη ἓνα ἀγάλμα, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει τὸν Μινώταυρον, ὅπως τὸν περιγράφουν οἱ ἀρχαῖοι.

Τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν τῶν παλαιωτάτων χρόνων, ὁ ὁποῖος ἤρμασεν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ὠνόμασαν **Πολιτισμὸν τοῦ Αἰγαίου**.

### ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ—Ο ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

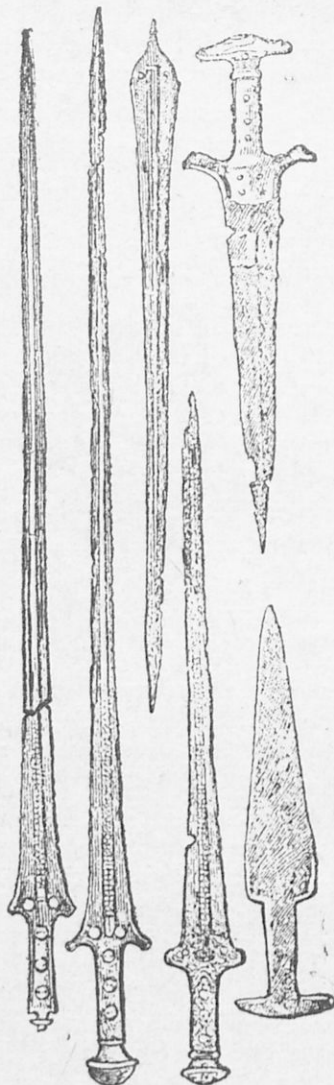
Κατὰ τὸ 2000 π. χ. ἔφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Ἕλληνες. Ἦσαν χωρισμένοι εἰς δύο φυλάς, τοὺς Ἰωνας καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἐνίκησαν τοὺς Πελασγοὺς καὶ ἐκυρίευσαν τὰ καλύτερα μέρη τῆς χώρας. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν εὐρέθησαν μέσα εἰς τὸν πολιτισμὸν τοῦ Αἰγαίου καὶ ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους. Ἰδρυσαν πολλὰ μικρὰ βασίλεια καὶ ἔζησαν ὡς πολεμισταὶ καὶ ὡς γεωργοί. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦσαν πλούσιοι καὶ δυνατοί. Κατασκεύαζαν ἀκροπόλεις, τὰς ὁποίας ὠχύρωναν μὲ πελώρια τείχη, ἔκτισαν ἐντὸς τῶν ἀκροπόλεων πολυτελῆ ἀνάκτορα καὶ ἔγιναν ὀνομαστοὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν των. Ἀγαποῦσαν τὰ πολυτελῆ ὄπλα καὶ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα.



Ἐπιπέδι τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων

Φορεῖ εἰς τοὺς πόδας του κνημίδας ἀπὸ δέσμα, εἰς τὸ κεφάλι ἓνα εἶδος περικεφαλαίας, κρατεῖ στρογγυλὴν ἀσπίδα εἰς τὸ ἀριστερόν του χεῖρ καὶ εἰς τὸ δεξιὸν μακρὸ δόρυ. Εἰς τὸν κορμὸν φορεῖ ὡς θώρακα ἓνα κοντὸν χιτῶνα.

Φαίνεται ὅτι ὁ ἰσχυρότερος βασιλεὺς τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἦτο ὁ βασιλεὺς τῶν Μυκηναίων. Αἱ Μυκῆναι ἦσαν μία πόλις εἰς τὰ βορειοανατολικά τῆς Πελοποννήσου πλησίον τοῦ Ἄργους. Ἀκόμη σήμερον σφύζονται ἐκεῖ τὰ ἔρεπια μιᾶς παμπαλαίας ἀκροπόλεως, τῆς ὁποίας τὰ τείχη κινοῦν τὸν θαυμασμόν μας. Εἶναι κατασκευασμένα μὲ πελωρίους ὀγκολίθους χωρὶς ἀσβέστι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πολλάκις ὕψος 9 μ. καὶ πάχος 6. Ὑπολογίζουσι δὲ ὅτι ἠμποροῦν καὶ ζυγίζουσι 120.000 χιλιόγραμμα, δηλαδὴ 90 χιλ. ὀκάδας περί-



“Οπλα

“Οπλα τῆς κρητικῆς ἐποχῆς. Τὰ μεγαλύτερα εἶναι ξίφη, τὰ μικρότερα ἐγχειρίδια.

μανὸς σοφός, ὁ **Σλήμαν**, ἔσκαψε τὸ ἔδαφος τῆς ἀκροπόλεως τῶν

του. Αὐτὰ ἔκαμαν τόσῃ ἐντύπωσιν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους Ἕλληνας, ὥστε ὑπέθεταν ὅτι τὸν παλαιότερον καιρὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔζησαν πελώριοι μεγαλόσωμοι ἄνθρωποι, οἱ *Κύκλωπες*, οἱ ὁποῖοι ἔκτισαν ἐκεῖνα τὰ τεῖχη. Διὰ τοῦτο τὰ ἔλεγον **Κυκλώπεια τεῖχη**.

Ἐπίσης δὲν εἶχαν λησμονήσει ὀλωσδιόλου τὴν παλαιὰν δόξαν τῶν Μυκηναίων. Ἐδιηγούντο ὅτι τὸν παλαιὸν καιρὸν ἔζησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα πλούσιοι καὶ φιλοπόλεμοι βασιλεῖς. Μερικοὶ ἀπ’ αὐτοὺς εἶχαν ὑπεράνθρωπον δύναμιν καὶ ἔπραζαν θαυμαστά ἔργα. Αὐτοὺς τοὺς ὠνόμαζαν ἥρωας, ὅπως ἦσαν π. χ. ὁ *Ἡρακλῆς*, ὁ *Θησεύς*, ὁ *Ίάσων* κτλ. Εἰς τοὺς ἥρωϊκοὺς ἐκείνους χρόνους οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν μίαν μεγάλην ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐναντίον τῆς Τροίας, ἢ ὁποία κεῖται εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ἦτο ὁ πλουσιώτερος καὶ ἰσχυρότερος ἡγεμὼν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ **Ἀγαμέμνων**, ὁ βασιλεὺς τῶν Μυκηναίων.

Ἄλλ’ ἡμεῖς ἐμάθαμεν πολλὰ ἀπὸ τὰς ἀνασκαφὰς διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Ἐνας γε-



Μυκηναίων καὶ ἀνεκάλυψε μερικοὺς παλαιοτάτους τάφους, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρχαν ἔπλα, ἀγγεῖα πῆλινα καὶ χρυσαῖ, διάφορα



Ἄγγεῖα κρητικά

Τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ εὑρέθησαν εἰς τὰς ἀνασκαφάς, τὰς ὁποίας ἔκαμαν οἱ ἀμερικανοὶ εἰς τὴν Κνωσὸν τῆς Κρήτης. Καὶ τὰ δύο εἶναι κοσμημένα μετὰ ἀνθῆ. Τὸ πρῶτον ἀριστερὰ ἔχει κρίνους, τὸ ἄλλο δεξιὰ πάπυρον, ἓνα φυτὸν τῆς Αἰγύπτου. Εἶναι μεγάλαι ὑδρῖαι, ὕψους 1,20 μ. Ἔχουν ζωηρότατα χρώματα καὶ εἶναι μετέχνην ζωγραφισμένα.

κοσμήματα ἀπὸ χαλκῶν καὶ χρυσοῦν, προσωπίδες, ὄστᾶ νεκρῶν κτλ. Τὰ εὑρήματα ταῦτα εἶναι τῶρα εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Σπῆμαν ἔσκαψε καὶ τὴν θέσιν, ὅπου ἔκειτο ἡ Τροία, καὶ εὑρῆκε σπουδαίας ἀρχαιότητας. Ὑστερα ἔγιναν ἀνασκαφαὶ καὶ εἰς ἄλλα μέρη. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἐμάθαμεν ἀρκετὰ διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν παλαιῶν αὐτῶν χρόνων. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ σπουδαιότερα εὑρήματα ἔγιναν εἰς τὰς Μυκήνας, τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὀνομάζουσι Μυκηναϊκοὺς χρόνους

**1500** και την ανάπτυξιν της *Μυκηναϊκὸν πολιτισμὸν*. Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι ὁ πρῶτος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.



*Ἐνδυμασία γυναικὸς*

Ἡ εἰκὼν μᾶς δείχνει πῶς ἐνδύοντο αἱ γυναῖκες τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Τὸ φόρεμα εἶναι μαζρὸν καὶ φθάνει ὡς τοὺς ἀστραγάλους, ἢ μέση εἶναι σφιγμένη πολὺ καὶ τὰ μαλλιά πλεγμένα καὶ κατεβαίνουν κάτω ἀπὸ τὴν μέσην.

## Ἡ Ἑλλάς τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων

### Ἐπιδρομὴ τῶν Δωριεῶν

Αἱ πρῶται λοιπὸν ἑλληνικαὶ φυλαὶ ἀφοῦ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶχαν ἀρχίσει νὰ πολιτίζονται καὶ νὰ προοδεύουν. Αὐτὸ μᾶς δεικνύουν τὰ σπουδαῖα λείψανα τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Αἴφνης ὅμως ἦλθε τρομερὰ καταστροφή.

Κατὰ τὸ 1200 π.χ. ἤρχισαν νὰ καταβαίνουν εἰς τὴν Ἑλλάδα νέαι ἑλληνικαὶ φυλαί. Ἰσχυροτάτη ἀπ' αὐτὰς ἦσαν οἱ Δωριεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔφεραν μεγάλην ἀναστάωσιν. Φαίνεται ὅτι ἦσαν ἀνθρώποι δυνατώτεροι καὶ πολεμικώτεροι ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους καὶ εἶχαν τελειότερα ὄπλα. Ἐνίκησαν τοὺς παλαιοὺς κατοίκους, ἐκυρίευσαν τὰς ὀχυρὰς ἀκροπόλεις, ἐφόνευσαν τοὺς βασιλεῖς καὶ διήρπασαν τοὺς θησαυροὺς τῶν. Αἱ μυκηναϊκαὶ ἀκροπόλεις κατεστράφησαν ἀπὸ τότε καὶ ἔμειναν ἔρημοι.

1200

Οἱ Δωριεῖς ὑπέταξαν τὴν Θεσσαλίαν, ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐπέρασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐκυρίευσαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Πελοπόννησου, τὴν Κόρινθον, τὸ Ἄργος, τὴν Λακωνικὴν, τὴν Μεσσηνίαν κλπ. Εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐγκατεστάθη ἡ ἰσχυροτάτη δωρική φυλή, οἱ Λάκωνες, οἱ Σπαρτιαῖται, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν ὀνομαστοὶ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

Οἱ Δωριεῖς κατέστρεψαν τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμὸν καὶ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀμάθεια καὶ βαρβαρότης ἐπεκράτησεν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα.

#### ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ

Ἡ μετανάστευσις τῶν Δωριέων ἔφερε μεγάλην ἀναστάωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς πολλὰ μέρη ἡ χώρα ἥλλαξε κατοίκους. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι ἢ ἐσφάγησαν ἢ ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς ἐπιδρομεῖς ἢ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν. Ὅσοι ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς κατακτητὰς ἔγιναν *δουλοπάροικοι τῶν*, δηλαδὴ αὐτοὶ ἐκαλλιέργουν τὰ κτήματα τῶν κατακτητῶν καὶ ἔδιδαν εἰς αὐτοὺς τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπὸ τὰ προϊόντα, ἐνῶ οἱ ἴδιοι ἔζωον πτωχοὶ καὶ περιφρονημένοι.

Ὁ πολιτισμὸς ὅμως δὲν ἐξηφανίσθη ὀλωσδιόλου, διότι οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπῆγαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐκεῖ ἐγκατεστάθησαν, ἔκτισαν νέας πόλεις, ἔφεραν μαζί τῶν τὸν πολιτισμὸν καὶ ἤρχισαν νέαν ζωὴν. Τοιοῦτοτρόπως ἔγιναν αἱ ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν περίπου 1000 ἔτη π. Χ. ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας.

1000

Ἡ πολυπληθεστέρα καὶ ἀκμαιοτέρα φυλή, ἡ ὁποία ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἦσαν οἱ Ἴωνες. Οἱ Ἴωνες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ μέσον τῆς μικρασιατικῆς παραλίας, εἰς

μίαν χώραν εὐφορον καὶ μὲ λαμπρὸν οὐρανόν, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ ὄνομά των ὠνομάσθη Ἰωνία. Ἐκεῖ ἔκτισαν ἀξιολόγους πόλεις, τὴν Ἐφεσον, τὴν Φόκαιαν καὶ ἄλλας. Ἡ πλουσιωτάτη καὶ ἀκμαιοτάτη τῶν Ἰωνικῶν ἀποικιῶν ἦτο ἡ *Μίλητος*. Ἐπίσης Ἰῶνες κατέλαβαν τὰς νήσους Χίον καὶ Σάμον. Αὐταὶ ἦσαν αἱ *Ἰωνικαὶ ἀποικίαι*.

Βορειότερον ἐκτίσθησαν *Αἰολικαὶ ἀποικίαι*. Αἱ σημαντικώτεραι ἀπὸ αὐτὰς ἦσαν ἡ Κύμη καὶ ἡ Σμύρνη καὶ ἀπὸ τὰς νήσους ἡ Λέσβος. Βραδύτερον ἦλθαν οἱ Δωριεῖς εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, οἱ ὅποιοι ἔκτισαν μερικὰς πόλεις εἰς τὰ νότια τῶν Ἰωνικῶν ἀποικιῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας σημαντικώτεραι ἦσαν ἡ Ἀλικαρνασσὸς καὶ ἡ νῆσος Ρόδος. Αὐταὶ ἦσαν αἱ *Δωρικαὶ ἀποικίαι*. Αἱ ἀποικίαι λοιπὸν τῆς Μ. Ἀσίας ἦσαν τριῶν εἰδῶν, Αἰολικαί, Ἰωνικαὶ καὶ Δωρικαί. Ἡ διάφορά των ἦτο εἰς τὴν γλῶσσαν, δηλαδὴ ὁμίλου τρεῖς διαφόρους διαλέκτους.

#### ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ

Ἡ μετανάστευσις εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ὠφέλησε πολὺ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία ἦτο ἄλλοτε μικρὰ καὶ περιορισμένη εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ Στερεάν, ἐμεγάλωσε καὶ ἄπλωσεν εἰς τὰ δύο παράλια τοῦ Αἰγαίου. Μετ' ὀλίγον αἱ ἀποικίαι ἤρχισαν νὰ προσδεύουν πολὺ, διότι τὸ ἔδαφός των ἦτο εὐφορον καὶ τὸ κλίμα πολὺ καλόν. Ἐκεῖ εἶχαν καταφύγει οἱ καλύτεροι καὶ οἱ περισσότερον ἀνεπτυγμένοι Ἕλληνες. Οἱ Ἕλληνες τῶν ἀποικιῶν ἦσαν πλησιέστερον εἰς τοὺς παλαιοὺς ἀνεπτυγμένους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τοὺς Φοίνικας, τοὺς Αἰγυπτίους καὶ Χαλδαίους, τοὺς ἐγνώρισαν καλύτερα καὶ ἔμαθαν ἀπ' αὐτοὺς πολλὰ πράγματα.

Αἱ ἀποικίαι λοιπὸν ἐπειδὴ εἶχαν πλούσιον τόπον, ἐπροόδευσαν εἰς τὴν γεωργίαν. Αὐξήσεν ὁ πληθυσμὸς των καὶ αἱ πόλεις ἐμεγάλωσαν καὶ ἔκτιζαν διαρκῶς νέας.

#### ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς ἀποικίας ἐξηκολούθησαν νὰ ζοῦν ὅπως εἰς τὴν παλαιὰν πατρίδα των. Εἰς τὴν ἀρχὴν εἶχαν βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἐκυβερνοῦσαν τὸ κράτος μὲ τοὺς εὐγενεῖς. Ἐκτιζαν μέγαρα ὅμοια μὲ τὰ μέγαρα τῶν Μυκηνῶν, κατεγίνοντο εἰς τὰ πολεμικά, ἐθεώρουν τὴν πολεμικὴν ἀνδρείαν ὡς τὴν μεγαλυτέραν ἀ-

ρετήν, ἦσαν εὐθυμοὶ καὶ γεμᾶτοι νεανικὴν ὀρμήν. Οἱ ἄποικοι δὲν ἐλησμόνησαν τὴν παλαιὰν πατρίδα των. Ἦξευραν ὅτι οἱ πρόγονοὶ των εἶχαν ζήσει εἰς τὴν Ελλάδα, ἐδιηγοῦντο πολλοὺς μύθους διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ κατορθώματά τους καὶ οἱ βασιλεῖς των ἦσαν ὑπερήφανοι, ὅτι κατάγονται ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῶν ἡρωικῶν χρόνων, ἀπὸ τοὺς ἦρωας, δηλαδὴ τὸν Ἡρακλέα, τὸν Θησέα, τὸν Ἀχιλλέα καὶ τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ τοὺς ἄλλους ἦρωας τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Εἰς τὰ συμπόσια καὶ εἰς τὰς διασκεδάσεις των περίφημοι μουσικοί, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζαν *Ραψοδούς*, ἔψαλλον τὰ κατορθώματά καὶ τὰ παθήματα τῶν μυθικῶν ἐκείνων ἡρώων καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα ἐκείνων ἦτο τιμὴ καὶ δόξα τῶν ἀπογόνων των.

## Η ΝΑΥΤΙΛΙΑ

Ἀργότερα οἱ ἄποικοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ναυτιλίαν. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἔκαμαν ἀτελῆ πλοῖα καὶ εἶχαν πολλὰς δυσκολίας. Σιγὰ σιγὰ ὅμως ἐτελειοποίησαν τὴν ναυτικὴν τέχνην καὶ ἔπλεον διαρκῶς μακρότερα. Δὲν τοὺς ἐτρόμαζαν τὰ παραμύθια, τὰ ὁποῖα διηγοῦντο τότε διὰ τὰς μακρινὰς ἐπικινδύνους θαλάσσας καὶ διὰ τὰ θαλάσσια τέρατα, τὰ ὁποῖα ἔλεγαν ὅτι καταστρέφουν τὰ πλοῖα καὶ ἀρπάζουν τοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν τῆς Μ. Ἀσίας ἔγιναν σπουδαῖοι θαλασσινοὶ καὶ ἤρχισαν δυνατὸν συναγωνισμὸν μὲ τοὺς Φοίνικας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τότε οἱ μεγαλύτεροι ναυτικοὶ εἰς τὴν Μεσόγειον. Ἐπλούτησαν ἀπὸ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἦρχισαν νὰ κάμνουν καλυτέρας κατοικίας καὶ νὰ φοροῦν λεπτότερα ἐνδύματα. Ὁ νοῦς των ἐξύπνησε περισσότερον, διότι τὰ ταξίδια, οἱ ξένοι τόποι καὶ τὸ ἐμπόριον ἐξυπνοῦν τοὺς ἀνθρώπους. Τότε οἱ ποιηταὶ των ἤρχισαν νὰ ψάλλουν τὰ θαλασσινὰ ταξίδια καὶ τὰς περιπετείας τῶν ναυτικῶν.

## ΤΑ ΟΜΗΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Κατὰ τὸ 800 π.χ. αἱ ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας ἦσαν ἀρκετὰ προωδευμένα. Ἐπλούτησαν ἀπὸ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν. Οἱ ἀνθρώποι ἔγιναν ἡμερώτεροι, ἔκτιζαν ἀναπαυτικὰς κατοικίας, ἀγαποῦσαν τὰ συμπόσια καὶ τὰς διασκεδάσεις καὶ τοὺς ἐμάγευεν ἡ μουσικὴ καὶ τὰ ποιήματα.

Ἐπὶ αὐτοὺς τοὺς χρόνους σφύζονται δύο σπουδαῖα ποιήματα, ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, τὰ ὁποῖα λέγεται ὅτι τὰ ἔκα-  
**800** μεν ὁ ποιητὴς Ὀμηρος. Πότε ἔζησε καὶ τί ἦτο ὁ Ὀμη-  
 ρος δὲν γνωρίζομεν. Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγαν ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρ-  
 νην ἢ τὴν Χίον. Ἀλλὰ τὰ ποιήματά του εἶναι τόσον ὠραῖα,  
 ὥστε ἀποροῦμεν πῶς ἡ ποιητικὴ τέχνη εἶχε φθάσει τότε εἰς τό-  
 σην τελειότητα.

## Η ΙΛΙΑΣ

Ἡ Ἰλιάς μᾶς διηγεῖται τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Ἀρχίζει ἀπὸ  
 τὸ σημεῖον, ὅπου ὁ Ἀχιλλεὺς μαλώνει μὲ τὸν Ἀγαμέμνονα, διότι  
 ἤθελε τὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν Βρῆσηίδα, ἀποσύρεται εἰς τὴν σκη-



Πολεμικὸν ἄρμα

Εἰς τοὺς ὀμηρικοὺς χρόνους οἱ ἦρωες ἐπολεμοῦσαν  
 ἐπάνω εἰς ἄρμα. Ἐχωροῦσε μόνον τὸν ἠνίοχον καὶ  
 τὸν πολεμιστὴν.

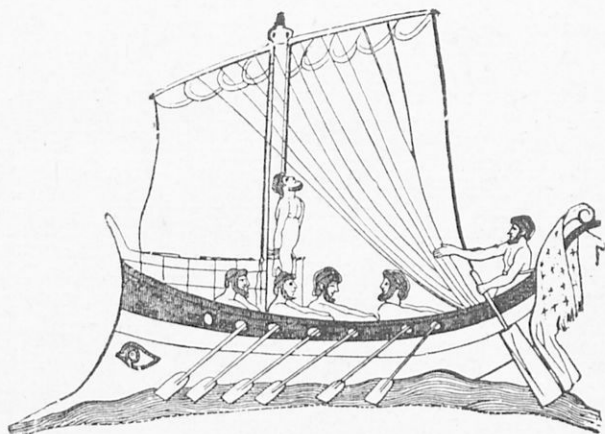
νήν του καὶ δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ ποιητὴς θέ-  
 λει νὰ μᾶς δείξῃ τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τῆς φιλονικίας  
 τῶν δύο ἀρχηγῶν, τοῦ Ἀγαμέμνονος, τοῦ μεγαλυτέρου βασιλέως  
 τῆς Ἑλλάδος τότε, καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ ἀνδρειοτάτου ἀπὸ τοὺς  
 ἦρωας τῆς τρωικῆς ἐστρατείας. Ἀλλὰ μὲ τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ  
 περιπλέκει πολλὰς ἄλλας διηγήσεις. Ὅλοι αὐταὶ αἱ διηγήσεις  
 εἶναι μῦθοι, ἀλλὰ μᾶς δεικνύουν τὴν ζωὴν καὶ τὰς συνηθείας  
 τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὴν Ἰλιάδα μᾶς ἐμφανίζονται οἱ Ἕλληνες ὡς νέοι γεμᾶ-  
 τοι ὀρμῆν. Ἀγαποῦν τὴν ζωὴν, λατρεύουν τὰ ὠραῖα πράγματα  
 καὶ θυσιάζονται διὰ τὴν τιμὴν. Ἄλλ' εἶναι ἀκόμη τραγεῖς, δὲν  
 ἠμποροῦν νὰ ἐξουσιάζουν τὰ πάθη των. Εἶναι ἄμετροι εἰς τὴν  
 ἀγάπην των, ἄμετροι καὶ εἰς τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐκδίκησιν. Ὁ

Ἄχιλλεὺς π.χ. θέλει νὰ ἀφήσῃ ἄταφον τὸν ἐχθρὸν του Ἑκτορα, διὰ νὰ τὸν ἐξευτελίσῃ περισσότερον.

## Η ΟΔΥΣΣΕΙΑ

Εἰς τὴν Ὀδύσειαν βλέπομεν τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεύς. Ὁ πονηρὸς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης ἀφοῦ ἐπολέμησε δέκα ἔτη εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἀφοῦ τέλος μὲ τὴν πανουργίαν του ἔκυ-



*Πλοῖον τῶν χρόνων τοῦ Ὀμήρου*

Ἡ εἰκὼν μᾶς δίδει μίαν ἰδέαν πῶς ἦσαν τὰ πλοῖα τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου. Παριστάνει πῶς ὁ Ὀδυσσεὺς διέταξε τοὺς συντρόφους του νὰ τὸν δέσουν εἰς τὸ κατάρτι, διὰ νὰ μὴ μαγευθῇ ἀπὸ τὸ τραγούδι τῶν Σειρήνων.

οἶσε τὴν πόλιν τοῦ Πριάμου, πλανᾶται ἄλλα δέκα ἔτη εἰς τὴν θάλασσαν προσπαθῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐκεῖ τὸν περιμένει ἡ πιστὴ σύζυγός του Πηνελόπη. Εἰς τὴν Ὀδύσειαν οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἡμερώτεροι. Γνωρίζουν πολὺ περισσότερα πράγματα ἀπὸ τοὺς ἥρωας τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, τὰ πάθη των δὲν εἶναι τόσον βίαια, ἡ ζωὴ των καὶ οἱ τρόποι των εἶναι λεπτότεροι.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου εἶναι τὰ ἀρχαιότερα ἔργα ἀπ' ὅσα ἐδημιούργησε τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα. Καὶ σήμερον ἀκόμη τὰ διαβάζομεν μὲ θαυμασμόν.

## Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ

### ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

Όταν ήρχισαν οἱ Ἕλληνες νὰ καταγίνονται εἰς τὰ ναυτικά, τὴν θάλασσαν ἐξουσίαζαν οἱ Φοῖνικες. Αὐτοὶ ἔκαμναν τότε τὸ ἐμπόριον ὅλου τοῦ κόσμου. Πρῶτοι ήρχισαν νὰ τοὺς συναγωνίζονται οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας, διότι εἰς τὴν ἀρχὴν μόνοι αὐτοὶ ἦσαν ἀνεπτυγμένοι, ἐνῶ ἡ κυρία Ἑλλάς εἶχε μείνει πολὺ ὀπίσω μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Δωριέων. Ἀργότερα ὁμως ήρχισε νὰ ἀναπτύσσεται καὶ αὐτή. Πολλὰ πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἐπλούτησαν καὶ κατασκεύασαν πλοῖα, ὅπως π.χ. ἡ Κόρινθος, ἡ Αἴγινα κτλ.

Ἦρχισε λοιπὸν φοβερὸς συναγωνισμὸς μετὰξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Φοινίκων. Εἰς τὸν συναγωνισμὸν αὐτὸν ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες. Ἔγιναν κύριοι εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον καὶ ἔλαβαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν τὸ ἐμπόριον.

### Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ

Τότε ἔγινε κάτι θαυμάσιον. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐκινήθησαν πρὸς τὸ ἐξωτερικόν. Ὅλοι κατείχοντο ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ταξιδεύσουν, νὰ φύγουν εἰς ξένας μακρινὰς χώρας, νὰ πλουτήσουν ἀπὸ τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις ἢ νὰ εὔρουν ἄλλον τόπον πλουσιώτερον καὶ εὐτυχέστερον διὰ νὰ ζήσουν. Κατὰ τὸν 7ον καὶ 6ον π.χ. αἰῶνα λοιπὸν ἔγινε γενικὴ ἔξοδος ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

#### ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΟΥ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Πρῶτοι ἔδωσαν τὸ σύνθημα αἱ ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ κάτοικοι τῆς Μιλήτου ἐγέμισαν μὲ ἀποικίας τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Προποντίδος. Ἐκεῖ ἔκτισαν τὴν Τραπεζοῦντα, ἡ ὁποία ἔκαμνε σπουδαῖον ἐμπόριον μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας, καὶ εἰς τὴν Ἀζοφικὴν θάλασσαν ἔκτισαν τὸ Παντικάπαιον, τὸ ὁποῖον ἠγόραζε τὸν σίτον τῆς Ρωσσίας. Ἄλλαι ἀποικίαι ἔγιναν εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας.

#### ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑΣ

Οἱ Ἴωνες λοιπὸν ἐξαπλώθησαν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον καὶ εἰς τὸν Εὐξείνου Πόντον. Τουναντίον οἱ Κορίνθιοι καθῶς



καὶ ἄλλοι Δωριεῖς ἤρχισαν νὰ ἐξαπλώνωνται εἰς τὴν Δυτικὴν Μεσογείον. Οἱ Κορίνθιοι ἔκτισαν μίαν σπουδαίαν ἀποικίαν εἰς τὴν Κέρκυραν, ἡ ὁποία ἐπροόδευσε πολὺ. Μετ' ὀλίγον τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἔφθασαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν Σικελίαν. Εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν Σικελίαν ἔκτισαν σπουδαιοτάτας ἀποικίας. Αἱ σημαντικώτεροι ἀπ' αὐτὰς ἦσαν ἡ Κρότων καὶ ὁ Τάρας εἰς τὴν Ἰταλίαν, αἱ Συρακοῦσαι εἰς τὴν Σικελίαν, ἡ ὁποία ὅλη σχεδὸν ἔγινεν ἑλληνικὴ νῆσος. Οἱ Φωκαεῖς τῆς Μ. Ἀσίας διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν δουλείαν τῶν Περσῶν, εἰσῆλθαν εἰς τὰ πλοῖα μὲ τὰς γυναῖκας καὶ ἔκτισαν εἰς τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Γαλλίας τὴν **Μασσαλίαν**. Ἄλλοι Ἕλληνες πάλιν ἔκτισαν μίαν σπουδαίαν πόλιν εἰς τὴν παραλίαν τῆς σημερινῆς Τριπόλεως τῆς Ἀφρικῆς, τὴν **Κυρήνην**. Ἐπίσης ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐκτίσθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας. Ἡ Κρήτη καὶ ἡ Κύπρος εἶχαν γίνει ἑλληνικαὶ ἀπὸ παλαιὰ χρόνια

#### ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΥ

Οἱ λόγοι τῆς μεγάλης αὐτῆς ἐξόδου τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ἀποικίας εἶναι 1) ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος 2) ἡ ἐπιθυμία νὰ ἀποκτήσουν πλοῦτη καὶ νὰ γνωρίσουν νέας χώρας 3) αἱ πολιτικαὶ μεταβολαί. Αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ὑπῆρχαν δύο κόμματα εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, οἱ Ἄρστοκρατικοὶ καὶ οἱ Δημοκρατικοί, οἱ ὁποῖοι ἐπάλαιον μὲ πάθος, καὶ πολλὰκις τὸ κόμμα, τὸ ὁποῖον ἔχανεν, ἠναγκάζετο νὰ ἀφήσῃ τὴν πατρίδα του.

#### Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΝ ΕΚΤΟΝ ΑΙΩΝΑ

Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐξηπλώθησαν εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς Μεσογείου. Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ, ἡ ὁποία ἄλλοτε κατοικοῦσεν εἰς τὴν μικρὰν Ἑλλάδα, τώρα μεγαλώνει καὶ ἀπλώνεται ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τοῦ σημερινοῦ Γιβραλτάρ. Εἰς ὅλας ἐκεῖνας τὰς ἐκτάσεις ὁμιλεῖτο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ὑπῆρχαν μεγάλαι καὶ ἀκμαῖαι ἑλληνικαὶ πόλεις. Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁ **ἀρχαῖος ἑλληνικὸς κόσμος**.

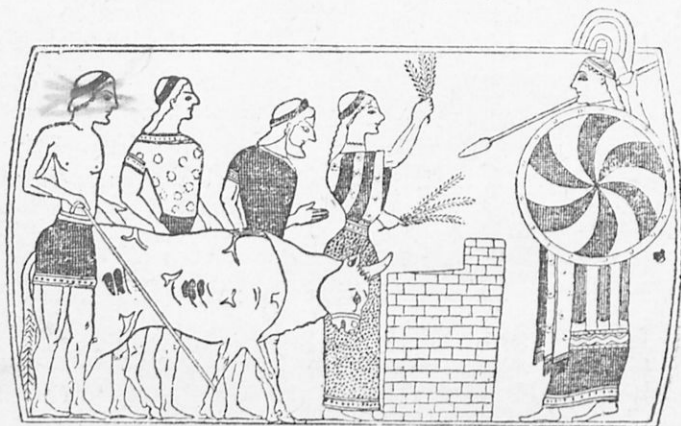
Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος κατὰ τὸν βον αἰῶνα εἶναι γεμᾶτος νεότητα καὶ σφριγός. Εἰς τὰς μακρινὰς ἐκεῖνας ἐκτάσεις ὁμιλεῖται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ παντοῦ περνοῦν τὰ ἑλληνικὰ νομίσματα. Εἰς τοὺς μεγάλους θαλασσίους δρόμους συναντῶνται τὰ ἑλλη-

νικά πλοῖα. Τὰ ἀκρωτήρια καὶ οἱ βράχοι τῶν ἀγνώστων καὶ ξένων ἄλλοτε χωρῶν, τοῦ Εὐξείνου, τῆς Κυρήνης, τῆς Ἰταλίας, τῆς Σικελίας, τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, ἐστολίσθησαν μὲ ναοὺς καὶ μὲ κτίρια ἑλληνικά, τὰ ὁποῖα χαιρετοῦν οἱ ναυτικοὶ ὡς γνώριμα καὶ φιλικὰ σημεῖα. Οἱ Ἕλληνες εἶναι δραστήριοι καὶ ἐργατικοὶ εἰς τὰς ἀποικίας. Διὰρκῶς εὐρίσκουν νέας ἐπιχειρήσεις καὶ ἀνοίγουν νέας ἀγορὰς διὰ νὰ πωλήσουν τὰ προϊόντα τῆς πατρίδος των. Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἐπολλαπλασιάσθη, ἐπλούτησε, ἀπέκτησε θάρος καὶ ὁ νοῦς τῆς ἐξύπνησεν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶναι μέγας ἀποικιακὸς λαὸς καὶ μόνον οἱ σημερινοὶ Ἄγγλοι ἠμποροῦν νὰ συγκριθοῦν μὲ αὐτούς.

## Ἡ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

### ΟΙ ΘΕΟΙ

Ἐν ὅλῃ τῇ ὠραιότητι τῆς ψυχῆς τῶν Ἑλλήνων δεικνύει ἡ θρησκεία των. Οἱ θεοὶ των, ὅπως τοὺς ἐφραντάσθησαν, εἶναι



Θυσία

Ἡ εἰκὼν μᾶς δείχνει πῶς ἐγίνετο ἡ θυσία. Κοντὰ εἰς τὸν βωμὸν στέκεται ἡ ἱέρεια καὶ ραντίζει μὲ καθαρτῆριον ὕδωρ. Ὅπισθω εἶναι τὸ ζῷον, τὸ ὁποῖον θὰ θυσιάσουν. Τὸ κρατεῖ ἓνας ὑπηρέτης μ' ἓνα σχοινὶ δεμένον ἀπὸ τὸ πόδι. Οἱ ἄλλοι δύο εἶναι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι προσφέρουν τὴν θυσίαν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν.

Ἡ Ἀθηνᾶ στέκεται ὠπλισμένη δεξιᾷ.

ὠραιῶι καὶ ἀξιαγάπητοι. Ὁμοιάζουν μὲ ἀνθρώπους καὶ ζοῦν ὅπως καὶ οἱ ἀνθρώποι. Ἀλλ' εἶναι μεγαλύτεροι, δυνατώτεροι καὶ

ώραιότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ζωὴ των δὲν ἔχει ἀσθενείας καὶ λύπας. Οἱ θεοὶ δὲν γηράζουσι. Ζοῦσι μακάριοι. Τρώουσι τὴν ἀμβροσίαν καὶ πίνουν τὸ νέκταρ. Πρὸ πάντων μαγεύονται ἀπὸ τὴν μουσικὴν. Εἶναι ὄλοι ὠραῖοι καὶ λευκοί. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐφαντάσθησαν κανένα θεὸν μαῦρον ἢ κακόψυχον. Οἱ θεοὶ των δυσαρεστοῦνται, θυμῶνουν καὶ ἠμποροῦν νὰ κάμουν κακὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἄλλ' εὐκόλα ἀλλάζουσι γνώμην, διότι δὲν εἶναι κακοί, καὶ ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς εὐμενίσῃ μὲ θυσίαν καὶ μὲ προσευχάς.

### ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες διηγήθησαν πολλοὺς μύθους διὰ τοὺς



Ὁ Ζεὺς

Εἶναι κεφαλὴ ἀπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ὁ περὶφημος γλύπτης Φειδίας. Εἶναι σοβαρὸς καὶ αὐστηρὸς, ὅπως τὸν ἐφαντάζοντο οἱ ἀρχαῖοι.



Ἡ Ἀρτεμις

Φορεῖ κοντὸν φόρεμα ὅπως τὰ κοράσια εἰς τὴν Σπάρτην καὶ κρατεῖ ἀπὸ τὰ κέρατα ἑλαφον.

θεοὺς των. Οἱ μῦθοι αὐτοὶ φανερόνουν τὴν καλαισθησίαν των. Ἡ Ἑλληνικὴ μυθολογία εἶναι ἀπὸ τὰς ὠραιότερας διηγήσεις, τὰς ὁποίας ἐφαντάσθησαν οἱ ἀνθρώποι. Οἱ ποιηταί, οἱ γλύπται καὶ ζωγράφοι ἔλαβαν ὑποθέσεις ἀπὸ τὴν μυθολογίαν.

Οἱ μεγαλύτεροι θεοὶ των Ἑλλήνων κατοικοῦν εἰς τὸν Ὀλυμπον. Εἶναι δώδεκα καὶ πατὴρ καὶ βασιλεὺς ὅλων εἶναι ὁ Ζεὺς.

Ὁ Ζεὺς ἐξουσιάζει τὸν οὐρανόν, συνάξει τὰ νέφη, ἀστρά-  
X. Θεοδωρίδου Ἱστορία Α'. Ἑλληνικῶν

πει καὶ στέλλει τὴν βροχὴν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ **Ποσειδῶν** ἐξουσιάζει τὴν θάλασσαν. Ὁ τρίτος ἀδελφὸς **Πλούτων** ἐξουσιάζει τὸν Ἄδην. Ἡ **Ἥρα** εἶναι σύζυγος τοῦ Διὸς καὶ προστάτις τοῦ γάμου. Αἱ σχέσεις τῶν δύο συζύγων δὲν εἶναι πολὺ ὁμαλαί. Εἰς



Ὁ Ἀπόλλων

τὸν Ὀλυμπόν γίνονται συχνὰ μαλώματα. Ὁ Ζεὺς θυμῶνει μὲ τὴν γυναῖκα του καὶ ταράττει τὴν ἡσυχίαν τῶν θεῶν καὶ τὴν χάριν τοῦ δείπνου. Εἶναι ἀνάγκη τότε νὰ ἐπέμβουν οἱ ἄλλοι, διὰ νὰ τοὺς ἡσυχάσουν. Εἰς τὸν Ὀλυμπόν ἐπίσης ζῆ ὁ ὠραιότερος ἀπὸ

ὄλους τοὺς θεοὺς **Ἀπόλλων**. Εἶναι κάτασπρος, ὑψηλὸς καὶ δυνατός. Ἐνα χαριτωμένον φῶς εἶναι χυμένον γύρω εἰς τὴν ὠραίαν κεφαλὴν του. Εἶναι στεφανωμένος μὲ κλάδον δάφνης, παίζει τὴν κιθάραν, ἐνῶ τραγουδοῦν αἱ ἑννέα οὐρανίαι κόραι, αἱ **Μοῦσαι**. Ἡ μουσικὴ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ ἄσμα τῶν Μουσῶν χύνει



Ἡ Ἀθηνᾶ

Ἡ Ἀθηνᾶ ὀπλισμένη ἐτοιμάζεται ν' ἀναβῆ εἰς τὸ ἄρμα. Πλησίον της εἶναι ὁ Ἀπόλλων καὶ κρατεῖ λύραν. Εἰς τὸ μέσον εἶναι ὁ Ἡρακλῆς. Τοὺς ἵππους κρατεῖ ὁ Ἑρμῆς, ὁ ὁποῖος φορεῖ πτερωτὰ πέδιλα.

Ἐφαιδρότητα καὶ λεπτὴν συγκίνησιν εἰς τὸν οὐρανόν, ξεχειλίζει ἀπὸ ἐκεῖ, φθάνει ἕως τὴν γῆν καὶ ἠσυχάζει τὸν πόνον καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἀνθρώπων. Ἡ **Ἄρτεμις** εἶναι ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἶναι σεμνὴ καὶ εὐγενὴς κόρη, γεμάτη ζωὴν, ἀγαπᾷ τὰ δάση καὶ τὸ κυνήγι. Ὁ Ὀλυμπος ἔχει καὶ τὸν ταχυδρόμον του. Αὐτὸς εἶναι ὁ **Ἑρμῆς**, εὐκίνητος καὶ ἔξυπνος. Φορεῖ πτερωτὰ ὑποδήματα, μὲ τὰ ὁποῖα πετᾷ ἐπάνω ἀπὸ βουνὰ καὶ θαλάσσας. Ἀνακατόνεται εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ δὲν ἔχει πολὺν τίμιον χέρι. Ἡ **Ἀθηνᾶ** εἶναι ἡ θεὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς σοφίας. Αὐτὴ προστατεύει τὰς Ἀθήνας καὶ κάμνει τοὺς Ἀθηναίους εὐφρεῖς καὶ δραστηρίους. Ἐκεῖ εἰς τὸν Ὀλυμπόν ἐπίσης ζῆ ὁ θεὸς τοῦ πολέμου **Ἄρης**, ἕνας νέος μὲ γιγάντιον σῶμα, μὲ περικεφαλαίαν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ δόρυ εἰς τὸ χέρι. Οἱ θεοὶ τὸν μισοῦν, διότι τοῦ ἀρέσων αἱ φιλονικίαι. Ἡ **Ἀφροδίτη** ἦτο ἡ θεὰ τῆς ὠραιότητος.

Ἐγεννήθη ἀπὸ τοὺς ἀφροὺς τῶν κυμάτων, εἶχε θαυμασίαν κάλον ἡν καὶ μάτια σπινθηροβολοῦντα. Ὁ Ὀλύμπιος ἔχει καὶ τὸν τεχνίτην του. Αὐτὸς εἶναι ὁ **Ἥφαιστος**, ὁ ὁποῖος κατεσκεύασε δι' ὅλους τοὺς θεοὺς ὥραϊα ἀνάκτορα. Εἶναι χολὸς καὶ ἐργάζεται εἰς τὰ ἐργοστάσιά του.

### ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τοὺς Ὀλυμπίους Θεοὺς ὑπάρχουν πλῆθος θεοὶ εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὸν οὐρανόν. Οἱ κυριώτεροι θεοὶ τῆς γῆς εἶναι ἡ Δημήτηρ, ἡ θεὰ τῆς γεωργίας, ἡ κόρη τῆς Περσεφόνη, ἡ θεὰ τῆς ἀνθήσεως, ἡ ὁποία ὀνομάζεται καὶ Κόρη, καὶ ὁ Διόνυσος, θεὸς τῶν ἀμπέλων καὶ τοῦ τραγητοῦ, τὸν ὁποῖον τριγυρίζουν οἱ Σάτυροι καὶ οἱ Σειληνοί. Εἰς τὴν γῆν ἐπίσης ζοῦν πλῆθος ἄλλοι μικρότεροι θεοὶ καὶ θεαί. Εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ σπήλαια ζοῦν αἱ Νύμφαι, εἰς τὴν θάλασσαν αἱ Νηρηίδες. Κάθε δένδρον, κάθε βρούση, κάθε ρεῦμα ἔχει τὸν θεόν του. Ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας φαντάζεται ὅτι ὅλα εἶναι ἔμψυχα γύρω του, ὅλα γεμᾶτα ὀφθαλμοὺς καὶ ὄτα. Τὸ γλυκοφύσημα τοῦ ζεφύρου, τὸ θρόϊσμα τοῦ δένδρου, οἱ μακροὶ ἤχοι, τοὺς ὁποῖους ἀκούομεν εἰς τὰς εἰρηνικὰς ἡμέρας τῆς ἀνοιξέως, εἶναι ἀντίλαλοι ἀπὸ τὸν χορὸν καὶ ἀπὸ τὸ ἄσμα τῶν Νυμφῶν. Αἱ καλαὶ Νηρηίδες στρώνουν τὰ ἀγιοιμένα κύματα, τὰ ὁποῖα σηκώνει ὁ Ποσειδῶν μὲ τὴν τρίαινάν του, καὶ φέρουν πάλιν τὴν γαλήνην.

---

## Η ΣΠΑΡΤΗ

---

### ΤΑ ΔΥΟ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΩΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὸν Ἴον καὶ τὸν βον αἰῶνα ἡ Ἑλλὰς ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένη. Μεγάλῃν ἀκμῆν εἶχαν αἱ ἀποικίαι. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἤρχισαν νὰ σχηματίζωνται ἀξιόλογοι πολιτεῖαι. Τὰ σημαντικώτερα κράτη ἦσαν τὸ **Κράτος τῆς Σπάρτης** καὶ τὸ **Κράτος τῶν Ἀθηνῶν**. Ἡ Σπάρτη εἶναι τὸ πρότυπον ἀριστοκρατικῆς πόλεως, αἱ Ἀθῆναι δημοκρατικῆς. Οἱ Σπαρτιάται εἶναι κυρίως γεωργοὶ καὶ καταγίνονται πρὸ πάντων εἰς τὰ πολεμικά, οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι ναυτικοί. Καταγίνονται εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας καὶ δὲν θὰ ἀργήσουν νὰ προοδεύσουν πολὺ.

## ΟΙ ΣΠΑΡΤΙΑΤΑΙ

Οἱ Σπαρτιαῖται εἶναι Δωριεῖς. Ἦλθαν τὸν καιρὸν τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Δωριέων, ἐκυρίευσαν τὴν Λακωνικὴν, ὕστερον τὴν Μεσσηνίαν. Ἰδρυσαν στρατιωτικὸν κράτος. Ἐπειδὴ ἦσαν πάντοτε ὀλιγώτεροι ἀπὸ τοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποίους ὑπεδούλωσαν, ἔζησαν ὡς νὰ ἦσαν διαρκῶς εἰς πόλεμον. Ἡ Σπάρτη ὁμοίαζε μὲ στρατόπεδον, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ πολῖται ἦσαν πάντοτε ὀπλισμένοι καὶ ἐγυμνάζοντο διαρκῶς εἰς τὰ πολεμικά.

Ἡ Λακωνικὴ εἶναι μία πεδιάς τριγυρισμένη ἀπὸ ὑψηλότατα βουνά, τὰ ὁποῖα σχεδὸν ὅλον τὸ ἔτος ἔχουν χιόνι εἰς τὰς κορυφάς. Πρὸς βορρᾶν εἶναι τὰ βουνά τῆς Ἀρκαδίας, πρὸς ἀνατολὰς ὁ Πάρνων καὶ πρὸς δυσμὰς ὁ Ταῦγετος. Ὁ Πάρνων καὶ ὁ Ταῦγετος φθάνουν ἕως τὴν θάλασσαν. Εἰς τὸ μέσον τῆς πεδιάδος τρέχει ὁ Εὐρώτας ποταμός. Εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ἦτο ἡ Σπάρτη. Ἡ Σπάρτη εἶχε μεγάλα ὄχυράματα τὰ βουνά καὶ δι' αὐτὸ οἱ Σπαρτιαῖται δὲν τὴν ὠχύρωσαν. Ἀλλὰ ἐπειδὴ τὰ βουνά κατεβαίνουν ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν, ἡ Λακωνικὴ δὲν εἶχε κανένα καλὸν λιμένα καὶ δι' αὐτὸ οἱ Σπαρτιαῖται δὲν ἔγιναν ποτὲ θαλασσινοί.

## Ἡ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

Ἀπὸ τὸν παλαιότατον καιρὸν εἰς τὴν Σπάρτην ὅλην τὴν ἔξουσίαν ἐκράτησαν οἱ εὐγενεῖς κτηματῖαι. Αὐτοὶ εἶχαν μοιράσει ἀναμεταξύ των τὰ κτήματα. Οἱ ἴδιοι δὲν κατεδέχοντο νὰ ἐργάζωνται. Τὰ χωράφια των καλλιεργοῦσαν οἱ *Ἐλλωτες*, δηλαδὴ οἱ παλαιοὶ κάτοικοι, τοὺς ὁποίους εἶχαν ὑποδουλώσει οἱ Σπαρτιαῖται. Ἦσαν καὶ αὐτοὶ Ἕλληνες, ἀλλ' ἡ ζωὴ των ἦτο τρισαθλία. Οἱ Σπαρτιαῖται τοὺς ἑκακομεταχειρίζοντο. Μάλιστα ἐσκότωναν τοὺς δυνατωτέρους καὶ τοὺς τολμηροτέρους, διότι εἶχαν φόβον μήπως ἐπαναστατήσουν.

Οἱ Σπαρτιαῖται ἦσαν οἱ ἄρχοντες, δὲν ἐδούλευαν καὶ κατεγίνοντο μόνον εἰς τὰ πολεμικά. Αὐτοὶ εἶχαν ὅλην τὴν ἔξουσίαν. Τὸ κράτος ἐκυβερνοῦσεν ἓνα συμβούλιον τῶν εὐγενῶν, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *Γερουσία*. Ἡ Γερουσία εἶχεν 28 μέλη, τὰ ὁποῖα ἐξέλεγαν οἱ Σπαρτιαῖται ἀπὸ τοὺς γεροντοτέρους καὶ δυνατωτέρους κτηματῖας. Ἡ Σπάρτη εἶχε καὶ *δύο βασιλεῖς*. Ἀλλ' αὐτοὶ δὲν εἶχαν καμίαν δύναμιν. Ἦσαν μόνον ἀρχηγοὶ τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν. Τὸ

κυριότερον ἀξίωμα των ἦτο νὰ εἶναι ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν πόλεμον. Ἀργότερα οἱ εὐγενεῖς περιώρισαν καὶ αὐτὸ τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως. Ἡ γερονσία διώριζε κατ' ἔτος **Πέντε Ἐφορούς**, οἱ ὁποῖοι ἐπιτηροῦσαν τὰς πράξεις τῶν βασιλέων. Ἐπήγαιναν μαζί των εἰς τὰς ἐκστρατείας καὶ δὲν τοὺς ἄφηναν νὰ κάμουν ὅ,τι ἤθελαν. Οἱ Ἐφοροὶ εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ καλέσουν εἰς τὸ δικαστήριον τοὺς βασιλεῖς καὶ νὰ τοὺς καταδικάσουν. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ Πέντε Ἐφοροὶ ἔγιναν οἱ ἀνώτατοι ἄρχοντες τῆς Σπάρτης.

#### ΤΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ- ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

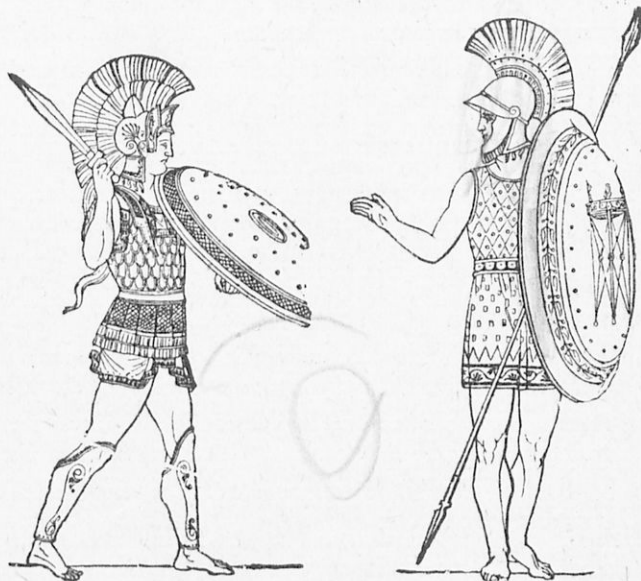
Ἡ κυρία ἐνασχόλησις τῶν Σπαρτιατῶν ἦσαν τὰ στρατιωτικά. Εἰς τὴν Σπάρτην ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐγυμνάζοντο. Οἱ ἄνδρες διὰ νὰ γίνουν καλοὶ στρατιῶται, αἱ γυναῖκες διὰ νὰ γεννήσουν γερὰ παιδιά. Ὅταν ἐγεννᾶτο ἓνα παιδί, τὸ ἔφεραν εἰς τοὺς ἄρχοντας. Ἐὰν εἶχε κανὲν φυσικὸν ἐλάττωμα, τὸ ἄφηναν εἰς τὸν Ταῦγετον, ὅπου ἀπέθνησκεν. Ἐὰν ἦτο εὐρωστον, τὸ ἔδιδαν εἰς τὴν μητέρα του, ἢ ὁποῖα τὸ ἐμεγάλωνε μέχρι ἑπτὰ ἐτῶν. Ἀπὸ τότε τὸ ἐλάμβανεν ἡ πολιτεία καὶ τὸ ἐμεγάλωνεν ὅπως ἤθελε. Τὰ παιδιά τῶν Σπαρτιατῶν ἦσαν ὑποχρεωμένα νὰ κάμνουν βαρύντατα γυμνάσια. Οἱ ἴδιοι ἐκοπταν καλάμια ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐρώτα, μὲ τὰ ὁποῖα ἔκαμναν τὴν κλίνην των. Κατ' ἔτος ἔκαμναν ἐορτάς, εἰς τὰς ὁποίας ἐμαστίγωναν τὰ παιδιά ἐμπρὸς εἰς τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ τόσον δυνατά, ὥστε πολλάκις ἔτρωγαν αἵματα. Αὐτὸ εἶχε σκοπὸν νὰ τὰ συνηθίσῃ εἰς τὸν πόνον. Διὰ νὰ τοὺς συνηθίσουν εἰς τὰς πονηρίας τοῦ πολέμου, ἔδιδαν τὴν ἄδειαν νὰ κλέπτουν. Ἐκλεπταν κυρίως φαγώσιμα, ὅσα ἤθελεν ἡ ὄρεξις των. Ἦτο ὅμως μεγάλη ἐντροπὴ νὰ ἀνακαλυφθοῦν ὡς κλέπται.

Ὁ Σπαρτιατὴς ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους ἐγίνετο στρατιώτης. Ἐπήγαινε εἰς τὸ κυνήγιον καὶ ἐγυμνάζετο μαζί μὲ τοὺς ἄλλους. Ἐνυμφεῖετο τριάντα ἐτῶν. Ἀλλὰ πάλιν δὲν ἔπαυε νὰ ζῆ μὲ τοὺς πολεμιστάς. Οἱ ἄνδρες τῶν Σπαρτιατῶν δὲν ἔτρωγαν εἰς τὴν οἰκίαν μὲ τὴν γυναῖκα καὶ μὲ τὰ τέκνα των. Εἶχαν κοινὰς τραπέζας, ὅπου ἔτρωγαν ὅλοι μαζί. Ἦσαν περίφημα τὰ φαγητὰ τῶν Σπαρτιατῶν διὰ τὴν λιτότητά των. Πρὸ πάντων ἦτο περίφημος ὁ μέλας ζωμός, σούπα ἀπὸ ξύδι καὶ κρέας χοιρινόν, ἢ ὁποῖα ἐνόμιζαν ὅτι κάμνει σιδερένιο τὸ σῶμα τῶν Σπαρτιατῶν.



## Ο ΣΤΡΑΤΟΣ

Οί Σπαρτιῶται εἶχαν τὸν καλύτερον πεζικὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ στρατὸς αὐτὸς ἀποτελεῖτο ἀπὸ ὀπλίτας. Ὁ ὀπλίτης ἦτο ἀσφαλισμένος με ἀμυντικὰ ὄπλα ἀπὸ τὴν κεφαλὴν ἕως τοὺς πόδας. Εἰς τὴν κεφαλὴν ἔφερε τὴν περικεφαλαίαν, ἡ ὁποία ἐπροφύλαττεν ὄχι μόνον τὸ κρανίον, ἀλλὰ καὶ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ πρό-



Ὀπλίται

Οἱ ὀπλίται φοροῦν περικεφαλαίαν, θώρακα, ὁ ὁποῖος φθάνει ἕως τοὺς μηρούς, κνημίδας εἰς τὰ πόδια καὶ ἀσπίδα στρογγυλὴν εἰς τὸ ἀριστερὸν χεῖρ. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἀμυντικὰ ὄπλα. Ἐπιθετικὰ ἦσαν τὸ δόρυ, τὸ ὁποῖον εἶχε μῆκος 2 μ., καὶ κοντὸν ξίφος, τὸ ὁποῖον ἐκρεμοῦσαν πλησίον τοῦ δεξιοῦ μηροῦ.

σωπον. Ὁ θώραξ ἐσκέπαζε τὸν κορμὸν τοῦ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἕως τοὺς μηρούς. Τοὺς πόδας καὶ τὴν κνήμην τοῦ ἐφύλαττον αἱ κνημίδες. Ἐκτὸς τούτου ἐκράτει εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα μεγάλην κυκλικὴν ἀσπίδα, ἡ ὁποία ἐφύλαττεν ὅλον τὸ σῶμα του. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἀμυντικὰ ὄπλα. Τὰ ἐπιθετικὰ ὄπλα ἦσαν τὸ δόρυ, ἓνα βαρὺ ξύλινον κοντάρι, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὸ ἄκρον σιδηρᾶν αἰχμὴν. Τὸ δόρυ εἶχε μῆκος 2 μέτρα. Ἐκτὸς αὐτοῦ εἶχεν εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν βραχὺ ξίφος.

Εἰς τὴν μάχην οἱ ὀπλίται ἐστέκοντο ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ ἔκαμαν δάδεκα σειράς, τὴν μίαν ὀπίσω ἀπὸ τὴν ἄλλην. Αὐτὴ ἦτο ἡ *φάλαγξ*. Οἱ ὀπλίται ἐβάδιζαν εἰς τὴν μάχην ὑπὸ τὸν ἦχον τοῦ ἀνλοῦ καὶ ἔφαλλαν τὸν παιᾶνα, δηλ. πολεμικὸν ᾄσμα. Ἐπειδὴ ἡ ἐπίθεσις ἐγένετο ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὸν παλαιὸν καιρὸν, ἐφονεύοντο εἰς τὴν μάχην πολὺ περισσότεροι ἀπὸ σήμερον.

Ἡ σπαρτιατικὸς στρατὸς ἐγένετο παράδειγμα εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Ὅλοι ὀπλισαν τὸν πεζὸν στρατὸν ὅπως οἱ Σπαρτιαῖται καὶ ὅλοι ἔκαμαν *φάλαγγας*.

### Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ

Οἱ Σπαρτιαῖται ἐγέναν περίφημοι διὰ τὴν ἀνδρείαν των. Εἰς τὰ ἄλλα ὅμως δὲν ἦσαν διόλου προοδευτικοί. Δὲν ἔκαμαν τίποτε σπουδαῖον οὔτε εἰς τὰ γράμματα οὔτε εἰς τὰς τέχνας. Δὲν ἠθελαν μὲ κανένα τρόπον νὰ ἀλλάξουν τὰς παλαιὰς συνηθείας των. Δὲν εἶχαν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ δὲν ἤξευραν νὰ χτίσουν ὠραῖα οἰκοδομήματα. Εἶχαν ἓνα νόμον, ὁ ὁποῖος δὲν ἄφινε νὰ μεταχειρίζονται εἰς τὰς οἰκοδομὰς ἄλλο ἐργαλεῖον ἐκτὸς ἀπὸ τὴν σκαπάνην καὶ τὸ πριόνι. Ἐπίσης ἦτο ἀπαγορευμένον νὰ ἐνδύονται καλὰ καὶ νὰ στολίζονται.

Οἱ Σπαρτιαῖται δὲν ἠθελαν νὰ προοδεύσῃ τὸ ἐμπόριον. Διὰ τοῦτο δὲν ἄφιναν εἰς τὸ κράτος των νὰ κυκλοφοροῦν χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα.

### Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

Οἱ Σπαρτιαῖται ἐκράτησαν μὲ μεγάλην ἀστηρότητα τοὺς νόμους των καὶ ἐγέναν δυνατοὶ πολεμισταί. Ἀργότερα διηγήθησαν ὅτι ἡ Σπάρτη εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους εἶχεν ἓνα σοφὸν νομοθέτην, τὸν Λυκοῦργον, ὁ ὁποῖος ἔβαλεν ὅλους αὐτοὺς τοὺς νόμους. Ἐλεγαν ὅτι ὁ Λυκοῦργος ἔζησε τὸν 9ον αἰῶνα καὶ ὅτι ἦτο υἱὸς ἐνὸς βασιλέως τῆς Σπάρτης. Ὅλαι αἱ διηγήσεις αὗται εἶναι μῦθοι. Οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης ἦσαν αἱ παλαιαὶ συνήθειαι, τὰς ὁποίας ἐκράτησαν μὲ ἀστηρότητα οἱ γαιοκτίμονες εὐγενεῖς, διότι ἦτο συμφέρον των. Εἶχαν τὸν φόβον μήπως ἐπαναστατήσουν οἱ ὑποδουλωμένοι λαοὶ ἢ μήπως πλουτήσουν μερικοὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τοὺς πάρουν τὴν ἐξουσίαν, ὅπως ἔγινεν αὐτὸ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὰς ἄλλας δημοκρατικὰς πόλεις.

## ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ

Ἄλλ' ἐνῶ οἱ Σπαρτιάται δὲν ἀγαποῦσαν πολὺ τὸν πολιτισμὸν, ἐν τούτοις ἔγιναν περίφημοι διὰ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν. Ἠθέλησαν τότε νὰ κυριεύσουν τὰς γῶρας τῶν γειτόνων τῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐκεῖνοι ἦσαν Δωριεῖς, ἐχρειάσθη νὰ κάμουν μακροὺς καὶ αἱματηροὺς πολέμους. Οἱ περιφημότεροι εἶναι οἱ *Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι*, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν περίπου 700 χρόνια π. Χ. Οἱ Σπαρτιάται ὑπέταξαν τοὺς Μεσσηνίους καὶ τοὺς ἔκαμαν εἰλωτάς. Ἐπίσης ἐνίκησαν τοὺς Ἀργεῖους. Τὸν βῶν αἰῶνα σχεδὸν ὅλη ἡ Πελοπόννησος ἀνεγνώριζε τὴν κυριαρχίαν τῆς Σπάρτης. Ἡ φήμη τῆς ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ὁ Κροῖσος, ὁ ὁποῖος εἶχε πόλεμον μὲ τὸν Κῦρον, ἐζήτησε τὴν βοήθειάν τῆς.

## ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

### Η ΑΤΤΙΚΗ

Οἱ Σπαρτιάται ἐλάτρευαν περισσότερον τὸν Ἄρην, τὸν θεὸν τοῦ πολέμου, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάτρευαν τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν θεάν τῆς σοφίας. Διὰ τοῦτο μεγαλυτέρα δόξα στεφανώνει τὰς Ἀθήνας.

Αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἡ ὁποία εἶναι μία πεδιάς τοιγυρισμένη ἀπὸ πολλὰ μικρὰ βουνά. Τὸν παλαιὸν καιρὸν ἦτο πολὺ ὠραιότερα ἀπὸ σήμερον. Τὰ βουνά τῆς ἦσαν σκεπασμένα ἀπὸ δάση καὶ ἡ γῆ τῆς εὐφορωτέρα. Οἱ δύο ποταμοὶ τῆς, ὁ Κηφισὸς καὶ ὁ Ἴλισὸς εἶχαν πολὺ περισσότερον νερόν. Ἐπότιζαν τὴν γῆν καὶ τὴν ἔκαμαν πολὺ πρασινωτέραν ἀπὸ σήμερον. Ἡ Ἀττικὴ εἶχε δροσεροὺς κήπους, ὅπου ἐκελαδοῦσαν πλῆθος ἀηδόνια. Ἐπάνω εἰς τοὺς λόφους ἐβλάστανον ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος καὶ ἡ σνκῆ. Σήμερον τὸ κλίμα τῆς Ἀττικῆς εἶναι πολὺ καυστικόν, διότι δὲν ὑπάρχουν πολλὰ δάση οὔτε ἄφθονα νερά. Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦτο γλυκύτερον. Ὁ δυτικὸς ἄνεμος, ὁ ὁποῖος πνέει ἀπὸ τὴν θάλασσαν, τὴν ἐδρῶσιζε τὸ θέρος καὶ τὴν ἐθέρμαινε τὸν χειμῶνα. «Καλότυχοι οἱ Ἀθηναῖοι, ψάλλει ἓνας ἀρχαῖος ποιητής, ζοῦν μέσα εἰς λαμπρότατον αἶθέρα». Μέσα εἰς τὸ λαμπρὸν αὐτὸ κλίμα οἱ Ἀθηναῖοι ἔγιναν δραστήριοι καὶ ἐργατικοί. Εἶχαν μεγάλην ἀγάπην εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, εἰς τὰ ὠραῖα πράγματα καὶ ἤθελαν νὰ μορφωθοῦν καὶ νὰ προοδεύσουν.

## ΑΘΗΝΑΙ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

Ἡ Ἀττικὴ ἦτο κατάλληλος τόπος διὰ τὰ γίνῃ ἐκεῖ ἓνα κράτος γεωργικὸν καὶ ναυτικόν. Εἶχεν ἀρκετὸν μέρος διὰ τὰ καλλιεργηθῆ. Εἰς τὸ μέσον ὑπῆρχεν ἓνας λόφος, ὁ ὁποῖος ἦτο δυνατόν νὰ ὀχυρωθῆ καὶ νὰ γίνῃ φρούριον, ὅπως ἦτο ἀπαραίτητον τότε διὰ κάθε κράτος. Εἰς τὴν παραλίαν ὑπῆρχαν διάφοροι ὄρμοι, οἱ ὁποῖοι ἦτο δυνατόν νὰ γίνουσι καλοὶ λιμένες.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὀχύρωσαν τὸν λόφον καὶ ἔκαμαν τὸ περίφημον φρούριόν των, τὴν Ἀκρόπολιν. Εἰς τὴν παραλίαν ἔκαμαν διάφορους λιμένας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν τὸ Φάληρον καὶ πρὸ πάντων ὁ Πειραιεύς. Εἰς τὴν ἀρχὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν γεωργοί, ἀργότερα κατέβησαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν τολμηροὶ θαλασσινοὶ καὶ ἔμποροι. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἀττικὴ εἶχε δύο πρωτεύουσας, μίαν εἰς τὰ μεσόγεια, τὰς Ἀθήνας, καὶ μίαν εἰς τὴν θάλασσαν, τὸν Πειραιᾶ.

## ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Τὸν παλαιότερον καιρὸν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐξουσίαν εἶχαν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ κύριοι τῆς γῆς καὶ εἶχαν ὅλα τὰ κτήματα, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένα, καθὼς ἦτο εἰς ὅλους τοὺς Ἀνατολικούς λαούς. Ὁ λαὸς τότε ἦτο ἀπλοῦς. Ἐπίστευεν ὅτι οἱ βασιλεῖς κατάγονται ἀπὸ τοὺς θεοὺς, ἀπὸ τὸν Δία, καὶ ὅτι οἱ θεοὶ ἔταξαν τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς εὐγενεῖς νὰ κυβερνήσουσι τὴν χώραν.

Ἀργότερα ὅμως εἰς πολλὰ μέρη οἱ εὐγενεῖς ἔδωξαν τὸν βασιλέα καὶ ἐκυβέρνησαν οἱ ἴδιοι. Τοιοῦτοτρόπως τὸ πολίτευμα ἔγινεν ἀριστοκρατικὸν ἢ ὀλιγαρχικόν. Ὄταν ὅμως ἐπλούτησαν οἱ ἔμποροι καὶ οἱ τεχνῖται, ἠθέλησαν νὰ λάβουσι μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ νὰ μὴ ἀφήσουσι τοὺς εὐγενεῖς νὰ κάμουν ὅ,τι θέλουσι. Τότε ἤρχισεν δυνατὸς ἀγὼν μεταξὺ τῶν δύο κομμάτων. Τὸν 7ον καὶ τὸν 8ον αἰῶνα ἔγιναν μεγάλαι πολιτικαὶ ταραχαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ἓνα κόμμα ἐξίτηι νὰ ἐξοντώσῃ τὸ ἄλλο. Πολλάκις τὸ κόμμα, τὸ ὁποῖον ἔχανεν, ἔφευγεν ἀπὸ τὸν τόπον του καὶ ἐπήγαινε νὰ ζήσῃ εἰς ξένην χώραν. Τοιοῦτοτρόπως ἔγιναν πολλαὶ ἀποικίαι. Ἐνίστε ὅμως μερικοὶ τολμηροὶ καὶ ἐπιτήδειοι ἄνθρωποι ἐπωφελοῦντο ἀπὸ τὰς κομματικὰς ταραχάς. Ἐκολάκευαν τὸν λαὸν καὶ μὲ τὴν βοήθειάν του ἐγίνοντο ἀνώτατοι ἄρχοντες. Αὐτοὶ ὠνομά-

σθησαν *Τύραννοι*. Τὸ ὄνομα τύραννος τὸν παλαιὸν καιρὸν δὲν εἶχε κακὴν σημασίαν. Ἐπειδὴ ὅμως μερικοὶ τύραννοι ἐφάνησαν κακοὶ καὶ ἀπάνθρωποι, τὸ ὄνομα ἔλαβε κακὴν σημασίαν. Μερικοὶ ἀπὸ τοῦς τυράννους ἦσαν καλοὶ, ὅπως ὁ Πεισίστρατος εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ Περιάνδρος εἰς τὴν Κόρινθον. Αὐτοὶ ἐπροστάτευσαν τὸν λαὸν καὶ ἐξώδευαν πολλὰ χεῖματα, διὰ τὰ προσδεύουν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι. Ἦσαν δηλ. ὅπως λέγουν *φιλόμοусοι*.

## Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Μὲ τὰς πολιτικὰς αὐτὰς ταραχὰς ἔγινε μία μεγάλη πρόοδος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς πολλὰ μέρη ἐκέρδισαν οἱ ἔμποροι καὶ οἱ τεχνῖται, οἱ ὁποῖοι εἶχαν μὲ τὸ μέρος των τὸν λαόν. Ἡ ἀριστοκρατία ἔχασε τὴν δύναμιν καὶ τὸ κράτος ἤρχισε νὰ κυβερνᾷ ὁ λαός. Τὸ πολίτευμα λοιπὸν ἔγινε *Δημοκρατικόν*, διότι ὁ λαὸς εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ἐλέγετο *Δῆμος*. Αἱ πρῶται δημοκρατίαι ἔγιναν εἰς τὰς ἀποικίας καὶ ἀπ' ἐκεῖ διεδόθησαν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Δημοκρατικαὶ ἦσαν αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις, ἐνῶ αἱ δωρικαὶ ἔμειναν ἀριστοκρατικά.

Ἡ *δημοκρατία* ἐσήμαινε μεγάλην πρόοδον, διότι ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ λαοῦ ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν ἀριστοκρατικῶν. Ἐγίναν ἄνθρωποι ἀνεξάρτητοι καὶ εἶχαν τὴν ἐλευθερίαν νὰ σκέπτονται καὶ νὰ ἐργάζονται ὅπως ἤθελαν. Αἱ δημοκρατικαὶ πόλεις ἤρχισαν νὰ μεγαλώνουν καὶ νὰ ἀνθοῦν. Ὁ πληθυσμὸς ἐπερίσσευεν, οἱ ἄνθρωποι ἐμόρφωσαν τὸ πνεῦμα των, ἐκαλυτέρευαν τὴν ζωὴν των. Ἡ *δημοκρατία* ἐβοήθησε πολὺ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀργότερα πρότυπον μεγάλης δημοκρατικῆς πόλεως ἔγιναν αἱ Ἀθῆναι.

## ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Τὸν παλαιότερον καιρὸν ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν μόνον γεωργοί, τὸν τόπον ἐξουσίαζαν οἱ εὐγενεῖς. Οἱ εὐγενεῖς, ὅπως εἰς τὴν Σπάρτην καὶ εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἦσαν κύριοι ὅλης τῆς γῆς. Ὁ λαὸς ἦτο ὑποδουλωμένος εἰς αὐτούς. Οἱ περισσότεροι κάτοικοι ἐδούλευαν εἰς τὰ κτήματα τῶν εὐγενῶν ὡς δουλοπάροικοι.

Τὸν παλαιότερον καιρὸν ἡ Ἀττικὴ εἶχε βασιλεῖς. Ὁ μῦθος λέγει ὅτι πρῶτος βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἴδρυσεν τὸ ἀθηναϊκὸν κράτος ἦτο ὁ *Θησεύς*. Οἱ βασιλεῖς ὅμως δὲν ἐκυβερνοῦσαν μόνοι. Εἶχαν

μαζί των τὸ συμβούλιον τῶν εὐγενῶν, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο Ἰ<sup>α</sup> **Ἄρειος Πάγος**. Ὁ Ἄρειος Πάγος ἦτο ὅ,τι εἰς τὴν Σπάρτην ἢ Γερουσία.

Κατόπιν οἱ εὐγενεῖς ἔδιωξαν τὸν βασιλέα. Ἀργότερα οἱ Ἀθηναῖοι διηγήθησαν ὅτι ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν **Κόδρος** ἐθυσιάσασε τὴν ζωὴν του διὰ τὴν πατρίδα εἰς ἓνα πόλεμον μετὰ τοὺς Σπαρτιάτας καί, διὰ νὰ τὸν τιμήσουν, δὲν ἔκαμαν ἄλλον βασιλέα. Οἱ εὐγενεῖς τότε ἀντὶ ἐνὸς βασιλέως διώρισαν ἐννέα ἄρχοντας, οἱ ὁποῖοι ἐμοιράσθησαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως. Ἀργότερα ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ ἐκλέγουν κάθε ἔτος τοὺς ἄρχοντας.

### ΑΙ ΤΑΡΑΧΑΙ

Τὸν καιρὸν αὐτὸν τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν ὁμοίαζε πολὺ μὲ τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὅμως ἔγινε πολὺ μεγάλη μεταβολή. Οἱ ναυτικοί, οἱ ἔμποροι καὶ οἱ τεχνῖται ἐπλούτησαν καὶ δὲν ἤθελαν νὰ ἀφήσουν τοὺς εὐγενεῖς νὰ κυβερνοῦν ὅπως θέλουν τὸ κράτος. Ὁ λαὸς εἶχε πολλὰ παράπονα ἐναντίον τῶν εὐγενῶν, διότι ἦσαν ἐγωισταί, σκληροὶ καὶ φιλοχρήματοι. Οἱ γεωργοὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς κακῆς ἐσοδείας, οἱ πτωχοὶ τεχνῖται, ὅταν εἶχαν ἀνάγκην, ἐδανείζοντο χρήματα ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὸ δικαίωμα, ἀν δὲν ἤμποροῦσαν νὰ πληρώσουν τὸ χρέος, νὰ τοὺς φυλακίζον ἢ νὰ τοὺς πωλήσουν ὡς δούλους. Ὁ λαὸς στενοχωρημένος ἔκαμε στάσεις. Ἦρχισαν τότε ταραχαὶ καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ ἦτο κίνδυνος νὰ γίνονιν μεγάλαι καταστροφαί.

### Ἡ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΣ

Τέλος αἱ δύο μερίδες ἔμειναν σύμφωνοι νὰ ἀναθέσουν εἰς ἓνα σοφὸν ἄνθρωπον, τὸν Σόλωνα, νὰ βάλῃ νόμους καὶ σύμφωνα μὲ αὐτοὺς νὰ κυβερνηθῇ τὸ κράτος.

Ὁ Σόλων ἦτο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν, δὲν εἶχεν ὅμως πολλὰ πλούτη. Δι' αὐτὸ ἔγινεν ἔμπορος, ἐταξίδευσεν εἰς πολλὰ μέρη, ἔμαθε πολλὰ καὶ εἶχε τὴν φήμην ὅτι εἶναι σοφός. Εἶχε τὴν ἀγάπην τῶν Ἀθηναίων, διότι ἦτο ἄνθρωπος γλυκὺς, ἐφάνη πάντοτε καλὸς πατριώτης καὶ ἔδειξε θάρρος. Ἔκαμαν ὠραία ποιήματα, μὲ τὸ ὁποῖα ἔδιδε καλὰς συμβουλὰς εἰς τοὺς συμπολίτας του.

594

Τὸ 594 λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἔκαμαν ἄρχοντα καὶ τοῦ ἔδωκαν μεγάλην ἐξουσίαν. Ὁ Σόλων κατήργησε

πρώτον νὰ γίνωνται οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι, διότι δὲν εἶχαν νὰ πληρῶσουν τὰ χρέη των. Ἐλευθέρωσε πολλοὺς δυστυχεῖς. Ἀφοῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκέρδισε τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ καὶ δύναμιν, ἐδημοσίευσεν τὴν νομοθεσίαν του. Ἐχώρισε τοὺς κατοικοὺς εἰς τέσσαρας τάξεις ἀναλόγως τῆς περιουσίας των. Εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἔβαλε τοὺς πολὺ πλουσίους, εἰς τὴν δευτέραν τοὺς ὀλιγώτερον πλουσίους, εἰς τὴν τρίτην τοὺς ἐγκαταστάτους ὅπωςδήποτε, εἰς τὴν τέταρτην ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν καμμίαν περιουσίαν. Ὅσον ἄνωτέρα ἦτο ἡ τάξις, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκε κανεὶς, τόσον περισσότερα δικαιώματα εἶχεν, ἀλλὰ καὶ περισσοτέρας ὑποχρεώσεις εἰς τὴν πολιτείαν. Οἱ πλουσιώτεροι μόνον ἐγίνοντο ἄρχοντες, ἀλλ' εἶχαν ἐπίσης τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξοδεύουν εἰς τὸ κράτος καὶ νὰ πηγαίνουν εἰς τὸν πόλεμον. Οἱ πτωχοὶ δὲν εἶχαν δικαίωμα νὰ γίνουν ἄρχοντες, ἀλλὰ δὲν εἶχαν καὶ ὑποχρεώσεις ὅσας οἱ πλούσιοι. Μὲ τὴν νομοθεσίαν αὐτὴν ἐγίνε μεγάλη πρόοδος, διότι δὲν ἦτο ὅπως εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους, ὅτε διὰ νὰ εἶσαι εἰς τὴν ἄνωτέραν τάξιν ἔπρεπε νὰ γεννηθῆς ἀπὸ εὐγενεῖς. Τώρα ἕκαστος ἦτο δυνατόν νὰ ἀνεβῆ εἰς τὰς ἄνωτέρας τάξεις, ἂν ἐκέρδιζε χρήματα.

Σπουδαιότεροι ἀκόμη εἶναι δύο ἄλλοι νόμοι τοῦ Σόλωνος. Ἐδῶκε τὸ δικαίωμα εἰς ὅλους τοὺς Ἀθηναίους νὰ συναθροίζονται εἰς ἓνα μέρος καὶ νὰ σκέπτονται διὰ τὰς σπουδαίας ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Ἡ συνάθροσις αὐτὴ τοῦ λαοῦ ὠνομάσθη **Ἐκκλησία**. Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ὅπως τὴν ἔλεγαν, εἶχε τὴν ἄνωτάτην ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κάτοικοι δὲν ἤμποροῦν νὰ συναθροίζονται κάθε στιγμὴν, ἔβαλε νόμον νὰ διορίζουν 400 ἀντιπροσώπους των, οἱ ὅποιοι εἰς τὸ μεταξὺ νὰ κυβερνήσουν τὸ κράτος. Αὐτὴ ἦτο ἡ **Βουλὴ**.

Ὁ Σόλων λοιπὸν ἀπὸ ἀριστοκρατικὸν ἔκαμε δημοκρατικώτερον τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν.

## Ο ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ

Ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν εὐχαρίστησεν οὔτε τοὺς εὐγενεῖς οὔτε τὸν λαόν. Τότε ἐκεῖνος ἔφυγεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἐγύρισε πολλὰς χώρας. Λέγουσιν ὅτι ἐπῆγε καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Κροίσου.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ἤρχισαν πάλιν ταραχαί. Τότε ἓνας ἐπιτήδειος καὶ ἱκανὸς ἄνθρωπος, ὁ Πεισίστρατος, ἐκολάκευσε τὸν λαὸν καὶ

**560** μέ την βοήθειάν του κατέλαβε την Ἀκρόπολιν καὶ ἔγινε κύριος τῶν Ἀθηνῶν. Ἐγινε δηλαδή **τύραννος**. Ἐκυβέρνησεν ὅπως ἤθελεν ὁ ἴδιος, ἀλλ' ἦτο γλυκὺς καὶ φιλόανθρωπος καὶ ἐπροσπάθησε πολὺ νὰ κάμῃ καλὸν εἰς τὸν λαόν. Ἦτο ἐπίσης φιλόκαλος καὶ φιλόμουσος, ἔκαμε πολλὰ ὠραῖα κτίρια εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔβαλε τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Αὐτὸς λέγεται ὅτι ἔβαλεν ἀνθρώπους νὰ μαζεύσουν τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, νὰ τὰ τακτοποιήσουν καὶ νὰ τὰ ἀντιγράψουν καλά.

Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐκυβέρνησεν ὁ μεγαλύτερος υἱὸς του **Ἴππίας**. Ἀλλὰ τὰ παιδιὰ τοῦ Πεισιστράτου δὲν εἶχαν τὴν ἀξίαν του. Δυσαρέστησαν πολλοὺς. Ὁ Ἴππαρχος προσέβαλεν ἕνα εὐγενῆ νέον, τὸν Ἀρμόδιον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐδολοφόνησε μὲ τὸν φίλον του Ἀριστογείτονα κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Παναθηναίων. Ἀπὸ τότε ὁ

**510** Ἴππίας ἔγινε πολὺ κακός. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐπαναστάτησαν ἐναντίον του καὶ ἔδιωξαν τοὺς **Πεισιστρατίδας** ἀπὸ τὴν πόλιν. Ὁ Ἴππίας ἔφυγε τότε εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας.

#### ΠΡΟΔΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἀφοῦ ἔφυγαν οἱ τύραννοι, τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν ἔγινε δημοκρατικώτερον. Ἐνας σπουδαῖος πολιτικός, ὁ **Κλεισθένης**, ἐχώρισε τοὺς κατοίκους εἰς 10 φυλὰς καὶ ἔδωσε μεγάλην δύναμιν εἰς τὸν λαόν. Ἀπὸ τότε ἐπεκράτησε συνήθεια κάθε φυλῆ νὰ ἐκλέγῃ 50 βουλευτάς, δηλ. ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἔγινε 500. Διὰ νὰ προλάβῃ δὲ νὰ μὴ γίνῃ ἄλλος τύραννος, ὁ Κλεισθένης ἔβαλε νόμον νὰ ἐξορίζουν διὰ δέκα ἔτη τοὺς πολίτας, οἱ ὁποῖοι εἶχαν μεγάλην δύναμιν. Αὐτὴν τὴν ἐξορίαν ὠνόμασαν **ἐξοστρακισμόν**.

### ΕΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

#### ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς δὲν ἦτο ἐνωμένη εἰς ἓν κράτος ὅπως σήμερον. Τότε κάθε πόλις ἦτο ἀνεξάρτητος. Εἶχε τοὺς νόμους της, τὴν κυβέρνησιν καὶ τοὺς ἀρχοντάς της. Κάθε πόλις λοιπὸν τότε μὲ τὰ περὶχωρά της ἦτο ἰδιαίτερον κράτος. Ἐὰν ἕνας Κορίνθιος ἤρχετο εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐθεωρεῖτο ἐκεῖ ὡς ὑπῆκοος ξένου κράτους. Δὲν εἶχε κανὲν πολιτικὸν δικαίωμα. Δὲν ἤμποροῦσε νὰ ψηφίσῃ εἰς τὰς ἐκλογάς, πολὺ ὀλιγώτερον νὰ γίνῃ βουλευτής. Δὲν



εἶχε δικαίωμα νὰ νυμφευθῆ Ἀθηναίαν οὔτε νὰ ἀγοράσῃ κτῆμα εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ ἀρχαῖοι ἔδιδαν πολὺ μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πόλεων. Δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἐννοήσουν πῶς μία πόλις ἠμπορεῖ νὰ ἐξουσιάζῃ μίαν ἄλλην. Ἦσαν πρόθυμοι νὰ πολεμήσουν καὶ νὰ χύσουν τὸ αἷμα των, διὰ νὰ φυλάξουν τὴν ἐλευθερίαν τῆς πόλεός των, ὅπως ἡμεῖς τώρα πολεμοῦμεν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ κράτους μας. Εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν πολὺ ὀπίσω. Δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐννοήσουν ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐνωθοῦν ὅλοι μαζί καὶ νὰ κάμουν ἓνα κράτος.

### Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Μόλα ταῦτα οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν ζωηρὰν συνείδησιν ὅτι ἀποτελοῦν ἓν ἔθνος, διότι ὑπῆρχαν δυνατοὶ δεσμοί, οἱ ὁποῖοι ἐνωσαν ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Οἱ δεσμοὶ αὐτοὶ εἶναι :

1) Ἡ ΓΛΩΣΣΑ—Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ὁμίλουν *τὴν ἰδίαν γλῶσσαν*. Ὑπῆρχαν μερικαὶ διαφοραὶ ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, δηλαδὴ εἶχαν διαφόρους διαλέκτους, ὅπως ὅλα τὰ ἔθνη. Ἀλλὰ συνεννοοῦντο εὐκόλως μεταξύ των. Διὰ τοῦτο εὐκόλως ἐπερνοῦσαν αἱ ἰδέαι καὶ αἱ γνώσεις ἀπὸ τὸ ἓνα εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Τὰ ἔσματα, τὰ ποιήματα καὶ τὰ βιβλία τὰ ἐδιάβαζαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἰς ὅποιαν διάλεκτον καὶ ἂν ἦσαν γραμμένα.

2) Ἡ ΘΡΗΣΚΕΙΑ—Οἱ Ἕλληνες εἶχαν *μίαν θρησκείαν*. Ἐλάτρευαν τοὺς θεοὺς των μὲ τὸν ἴδιον τρόπον, εἶχαν τὰς ἰδίας παραδόσεις καὶ διηγοῦντο τοὺς ἰδίους μύθους διὰ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωάς των.

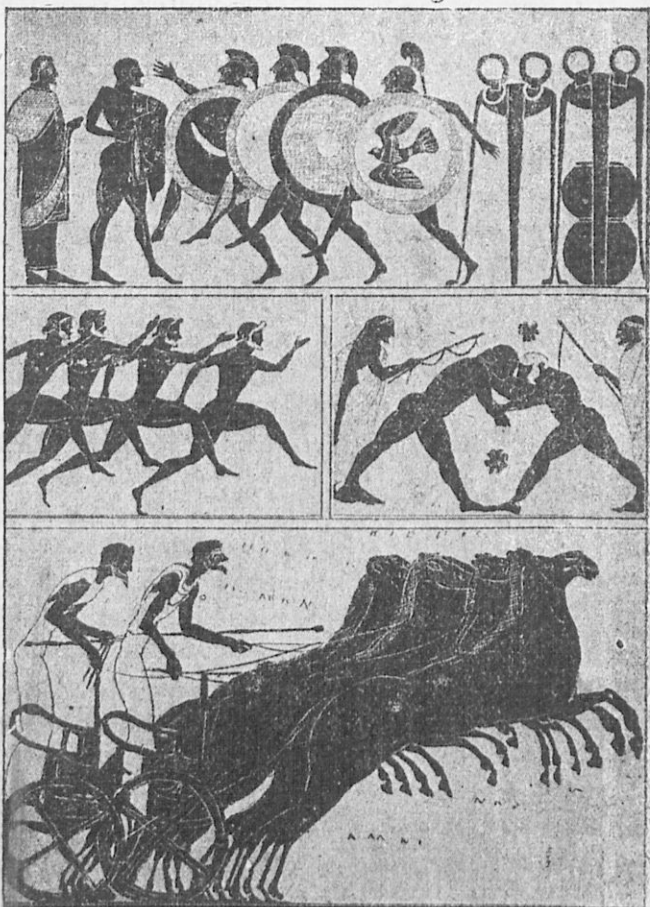
3) Οἱ ΑΓΩΝΕΣ—Διὰ νὰ τιμήσουν τοὺς θεοὺς των οἱ Ἕλληνες ἔκαμναν μεγαλοπρεπεῖς ἐορτάς. Τότε ἐγίνοντο πολλὰ θυσία καὶ τελεταί, ἔψαλλαν, ἐχόρευαν καὶ ἔκαμναν ἀγῶνας.

Κάθε πόλις εἶχε τὰς ἐορτάς καὶ τοὺς ἀγῶνας της. Μερικοὶ ἀγῶνες ὅμως ἔγιναν περίφημοι καὶ κατήντησαν *Πανελλήνιοι*, δηλαδὴ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἤρχοντο ἄνθρωποι, διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς αὐτούς. Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες.

1) *Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες*, οἱ ὁποῖοι ἐτελοῦντο εἰς τὴν Ὀλυμπίαν τῆς Ἡλίδος.

2) *Τὰ Πύθια*, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τοὺς Δελφούς.

3) Τὰ Ἴσθμια, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου, καὶ



Σκηναὶ ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας

Εἶναι ζωγραφισμέναι ἐπάνω εἰς ἀγγεῖα. Ἡ πρώτη ἐπάνω εἶναι *δρόμος ὄπλιων*, δηλ. οἱ ἀγωνισταὶ τρέχουν μετὰ τὸν ὄπλισμὸν των. Εἰς τὸ ἄκρον τοὺς περιμένει ὁ κριτής, ὁ Ἑλληνοδίκτης, ὅπως ἐλεγαν. Ἀπὸ τὰς δύο ἄλλας εἰκόνας ἀριστερὰ εἶναι *δρόμος κοινὸς καὶ δεξιὰ πάλη*. Οἱ παλαισταὶ ἔχουν πιασθῆ καὶ οἱ Ἑλληνοδίκται προσέχουν νὰ μὴ γίνῃ καμμία ἀπάτη. Κάτω εἶναι τὸ περιφημον ἀγώνισμα *τέθριππον*. Δύο ἄρματα μετὰ τέσσαρας ἵππους τὸ καθέν τρέχουν πρὸς τὸ τέρμα.

4) *Τὰ Νέμεα*, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τὴν Νεμέαν. —

Οἱ Ἕλληνες ἔτρεφαν μεγάλην ἀγάπην εἰς τοὺς ἀγῶνας, διότι τοὺς ἔδιδαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ δείξουν τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐμορφίαν τοῦ σώματός των καθὼς καὶ τὰ πλοῦτή των. Οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευαν τὴν εὐμορφίαν καὶ τὴν δύναμιν. Ἀπ' ὅλα τὰ ἀφ᾽ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἔτρεχαν εἰς τοὺς μεγάλους ἀγῶνας, διὰ νὰ ἐπιδείξουν τὸ ὡραῖον σῶμα καὶ τὴν ἱκανότητά των, ἢ διὰ νὰ ἴδουν τοὺς νέους νὰ ἀγωνίζονται. Ἐκαμναν ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἀγωνίσματα. Ἐτρεχαν, ἐπάλαιαν, ἔρριπτιαν τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον, ἐδοκίμαζαν τὴν δύναμιν τῆς πυγμῆς των. Ἐπειτα ἤρχοντο τὰ μεγάλα ἀγωνίσματα, ἡ ἵπποδρομία, καὶ ἡ ἀρματοδρομία, ἡ ὁποία ἐγένετο συνήθως μὲ τέσσαρας ἵππους. Ἡ τιμητικωτέρα νίκη ἦτο εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτόν, δηλαδή τοῦ *τεθρίππου*. Οἱ νικηταὶ ἐλάμβαναν ὡς βραβεῖον κλάδον ἐλαίας. Ἀλλ' ὁ κόσμος τοὺς ἐτίμα πολὺ. Οἱ συμπολιταὶ τοῦ νικητοῦ ἦσαν ὑπερήφανοι καὶ τοῦ ἔκαμναν μεγάλην ὑποδοχὴν, ὅταν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πατρίδα του. Ποιηταὶ καὶ μουσικοὶ ἕμνησαν τοὺς νικητὰς τῶν μεγάλων ἀγῶνων.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας οἱ Ἕλληνες ἔδειχναν ἐπίσης τὰς πνευματικὰς ἱκανότητάς των. Οἱ ποιηταὶ ἀπήγγελλον ἐκεῖ τὰ ποιήματά των, οἱ σοφοὶ ἐδιάβαζαν τὰ βιβλία των, οἱ μουσικοὶ ἔπαιζαν τὰς νέας συνθέσεις των.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας ἔβλεπε κανεὶς τὸν πλοῦτον, τὴν δύναμιν, τὴν ἐξυπνάδα καὶ τὴν εὐμορφίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

4) *ΤΑ ΜΑΝΤΕΙΑ*—Μερικοὶ ναοὶ τῆς Ἑλλάδος ἦσαν πολὺ ὀνομαστοὶ καὶ ἀπὸ διάφορα μέρη ἐπήγαιναν νὰ τοὺς προσκυνήσουν. Περιήρημοι ἦσαν μερικοὶ ναοί, ὅπου ἐπήγαιναν οἱ Ἕλληνες νὰ ζητήσουν τὴν συμβουλὴν τοῦ θεοῦ, ὅταν εἶχαν δύσκολα ζητήματα. Τοὺς ναοὺς αὐτοὺς ὠνόμαζαν μαντεῖα. Τὴν συμβουλὴν, τὴν ὁποίαν ἔδιδαν ἐκ μέρους τοῦ θεοῦ οἱ ἱερεῖς, ὠνόμαζαν *χορησμόν*. Περιήρημον ἐγένετο εἰς τοὺς καλοὺς χρόνους τὸ Μαντεῖον τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τοὺς Δελφοὺς, τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς τὴν Λοκρίδα, πλησίον τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ. Εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν ἤρχοντο ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ἔδιδαν τόσα πολλὰ δῶρα, ὥστε *κάθε πόλις* ἔκτισε πλησίον τοῦ ναοῦ ἓνα θησαυροφυλάκιον, ὅπου ἔβαζαν τὰ δῶρα τῶν κατοίκων της. Οἱ ἱερεῖς τῶν Δελφῶν ἦσαν ἄνθρωποι σοφοὶ καὶ ἔδωσαν πολλὰς ὠφελίμους συμβουλὰς εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Χ. *Θεοδώριδου Ἱστορία Α' Ἑλληνικοῦ*

4

Ἡ κοινὴ λοιπὸν γλῶσσα, ἡ κοινὴ θρησκεία, τὰ κοινὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, οἱ ἀγῶνες, τὰ μαντεῖα κλπ. συνήνωναν τοὺς Ἕλληνας. Ὅσον μακρὰν καὶ ἂν ἐξοῦσαν ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον εἶχαν τὴν συνείδησιν ὅτι ἀποτελοῦν ἓνα ἔθνος. Ἦσαν ὑπερήφανοι, διότι ἀνῆκον εἰς τὸ ἀνώτερον ἔθνος ἐκείνου τοῦ καιροῦ καὶ ἦσαν ὑπερήφανοι νὰ λέγονται Ἕλληνες, ἐνῶ ὅλους τοὺς ἄλλους λαοὺς, ὅσοι δὲν ἦσαν Ἕλληνες, ὠνόμαζαν *βαρβάρους*, δηλ. ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν κατώτερον πολιτισμόν.

## ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

### ΑΙΤΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔκτου αἰῶνος οἱ Ἕλληνες ἦσαν πολὺ προωδευμένοι. Ἦσαν κύριοι εἰς τὴν θάλασσαν μὲ τὰ πλοῖα των, ἐκέρδιζαν μεγάλα πλούτη ἀπὸ τὸ ἐμπόριον, ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἐπερίσσειεν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωναν διαρκῶς καὶ ὑπῆρχε μεγάλη κινήσις καὶ ζωὴ εἰς ὅλον τὸν ἑλληνικὸν κόσμον.

Οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ἀκμαῖζουν. Ἄλλ' αἴφνης ἐξάσπασε μεγάλος κίνδυνος, ὁ ὁποῖος ὀλίγον ἔλειπε νὰ τοὺς καταστρέψῃ. Εἰς τὴν Ἀσίαν, καθὼς εἶδαμεν, ἐδημιουργήθη τὸν βον αἰῶνα τὸ μέγα καὶ δυνατὸν Περσικὸν κράτος. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἀφοῦ ὑπέταξε πολλὰς χώρας καὶ ἐμεγάλωσε πολὺ τὸ περσικὸν κράτος εἰς τὴν ξηράν, κατέβηκεν εἰς τὴν θάλασσαν. Τότε ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Ἕλληνες ἦσαν κύριοι τῆς θαλάσσης, οἱ Πέρσαι ἐξουσίαζαν τὴν ξηράν, ὁ ἕνας ἦτο ἐμπόδιον εἰς τὸν ἄλλον καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο ἔπρεπε νὰ λείψῃ. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑου αἰῶνος ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας **Δαρεῖος Α'** εἶχε μεγάλην δύναμιν. Αὐτὸς ἐνόμισεν ὅτι ἦτο εὐκόλον νὰ κεραιύσῃ τὴν Ἑλλάδα. Τότε ἤρχισαν οἱ περσικοὶ πόλεμοι, οἱ ὁποῖοι διήρκεσαν πολλὰ ἔτη.

## Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΙΩΝΩΝ

Οἱ Πέρσαι, καθὼς εἶδαμεν, ὑπέταξαν τοὺς Ἕλληνας τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας 40 ἔτη ἔμειναν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας δὲν ἠγάπα βεβαίως τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Ἐβοήθησε λοιπὸν μερικοὺς ἀνθρώπους νὰ γίνουν τύραννοι εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, διότι ἐπίστευεν ὅτι οἱ τύραννοι θὰ ἦσαν πιστότεροι εἰς αὐτόν. Ὁ Δαρεῖος ἐπροστάτευσε πολὺ τὸν τύραννον τῆς Μιλήτου **Ἰστιαῖον**. Ὑστερον ὅμως τὸν ὑποπτεύθη, τὸν ἐκάλεσεν εἰς Σοῦσα, εἰς τὴν πρωτεύουσάν του δηλαδή, καὶ τὸν ἐκράτησεν ἐκεῖ πολλὰ ἔτη. Τὴν θέσιν του ἔλαβεν ὁ γαμβρὸς του **Ἀρισταγόρας**. Ὁ Ἰσταιὸς ἤθελε τὴν ἐλευθερίαν του. Ἐγραψε λοιπὸν εἰς τὸν γαμβρὸν του νὰ ἐπαναστατήσῃ τὰς ἰωνικὰς πόλεις.

Τότε ἔγινε μία σημαντικὴ κίνησις εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀσίας καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς ἰωνικὰς ἀποικίας. Οἱ κάτοικοι ἐξεδίωξαν τοὺς τυράννους των καὶ ἐκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν, διότι εἶχαν τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ τοὺς βοηθήσουν οἱ δυνατοὶ ὁμογενεῖς των ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν κρίσιμον στιγμήν οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἐβοήθησαν τοὺς Ἴωνας. Μόνον οἱ Ἀθηναῖαι ἔστειλαν 20 πλοῖα καὶ μία μικρὰ πόλιν τῆς Εὐβοίας, ἡ Ἐρέτρια, 5 πλοῖα.

Ἄμα ἔφθασαν τὰ πλοῖα εἰς τὴν Ἐφεσον, ἡ Ἰωνία ἐπανεστάτησεν. Οἱ Ἕλληνες ἐνωμένοι μετὰ τοὺς Ἴωνας ἐβάδισαν ἐναντίον τῶν Σάρδεων, τὰς ἐκυρίευσαν καὶ τὰς ἔκανσαν. Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἤλλαξαν, ὅταν ἔφθασεν ὁ περσικὸς στρατός. Οἱ Ἴωνες δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀνισταθοῦν, ἐχωρίσθησαν καὶ ἔφυγαν ὁ καθείς εἰς τὴν πατρίδα του. Ὑστερον ἔφθασε καὶ ὁ φοινικικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος ἐνίκησε τὸν στόλον τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ οἱ Πέρσαι ἐκυρίευσαν πάλιν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἐτιμώρησαν σκληρῶς τοὺς ἐπαναστάτας.

## Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΕΡΣΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

### Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Ὁ Δαρεῖος ἠθέλησε τότε νὰ κτυπήσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν πατρίδα των. Δὲν ἦτο ὅμως εὐκόλον μετὰ τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ στείλῃ στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὑπῆρχαν δύο δρόμοι.

Πρωτον ἀπὸ τὴν ξηράν. Ἐπρεπε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸν Ἑλλησποντον, τὴν Θρᾷκην, τὴν Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν κτλ. Ὁ ἄλλος ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ὁ στόλος τοῦ ἔπρεπεν ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας νὰ ἀνεβῆ εἰς τὸν Ἑλλησποντον, νὰ πλεύσῃ τὴν παραλίαν τῆς Θρᾷκης, τῆς Μακεδονίας κτλ., διότι τότε τὰ πλοῖα δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν παραλίαν. Ἐστειλε λοιπὸν τὸν γαμβρὸν τοῦ Μακεδόνιον μὲ στρατὸν ἀπὸ τὴν ξηράν, ἔστειλε μᾶζι καὶ στόλον, ὁ ὁποῖος τὸν ἀκολουθοῦσεν ἀπὸ τὴν παραλίαν. Ἄλλ' οὔτε ὁ στρατὸς οὔτε ὁ στόλος τοῦ Μακεδόνιου ἔφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ στόλος τοῦ κατεστράφη ἀπὸ τὴν τρικυμίαν, ἐνῶ παρέπλεε τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὁ δὲ στρατὸς τοῦ ἀπὸ τοὺς πολεμικοὺς κατοίκους τῆς Θρᾷκης.

Ὁ Δαρεῖος ἐτοίμασε νέον στρατόν. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως τὸν ἔστειλε μὲ πλοῖα καὶ ἔβαλε δύο στρατηγούς, τὸν Δᾶϊν καὶ τὸν Ἀρταφάρνην. Ὁ περσικὸς στόλος ἠκολούθησεν ἄλλον δρόμον. Ἐπέρασεν ἀπὸ τὰς Κυκλάδας, ἔφθασεν εἰς τὴν Εὐβοίαν, ἀνέβη εἰς τὴν Ἐρέτριαν, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν, ἐπώλησε τοὺς κατοίκους ὡς δούλους καὶ τοὺς πρωταίτιους τοὺς ἔδωσε καὶ τοὺς ἔστειλεν εἰς τὸν Δαρεῖον.

#### Η ΕΝ ΜΑΡΑΘΩΝΙ ΜΑΧΗ

Μετὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο ὁ περσικὸς στόλος ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπεβίβασεν εἰς τὴν ξηρὰν τὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος ἔστρατοπέδευσεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος. Ὁ κίνδυνος ἦτο πολὺ μεγάλος διὰ τὰς Ἀθήνας. Εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν στιγμήν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν ἐκινήθησαν. Οἱ Σπαρτιάται, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν ταχυδρόμον, ἤρρησαν νὰ κινητοποιήσουν τὸν στρατόν τοὺς. Οἱ Πλαταιεῖς μόνον ἔστειλαν 1000 ἄνδρας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἔτρεξαν μὲ πολὺ θάρρος καὶ μεγάλην δρμήν, διὰ νὰ συναντήσουν τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸν Μαραθῶνα. Οἱ Πέρσαι ἀπεβίβασαν 100 χιλιάδας. Οἱ Ἀθηναῖοι μᾶζι μὲ τοὺς Πλαταιεῖς ἦσαν 11 χιλ. Ὡπλίσαν ὅμως τοὺς μετοίκους καὶ τοὺς δούλους καὶ ἔγιναν ὅλοι μᾶζι 35 χιλ. Οἱ Ἕλληνες ἦσαν πολὺ καλύτεροι στρατιῶται. Ἦσαν δυνατοὶ καὶ ὑψηλοί, εἶχαν γυμνάσει τὸ σῶμα των ἀπὸ παιδιὰ εἰς τὰς παλαιστράς καὶ εἶχαν καλύτερα ὄπλα. Ἐπειτα ἦσαν πολῖται ἐλευθέρως πόλεως, ἤξευραν διατὶ πολεμοῦν. Ἐβλε-

παν τὴν καταστροφὴν, ἣ ὁποία τοὺς ἐπείριμενεν, ἂν ἔχαναν τὴν μάχην. Ἔιχαν καὶ ἓνα πολὺ καλὸν στρατηγόν, τὸν **Μιλτιάδην**, ὁ ὁποῖος ἤξευρε καλὰ πῶς πολεμοῦν οἱ Πέρσαι.

Μὲ μίαν δυνατὴν ὁρμὴν ἀνέτρεψαν τοὺς Πέρσας. Ἦσαν μεθυσιμένοι ἀπὸ ἐνθουσιασμόν. Ὁ νέος, τὸν ὁποῖον ἔστειλαν νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν νίκην εἰς τὴν πόλιν, ἔτρεξε τόσον πολὺ, ὥστε μόλις ἐπρόφθασε νὰ εἶπῃ «**ἐνίκησαμεν**» καὶ ἔπεσε νεκρός. Οἱ Πέρσαι εἰσῆλθαν εἰς τὰ πλοῖα τῶν καὶ ἔφυγαν. Αὐτὴ εἶναι ἡ περίφημος ἐν Μαραθῶνι μάχη, ἣ ὁποία ἔγινε τὸ 490 π. Χ.

Εἰς τὸν Μαραθῶνα ἐνίκησεν ἡ ἔξυπνάδα, τὸ δυνατὸν σῶμα καὶ ἡ νεανικὴ ὁρμὴ. Ἐνας περίφημος ποιητὴς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔκαμε τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα εἰς τοὺς ἀνδρείους, οἱ ὁποῖοι ἔπεσαν εἰς τὴν μάχην :

»Πολεμοῦντες δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν Μαραθῶνα σώριασαν τὴν δύναμιν τῶν χουσοφοροτῶν Μήδων.»

## Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΕΡΣΙΚΟΣ ΠΛΕΜΟΣ Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΞΕΡΕΟΥ

### Ο ΞΕΡΗΣ

Ὁ Δαρεῖος ὅμως δὲν ἦτο ἄνθρωπος νὰ ἀπελπισθῇ μὲ μίαν ἀποτυχίαν. Ἦρχισε λοιπὸν νὰ ἐτοιμάζῃ νέον στόλον καὶ στρατόν. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως, διότι ἀπέθανε μέσα εἰς τὰς ἐτοιμασίας. Ὁ υἱὸς του Ξέρξης, ὁ διάδοχός του, ἐξηκολούθησε μὲ πολὺ μεγαλυτέραν προθυμίαν τὴν ἐτοιμασίαν. Ἦθελε νὰ κερδίσῃ αὐτὸς τὴν δόξαν, τὴν ὁποῖαν δὲν κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ ὁ πατὴρ του.

### Ο ΑΘΗΝΑΪΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ—ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

Εἰς τὴν Ἑλλάδα κανεὶς δὲν ἐπίστευεν ὅτι οἱ Πέρσαι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπανεέλθουν. Ὀλιγώτερον ἀπ' ὅλους τὸ ἐπίστευαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν υπερήφανοι διὰ τὴν νίκην τῶν.

Εἰς τὰ χρόνια ὅμως αὐτὰ ὑπῆρχεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἓνας εὐφυέστατος πολιτικός, ὁ ὁποῖος προεῖδεν ὅτι οἱ Πέρσαι θὰ κάμουν καὶ ἄλλην δοκιμὴν. Αὐτὸς ἦτο ὁ **Θεμιστοκλῆς**. Δὲν κατήγετο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν. Ἡ μήτηρ του μάλιστα ἦτο ξέ-

νη. Ούτε ἔμαθε πολλὰ πράγματα εἰς τὴν νεότητά του. Τὸ ἐναντίον, ἦτο γνωστός διὰ τὸν ἄτακτον βίον του. Εἶχεν ὁμως ἀπεριόριστον φιλοδοξίαν καὶ πνεῦμα πολὺ ἔξυπνον. Ἡ νίκη τοῦ Μιλτιάδου τοῦ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν. Τὰς νύκτας δὲν ἔκοιμᾶτο καὶ ἔλεγεν εἰς τοὺς φίλους του : « Δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοιμηθῶ τὸ κατόρθωμα τοῦ Μιλτιάδου ».

Ἐπιθυμοῦντες εἰς συμβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσουν δυνατὸν στόλον. Ἐκεῖνοι δὲν ἤθελαν νὰ ἀκούσουν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἔλθουν πάλιν οἱ Πέρσαι. Τότε κατόρθωσε μὲ ἄλλα μέσα νὰ τοὺς πείσῃ νὰ κάμωσιν πλοῖα.

Ἐπιθυμοῦντες ἦτο δημοκρατικός, ἀνήσυχος καὶ τολμηρός. Εἶχε μεγάλα σχέδια καὶ ἤθελε τὴν ἀλλαγὴν καὶ τοὺς νεωτερισμούς. Τὸ ἀντίθετόν του ἦτο ἓνας ἄλλος πολιτικός τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, ὁ Ἀριστείδης. Ὁ Ἀριστείδης κατήγετο ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν, ἢ ὁποία ὁμως εἶχε χάσει τὴν περιουσίαν της. Εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του ἔζησε πτωχός, ἀλλ' ἦτο τίμιος, εὐλικρινής καὶ εἶχε μεγάλην ἐκτίμησιν τοῦ κόσμου. Ἦτο φιλήσυχος, δὲν ἠγάπα τὰ μεταβολὰς καὶ ἤθελε νὰ διατηρήσῃ τὸ παλαιὸν πολίτευμα. Ὁ Ἀριστείδης ἔγινεν ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ ἐπροσπάθησε νὰ ματαιώσῃ τὰ σχέδια τοῦ Θεμιστοκλέους, τὰ ὁποῖα ἐνόμιζεν ἐπικίνδυνα. Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης ἔγιναν πολιτικοὶ ἀντίπαλοι. Τέλος ὁ Θεμιστοκλῆς κατόρθωσε νὰ ἐξοστρακίσῃ τὸν Ἀριστείδην. Ἀπὸ τότε ἐκυβέρνησε μόνος τὰς Ἀθήνας.

## Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΞΕΡΞΟΥ

Καὶ οἱ Πέρσαι ἐπανῆλθαν, ὅπως ἐπρόβλεπεν ὁ Θεμιστοκλῆς. Αὐτὴν τὴν φορὰν ἦσαν πολὺ περισσότεροι. Ὁ κόσμος δὲν εἶχε ἴδει ἔως τότε τόσον μεγάλον στρατόν. Οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ λέγουν ὅτι ὁ Ξέρξης ἔφερεν μαζί του περισσότερον ἀπὸ 2 ἑκατομμύρια στρατιώτας. Οἱ ποταμοὶ ἐξηραίνοντο ἀπ' ὅπου διήρχοντο. Αὐτὸ βεβαίως εἶναι ὑπερβολή. Ἀλλ' ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου ἦτο πολυάριθμος. Εἶχε στρατολογήσει ἀπ' ὅλους τοὺς λαούς, τοὺς ὁποίους ἐξουσίαζεν. Εἰς τὸ στρατόπεδόν του ἤκουε κανεὶς ὅλας τὰς γλώσσας τῆς Ἀσίας καὶ ἔβλεπεν ὅλας τὰς ἐνδυμασίας. Ὁ Ξέρξης εἶχεν ἐπίσης ἰσχυρότατον στόλον, 1200 πλοῖα, Φοίνικας καὶ Ἕλληνας τῆς Μ. Ἀσίας, τοὺς ὁποίους ἐστρατολόγησε παρὰ τὴν θέλησίν των, καὶ 3000 μεταγωγικά.



Ἄρχηγός τῆς ἐκστρατείας ἦτο ὁ ἴδιος ὁ Ξέρξης. Ἐκαμε μίαν γέφυραν ἀπὸ πλοῖα εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐχρεώσθησαν ἑπτὰ ἡμέρας διὰ νὰ τὴν διαβῆ ὁ στρατός του. Κατόπιν ἐπροχώρησεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Θράκης, κατέβηκεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ὁ στόλος του τὸν παρακολουθοῦσεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἐπλευσε τὴν παραλίαν τῆς Θράκης, κατόπιν τῆς Μακεδονίας καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ καταβῆ ἀπὸ τὴν παραλίαν τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Εὐβοίαν.

#### ΕΤΟΙΜΑΣΙΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ὁ κίνδυνος ἦτο φοβερός. Οἱ Ἕλληνες ὅμως δὲν κατόρθωσαν νὰ συνεννοηθοῦν καὶ νὰ πολεμήσουν ὅλοι μαζὶ ἐναντίον τοῦ δυνατοῦ ἐχθροῦ. Πολλαὶ πόλεις εἴτε ἀπὸ φόβον, εἴτε διότι εἶχον μῖσος ἐναντίον ἄλλων πόλεων, εἴτε διότι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἔλαβαν χρήματα ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ἔμειναν οὐδέτεροι ἢ ἐπῆγαν μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος των, ἐμήδισαν δηλαδή, ὅπως ἔλεγαν οἱ Ἕλληνες.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ οἱ Σπαρτιάται καθὼς καὶ ἄλλαι πόλεις ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσουν. Γενικὸν ἀρχηγὸν τοῦ πολέμου εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἔταξαν τοὺς Σπαρτιάτας, διότι ἦσαν δυνατοὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἶχαν μεγάλην ἐπιβολήν.

Ἐστάθη εὐκολώτερον νὰ κινήσουν τὸ ναυτικόν. Ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων, τὸν ὁποῖον εἶχαν κατασκευάσει κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους, ἐνωμένος μὲ τὸν στόλον τῶν ἄλλων πόλεων ἦτο σημαντικὴ δύναμις. Οἱ Ἕλληνες εἶχαν 400 πλοῖα, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ 180 ἦσαν ἀθηναϊκά. Ὁ στόλος αὐτὸς ἔπλευσεν εἰς τὸ βορειότατον ἄκρον τῆς Εὐβοίας, εἰς τὸ Ἄρτεμισιον ἀκρωτήριον, διότι ἐκεῖ θὰ ἔφθανεν ὁ περσικὸς στόλος παραπλέον τὴν παραλίαν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας. Γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἦτο ὁ Σπαρτιάτης *Ἐυρυβιάδης*, ναύαρχος τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου ὁ *Θεμιστοκλῆς*.

Πολὺ δυσκολώτερον ἐτοίμασαν τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς. Ὁ Ξέρξης κατέβαινεν ἤδη εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν ἀκόμη ἕτοιμοι. Οἱ Θεσσαλοὶ ἐμήδισαν καὶ ὁ Ξέρξης ἐπέρασε τὴν χώραν των χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἀντίστασιν.

**ΘΕΡΜΟΠΥΛΑΙ**

Βιαστικά τότε οἱ Ἕλληνας ἔστειλαν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης **Λεωνίδα**ν μὲ 300 Σπαρτιάτας καὶ ἄλλους 7 χιλ. Ἕλληνας, διὰ νὰ φυλάξῃ τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν. Ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ περάσῃ ὁ Ξέρξης διὰ νὰ κατεβῇ ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ὁ Ξέρξης ὅταν εἶδε τόσον ὀλίγους τοὺς Ἕλληνας, ἔστειλε κήρυκα καὶ ἐξήτει νὰ τοῦ παραδώσουν τὰ ὄπλα. Ἄλλ' ὁ Λεωνίδας ἔδωσε τὴν περίφημον ἀπάντησιν *μολὸν λαβέ*, δηλαδὴ *ἔλα νὰ τὰ πάρῃς*. Ὁ Ξέρξης διέταξε τότε τὸν στρατὸν του νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Ἑλλήνων.



Θερμοπύλαι

Ὁ συντομώτερος καὶ εὐκολώτερος δρόμος διὰ νὰ περάσῃ ὁ Ξέρξης ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα ἦτο τὸ *Στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν*. Εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου μεταξὺ ἑνὸς βουνοῦ, τὸ ὁποῖον λέγεται *Καλλίδρομον*, καὶ τῆς θαλάσσης, πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ, ὑπάρχει στενὴ διάβασις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἤθελε νὰ περάσῃ ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου. Τὸν παλαιὸν καιρὸν ἡ διάβασις αὐτὴ ἦτο πολὺ στενὴ.

Ὁ Λεωνίδας ἀπέκρουσε πολλὰς ἐπιθέσεις τῶν Περσῶν. Ἄλλ' ἅμα εἶδεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Ξέρξην, διέταξε τοὺς ἄλλους Ἕλληνας νὰ φύγουν. Ὁ ἴδιος ἔμεινε μὲ τοὺς 300 Σπαρτιάτας, διότι ὁ νόμος τῆς Σπάρτης τοὺς ἀπηγόρευε νὰ φύγουν

ἀπὸ τὴν μάχην. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐτοιμάσθησαν ὅπως ἐτοιμάζοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας. Ἐλούσθησαν, ἐκτένισαν τὰ μαλλιά των, ἀλείφθησαν μὲ λάδι. Ὑστερα ἐκτυπήθησαν μὲ τοὺς Πέρσας. 480 Ἡ μάχη ἔγινε μέσα εἰς τὸ στενὸν καὶ ἀπὸ πολὺ κοντά. Τὸ πλῆθος τῶν Περσῶν ἐκύκλωσε τοὺς ὀλίγους Σπαρτιάτας. Ἐπόλεμησαν μὲ τὸ δόρυ καὶ μὲ τὸ ξίφος. Ὅλοι ἐφρονεύθησαν ἐκεῖ, μαζί καὶ ὁ γενναῖος ἀρχηγός των. Ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ τριακόσιοι του ἔγιναν περίφημοι εἰς τὴν ἱστορίαν διὰ τὸν ἠρωϊσμόν των. Ἀργότερα ἔστησαν μνημεῖον εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔπεσε, καὶ ὁ ἴδιος ὁ μέγας ποιητής, ὁ ὁποῖος εἶχε ψάλλει τοὺς Μαράθωναμάχους, ἔγραψε τὸ ἐπίγραμμα :

« Διαβάτη, πῆγαινε νὰ πῆς στοὺς Σπαρτιάτας, σκοτωθῆκαμεν ὅλοι ἐδῶ, διὰ νὰ ὑπακούσωμεν εἰς τοὺς νόμους των ».

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐπολέμησε πολὺ καλὰ εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον. Εἶχεν ἀρκετὰς ἐπιτυχίας καὶ ἔβλαψε τὸν ἐχθρόν. Ἄλλ' ἢ καταστροφὴ τοῦ Λεωνίδα ἐτάραξε τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Εὐρυβιάδης καὶ οἱ Πελοποννήσιοι μόλις ἔμαθαν τὴν εἶδησιν ὅτι ἔπεσαν αἱ Θεμιστοκλῆς, ἀπεράσισαν νὰ φύγουν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ ἀπ' ἐκεῖ μὲ τὸν Πελοποννησιακὸν στρατὸν νὰ ἐμποδίσουν τὸν Ξέρξην νὰ περάσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ματαίως ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπροσπάθησε νὰ τοὺς κρατήσῃ. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἔπλευσε πρὸς τὰ κάτω, ἔφθασεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐπῆγε νὰ σταθμεύσῃ εἰς τὸ στενὸν μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ τῆς νήσου Σαλαμῖνος.

#### Ο ΞΕΡΞΗΣ ΚΥΡΙΕΥΕΙ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ὁ δρόμος διὰ τὰς Ἀθήνας ἦτο ἀνοικτὸς εἰς τὸν Ξέρξην. Οἱ Ἀθηναῖοι μόνοι δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ τὸν ἐμποδίσουν. Ἀποφασίζουσι λοιπὸν κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους νὰ ἀφήσουν τὴν πόλιν. Εἰς τὴν δύσκολον ἐκείνην στιγμήν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν τοὺς ἔδωσε μίαν χρήσιμον συμβουλήν. Τὰ ξύλινα τεῖχη, εἶπε, θὰ σώσουν τὴν πόλιν. Ξύλινα τεῖχη ἦσαν τὰ πλοῖα. Οἱ γέροντες ἐδίσταζαν. Οἱ νεώτεροι ὅμως ὄρμησαν πρὸς τὴν θάλασσαν. Πρῶτος ἐκίνησε μὲ τοὺς φίλους του ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου Κίμων, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἀργότερα ἑνδοξος. Ὅλοι ἤρχισαν νὰ κινουῦνται. Ἡ πόλις κατέβαινε πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦτο συγκινητικὸν τὸ θέαμα. Οἱ ἄνθρωποι ἄφηναν τὰς κατοικίας των. Μαζί ἔτρεχαν τὰ παιδία καὶ καιτοικίδια ζῶα, αἱ ἀγέλαδες, τὰ πρόβατα

και οι σκύλοι. Ήθελαν και αυτά να φύγουν εμπρός εις την μεγάλην θύελλαν, ή οποία έπλησίαζεν.

Οι Αθηναίοι δέν έχασαν τὸ θάρρος των. Οι άνδρες εισήλθαν εις τὰ πλοία. Τὰς γυναίκας και τὰ παιδιά έστειλαν εις τὰς νήσους και εις την Πελοπόννησον. Ο Ξέρξης, τὸν οποιον κανεις δέν εμπόδιζε, κατέβηκε τότε εις την Βοιωτίαν. Οι Θηβαίοι εμπήδισαν. Απ' εκεί έπέρασεν εις την Αττικήν, εκυρίευσεν τὰς Αθήνας, έσφαξε τὸς ολίγους, οι οποιοι ειχαν μείνει εκεί, κατέστρεψεν την πόλιν και έκαυσεν τὸς ναους και τὰ ιερά της Ακροπόλεως.

### Η ΕΝ ΣΑΛΑΜΙΝΙ ΝΑΥΜΑΧΙΑ

Εις την Σαλαμίνα, εις τὸ στρατόπεδον τῶν Ελλήνων, ήτο μεγάλη ταραχή. Οι Πελοποννήσιοι ήθελαν να φύγουν. Ο Θημι-



#### Σαλαμίς

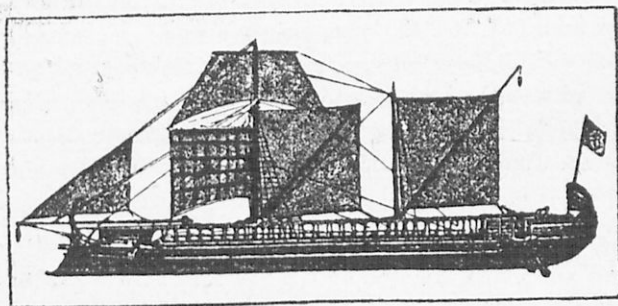
Εις μικράν απόστασιν από τὸν Πειραιᾶ και πλησίον εις την παραλίαν της Αττικής εύρισκεται ή νήσος Σαλαμίς. Από τὸ στενὸν μεταξύ της νήσου και της παραλίας εισέρχεται κανεις εις τὸν κόλπον της Ἐλευσίνας, ὁ οποιος έχει και άλλην διάβασιν εις τὸ άλλο άκρον της νήσου.

στοκλῆς επέμενε να τὸς κρατήσῃ. Ἐλεγεν ὅτι είναι συμφέρον να πολεμήσουν εις τὰ στενά αυτά, ὅπνυ θὰ έδυσκολεύοντο να κινηθῶν τὰ μεγάλα πλοία τῶν Περσῶν. Ὑπῆρχε μεγάλος φόβος

μήπως φύγουν οἱ Ἕλληνες καὶ σκορπίσουν εἰς τὰς πόλεις των. Τότε θὰ ἦτο εὐκόλον εἰς τὸν Ξέρξην νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα.

Ἐγινε πολεμικὸν συμβούλιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφιλονίκησαν οἱ ἀρχηγοί. Ὁ ναύαρχος τῶν Κορινθίων ὕβρισε τὸν Θεμιστοκλέα. Τοῦ εἶπεν ὅτι δὲν ἔχει πατρίδα. Ἐπίσης ὁ Εὐρυβιάδης ἔδειξε κακὴν διαγωγὴν. Ἐσήκωσε τὸ ραβδί του διὰ νὰ τὸν κτυπήσῃ. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὁμως ἔκαμεν ὑπομονήν, ὠμίλει σιγανὰ καὶ ἤθελε νὰ τοὺς πείσῃ νὰ μείνουν. Τέλος ἐδίδλωσε καθαρὰ ὅτι, ἐὰν ἐκεῖνοι φύγουν, θὰ πάρῃ καὶ αὐτὸς τὰ πλοῖα του, θὰ βάλῃ μέσα τὰ γυναικίόπαιδα καὶ θὰ τραυήξῃ εἰς τὴν Σικελίαν, διὰ νὰ κτίσῃ ἐκεῖ νέαν πόλιν. Οἱ Πελοποννήσιοι ἐδειλίασαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ μείνουν.

Ἄλλὰ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἅμα ἐφάνη ὁ περσικὸς στόλος καὶ



Ἀθηναϊκὴ τριήρης (ἀναπαράστασις)

Ἡ εἰκὼν μᾶς δεικνύει πῶς ἦσαν τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, αἱ *τριήρεις*, ὅπως ἔλεγον. Ἡ τριήρης ἦτο πλοῖον σχετικῶς χαμηλὸν καὶ μικρὸν καὶ ἀρκετὰ ἐλαφρὸν διὰ νὰ τρέχῃ καλά. Εἶχε μῆκος 40 περίπου μέτρα καὶ τρεῖς σειρὰς κουπιᾶ. Κάθε πολεμικὸν εἶχε 200 περίπου ἀνθρώπους μέσα. Ἐκωπηλάτουσιν συνήθως οἱ δούλοι καὶ ἦτο δυνατόν νὰ τρέξῃ ὅσον ἓνα ἀτμόπλοιον τῆς ἐποχῆς μας.

ἐσκέπασε τὰς παραλίας γύρω, ἐτρόμαξαν καὶ ἐκινήθησαν νὰ φύγουν. Ὁ Θεμιστοκλῆς τότε ἐσοφίσθη ἓνα τέχνασμα, μὲ τὸ ὁποῖον τοὺς ἠνάγκασε νὰ μείνουν καὶ νὰ ναυμαχήσουν χωρὶς νὰ θέλουν. Ἔστειλε κρυφίως ἓνα ἔμπιστον ἄνθρωπον εἰς τὸν Ξέρξην καὶ τὸν εἰδοποίησεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐτοιμάζονται νὰ φύγουν καὶ ὅτι εἶναι ὄρα νὰ τοὺς περικυκλώσῃ καὶ νὰ τοὺς καταστρέψῃ. Ὁ Ξέρ-

ξης ἐπίστευσε καὶ διέταξε μέρος τοῦ στόλου του νὰ ἀποκλείσῃ τὴν νύκτα τὰ στενὰ τῆς Σαλαμίνας.

Οἱ Πελοποννήσιοι λοιπὸν ἔπρεπε θέλοντας καὶ μὴ νὰ νάνυμα-  
480 χήσουν. Τὴν ἀρχὴν ἔκαμαν οἱ Ἀθηναῖοι. Τὴν αὐγὴν τῆς 1 Σεπτεμβρίου ὄρμησαν ἐναντίον τῶν Φοινίκων. Τὰ βουνὰ γύρω ἀντηχοῦσαν ἀπὸ τοὺς παιᾶνας των.

«Ἐμπρὸς παληκάρια! ἔλεγε τὸ τραγοῦδι. Τραυᾶτε στὴν μάχην, ἐλευθερώσατε τὴν πατρίδα, ἐλευθερώσατε τὰ παιδιά καὶ τὰς γυναῖκας σας, τὰ ἱερὰ τῶν Θεῶν καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων σας. Ὁ ἀγὼν εἶναι γιὰ ὅλην τὴν Ἑλλάδα». Ἐκαμάν ὄρεξιν τότε καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες. Μετ' ὀλίγον μὲ μεγάλην ὁρμὴν καὶ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τὰ μικρὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἐκτύπησαν τὰ μεγάλα πλοῖα τῶν Περσῶν, τὰ ὁποῖα ἐδυσκολεύοντο νὰ κινηθοῦν εἰς τὴν στενὴν ἐκείνην θάλασσαν. Ἐκτυποῦσε τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο καὶ εἶχαν μεγάλην σύγχυσιν. Οἱ Ἕλληνες ἔπλεαν σύρριζα εἰς τὰ ἐχθρικά πλοῖα, ἐπροσπαθοῦσαν νὰ τοὺς σκεπάσουν τὰ κουπιὰ ἢ νὰ τρυπήσουν τὰ σκάφη μὲ τὸ ἔμβολόν των. Πρὶν τελειώσῃ ἡ ἡμέρα, ἐκρίθη ἡ μάχη. Οἱ Ἕλληνες ἐβύθισαν καὶ ἐπλήγωσαν πολλὰ περσικὰ πλοῖα. Τὰ ἄλλα ἀπεσύρθησαν εἰς κακὴν κατάστασιν πρὸς τὸ Φάληρον.

#### Ο ΞΕΡΞΗΣ ΦΕΥΓΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μετὰ τὴν ἤτταν τοῦ στόλου εἰς τὴν Σαλαμίνα ὁ Ξέρξης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι οἱ Ἕλληνες ἦσαν κύριοι τῆς θαλάσσης καὶ εἰς κάθε στιγμὴν ἠμποροῦσαν νὰ διακόψουν τὴν συγκοινωνίαν μὲ τὸ κράτος του. Ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ καταστρέψουν τὴν γέφυραν τοῦ Ἑλλησπόντιου καὶ νὰ τὸν ἀποκλείσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου θὰ κατεστρέφετο χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ λαμβάνῃ τροφίμα καὶ πολεμεφόδια ἀπὸ τὴν χώραν του. Ὁ Ξέρξης λοιπὸν ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄφησε τὸν γαμβρόν του **Μαρδόνιον**, ὅχι τόσον διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα, ὅσον διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ τὸν καταδιώξουν.

#### Η ΕΝ ΠΛΑΤΑΙΑΙΣ ΜΑΧΗ

Ὁ Μαρδόνιος ἐπέρασε τὸν χειμῶνα εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν ἀνοιξὴν ἐπρόσπαθῆσε νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἔλθουν μαζὶ του καὶ τοὺς ὑπεσχέθη ὅτι θὰ τοὺς κάμῃ ἡγεμόνας τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμως τοῦ ἔδωσαν τὴν περιφρημαγ ἀπάντησιν. «Ἐφόσον ὁ ἥλιος ἀκολουθεῖ τὸν ἴδιον δρόμον, οἱ Ἀθηνοῖοι δὲν θὰ γίνουσι σύμμαχοι μὲ τοὺς Πέρσας». Ὁ Μαροδόσιος ἦλθε τότε πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ κατέστρεψεν ὅ,τι εἶχεν ἀπομείνει ἀπὸ τὴν πρῶτην καταστροφὴν.

Οἱ Ἕλληες ὁμως εἶχαν πάρει θάρρος καὶ ἐτοιμάσθησαν αὐτὴν τὴν φορὰν καλά. Τὴν ἀνοιξὶν ἐκινήθησαν 100 χιλ. στρατόν, ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Πανσανίου ἐκίνηθη εἰς τὴν Βοιωτίαν πλησίον τῶν Πλαταιῶν. Στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἦτο τότε ὁ Ἄριστείδης, ὁ ὁποῖος εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὴν ἔξορίαν καὶ ἔγινε 479 πολὺ γρήσιμος εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐκεῖ ἔγινεν ἡ μεγάλη μάχη τῶν Πλαταιῶν τὸ 479. Ὁ Μαροδόσιος ἐφανεύθη, ὁ στρατός του κατεστράφη. Ἡ Ἑλλάς ἦτο ἐλευθέρᾳ τελείως.

#### ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Οἱ Ἕλληες ἀπέκρουσαν τὴν μεγάλην ἐπίθεσιν τῶν Περσῶν. Εἰς τὸν Μαροδόσιον καὶ εἰς τὴν Σαλαμίνα ἐπολέμησαν ἄνθρωποι ἀπὸ δύο διαφορετικοὺς κόσμους. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἦτο ἡ Εὐρώπη, ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ Ἀσία. Οἱ Πέρσαι ὄσον καὶ ἂν ἦσαν περισσότεροὶ ἐνικήθησαν, διότι δὲν εἶχαν οὔτε τὴν ἔξυπνάδα, οὔτε τὴν μόρφωσιν, οὔτε τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ στρατός των ἦτο ἄτακτον κοπάδι ἀπὸ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐγνώριζαν διατὶ πολεμοῦν. «Πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ ὀλίγοι στρατιῶται», ὅπως εἶπεν ὁ ἱστορικός Ἡρόδοτος. Τὸ ἐναντίον οἱ Ἕλληες ἦσαν καλοὶ στρατιῶται, γυμνασμένοι ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὰς παλαιστρας. Οἱ ἀγῶνες εἶχαν κάμει σιδερένιο τὸ σῶμα των καὶ εἶχαν ἀναπτύξει τὴν εὐκινήσιαν των. Εἶχαν καλύτερα ὄπλα καὶ δυνατώτερον βραχίονα. Ἐπειτα εἶχαν τὴν συναίσθησιν ὅτι πολεμοῦν διὰ τὴν πατρίδα των.

Ἡ νίκη των ἔσωσε τὸν πολιτισμόν. Ἀπὸ τότε οἱ Ἕλληες ἔλαβαν θάρρος, ἐπλούτησαν καὶ ἐπροόδευσαν περισσότερο. Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἀρχίζει ἡ μεγάλη ἀκμὴ τῆς Ἑλλάδος.

## Ο ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

### ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ νίκη ἐγένετο χαρὰν καὶ ὑπερηφάνειαν τοῖς Ἑλληνας. Τὸ ἔθνος τότε ἦτο ὡς νέος ἄνθρωπος γεμᾶτος θάρρους καὶ ἐλπίδας. Ἐλάβαν λοιπὸν τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ ἀφήσουν ἡσυχίαν εἰς τοὺς Πέρσας, ἕως ὅτου τοὺς ἐκδιώξουν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Τώρα ἤρχισαν οἱ Ἕλληνες νὰ πηγαίνουν ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ὁ πόλεμος δηλ. ἐνῶ προηγουμένως ἦτο ἀμυντικός, τώρα ἐγένετο ἐπιθετικός.

Τὸ 479, ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγένετο ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν, ὁ Ἀθηναῖος ναύαρχος Ξάνθιππος ἐκτύπησε 479 μὲ τὸν στόλον του τοὺς Πέρσας εἰς τὸ ἀκρωτήριο τῆς Μυκάλης, δηλ. εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μ. Ἀσίας βορείως τῆς Μιλήτου, καὶ τοὺς ἐνίκησε. Τοιοῦτοτρόπως ἤρχισεν ὁ ἐπιθετικός πόλεμος.

### Η ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας, ἔκαμαν *συμμαχίαν*, διὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμον. Ἐδωσαν στρατὸν καὶ στόλον. Ἀρχηγὸς τοῦ συμμαχικοῦ στόλου ἐγένετο ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Πausanίας, ὁ νικητὴς τῶν Πλαταιῶν. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐξεδιόξε τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἐλευθέρωσε τὰς νήσους καὶ τὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, τὰς ὁποίας ἐξουσίαζαν οἱ Πέρσαι. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας τότε, οἱ Χῖοι δηλ., οἱ Σάμιοι, οἱ Μυτιληναῖοι, οἱ Μιλήσιοι κτλ. ἐνώθησαν μὲ τοὺς Ἑλληνας, τοὺς ἔδωσαν χρήματα, πλοῖα καὶ ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Περσῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐμεγάλωσε καὶ ἐδυνάμωσεν ἡ συμμαχία.

Κατόπιν ὁ στόλος ἀνέβηκεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Προποντίδα καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἑλληνικὴ ἀποικία κειμένη εἰς τὴν θέσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλ' ὁ Pausanίας ἐφάνη ἀνάξιος τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔκαμαν οἱ Ἕλληνες. Ὑπερηφανεύθη διὰ τὰ κροτοθώματά του, τὰ ὁποῖα κυρίως ἦσαν κατορθώματα ὅλων μαζὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐνόμισεν ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος. Ἐτόλμησε μάλιστα νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας.



Ἐπίσης ἦτο πολὺ ἐγωιστῆς καὶ πολὺ ἀπότομος εἰς τοὺς συμμάχους καὶ εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῶν μικροτέρων πόλεων. Ἄλλ' εὗρε κακὸν τέλος. Οἱ ἔφοροι τὸν ἐκάλεσαν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον.

#### ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΑΡΧΗΓΟΙ ΤΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ

Οἱ σύμμαχοι τότε ἐγύρισαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἔξυπνοι καὶ δραστήριοι. Ναύαρχός των ἦτο τότε ὁ Ἄριστείδης, ὁ ὁποῖος ἐκέρδισε τὴν ἀγάπην ὅλων, διότι ἦτο γλυκὺς καὶ περιποιητικὸς. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔφυγαν τότε ἐντροπιασμένοι ἀπὸ τὴν διαγωγὴν τοῦ Πausaniou. Ἄλλως τε δὲν ἀγαποῦσαν πολὺ τὰ ταξίδια καὶ τὴν ξενιτιάν. Ἀρχηγοὶ τῆς συμμαχίας ἔγιναν τότε οἱ Ἀθηναῖοι. Ὁ Ἄριστείδης ὥρισε πόσα χρήματα, πόσα πλοῖα καὶ πόσους ἀνθρώπους ἔπρεπε νὰ δώσῃ ἡ κάθε πόλις. Καὶ ἔκαμεν αὐτὸ μὲ τὴν δίκαιον, ὥστε ὅλοι ἦσαν εὐχαριστημένοι καὶ τὸν ὠνόμασαν *δίκαιον*.

Ἐδραν τῆς συμμαχίας ἔκαμαν τὴν νῆσον Δῆλον. Ἡ Δῆλος εἶναι σήμερον ἀκατοίκητος, τότε ὅμως εἶχεν ἓνα περίφημον ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἦτο σπουδαῖον προσκύνημα. Ἐκεῖ μέσα εἰς τὸν ναὸν ἔβαλαν τὸ ταμεῖον τῆς συμμαχίας. Διὰ τοῦτο ἡ συμμαχία αὐτὴ τῶν ἐλληνικῶν πόλεων ὠνομάσθη *Συμμαχία τῆς Δήλου*.

#### ΑΙ ΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΜΩΝΟΣ

Τὴν συμμαχίαν ἐδόξασεν ὀλίγον ἀργότερον ὁ Κίμων. Ὁ Κίμων ἦτο υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ νικητοῦ τοῦ Μαραθῶνος. Ἦτο πλούσιος, ἀριστοκράτης καὶ γενναϊόδωρος. Πολὺ ἐνωρὶς ἐκέρδισε τὴν ἐκτίμησιν τῶν συμπολιτῶν του. Εἶδαμεν τὸ θάρρος, τὸ ὁποῖον ἔδειξε τὴν φοβερὰν στιγμὴν, ὅτε ὁ Ξέρξης κατέβαινεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Κίμων ἔκαμε πολλὰς ἐκστρατείας ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἐχρειάσθη 15 ἔτη, διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Τὸ 465 ἐνίκησε τὸν φοινικικὸν στόλον εἰς τὰς ἐκβολὰς ἐνὸς ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὰ νότια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ὀνομάζεται *Εὐρυμέδων*. Ὑστερον ἔβγαλε στρατὸν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐνίκησεν ἐπίσης τὸν περσικὸν στρατὸν.

Μετὰ 15 ἔτη ἀφοῦ ἔγινε πάλιν στρατηγός, ἔδωσε τὸ τελευταῖον κτύπημα εἰς τὸν φοινικικὸν στόλον. Τὸν κατεδίωξεν ἕως τὴν

μεγάλην ἑλληνικὴν νῆσον Κύπρον καὶ τὸν ἐνίκησεν. Ἄλλ' ἐνῶ ἐπολιόρχη μία πόλις τῆς νήσου, ὁ Κίμων ἀπέθανεν. Οἱ Ἕλλη-  
 449 νες ὁμῶς ἐνίκησαν τελειωτικῶς τὸν ἐχθρὸν. Ἀπὸ τότε οἱ Ἕλληνες ἔγιναν κύριοι τῆς θαλάσσης. Αἱ ἑλληνικαὶ πό-  
 λεις τῆς Μ. Ἀσίας ἦσαν ἐλεύθεραι. Πολεμικὸν πλοῖον περσικὸν δὲν ἐτολμοῦσε νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὴν ἑλληνικὴν θάλασσαν οὔτε στρατὸς περσικὸς κατέβαινε εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Πολλὰ ἔτη ἡσυχία καὶ εἰρήνη ἐβασίλευσεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν θά-  
 λασσαν καὶ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Τοῦτο ὀνόμασαν *Κιμώνειον εἰρήνην*.

## ΤΟ ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

### ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΥΠΗΚΟΙ

Ἀφοῦ ἔλειπεν ὁ φόβος τῶν Περσῶν, οἱ νησιῶται καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι ἔδειξαν ὅτι δὲν ἔχουν μεγάλην προθυμίαν νὰ ὑπηρετήσουν εἰς τὸν στρατόν. Οἱ περισσότεροι ἦσαν φιλήσυχοι ἔμποροι καὶ δὲν ἠθέλαν πολέμους καὶ ἐκστρατείας. Παρεκάλεσαν λοιπὸν τοὺς Ἀθηναίους νὰ δίδουν ἀντὶ πλοίων καὶ στρατιωτῶν μόνον χρήματα. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸ ἐδέχθησαν. Ἐλάμβανον τὰ χρήματα καὶ μὲ αὐτὰ ἔκαμαν δυνατὸν στόλον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔβαλαν ἰδικούς τῶν ἀνθρώπων. Τοιοῦτοτρόπως ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ στόλος ἦτο συμμαχικὸς, τώρα ἔγινεν ἀθηναϊκός. Μόνον οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν δύναμιν, ἐνῶ οἱ σύμμαχοι ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ κάμουν ὅ,τι ἐκείνοι ἠθέλαν. Οἱ σύμμαχοι λοιπὸν ἔγιναν ὑπήκοοι τῶν Ἀθηναίων.

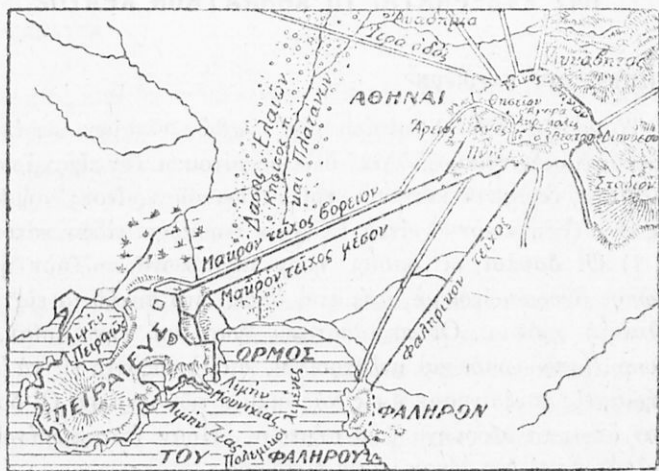
### ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Τὸ κέρδος τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τῶν περσικῶν πόλεμων ἦτο πολὺν μέγαν. Ἐνῶ πρῶτα ἐξουσίαζαν τὴν Ἀττικὴν μόνον, τώρα εἶχαν κράτος ἀρχετὰ ἐκτεταμένον. Τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰ μέσα τοῦ 5ου αἰῶνος περιεῖχε ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς τὰς Κυκλάδας, τὰς νήσους καὶ τὰς παραλιακὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, τὸν Ἑλλήσποντον, τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας καθὼς καὶ τὴν νῆσον Εὐβοίαν. Δὲν ἦτο πολὺν μέγαν. Εἶχε τὸ πολὺν 1 ἑκατομ. κατοίκους. Ἦτο δηλαδὴ πολὺν μικρότερον ἀπὸ τὸ ση-

μερινόν ἑλληνικόν κράτος. Ἄλλὰ τὸ μικρὸν τοῦτο κράτος ἔχει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἱστορίαν, διότι ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν δύναμιν καὶ τὸν πλοῦτον καὶ ὅλα τὰ μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα κατώρθωσαν νὰ ἀναπτύξουν μεγάλον πολιτισμὸν καὶ νὰ γίνουν διδάσκαλοι τοῦ κόσμου.

#### Ἡ Ἀντιζηαία Μεταξύ τῶν Ἑλλήνων

Δυστυχῶς ὅμως ἀμέσως μετὰ τὰ μηδικὰ ἐφάνησαν μεγάλα πάθη μεταξύ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Σπαρτιῆται καὶ οἱ ἄλλοι Πελο-



Τὰ Μακρὰ τείχη

Ὁ σπουδαιότερος σκοπὸς τῶν μακρῶν τειχῶν ἦτο νὰ προφυλάξουν τὰς Ἀθήνας νὰ αποκλεισθοῦν ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Τὰ μακρὰ τείχη ἦσαν δύο, τὸ Βόρειον καὶ Νότιον ἢ Φαληρικόν. Ἀργότερα διὰ περισσότεραν ἀσφάλειαν κατασκεύασαν καὶ τρίτον τεῖχος μεταξύ τῶν δύο ἄλλων, τὸ Μέσον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ Ἀθήναι καὶ ὁ Πειραιεὺς ἔγιναν μία πόλις.

ποννήσιοι ἐμισοῦσαν τοὺς Ἀθηναίους. Τὸ μῖσος τῶν ἐδυνάμωσεν, ἀφύπτου ἐκέρδισαν δόξαν καὶ δύναμιν οἱ Ἀθηναῖοι. Εὐθὺς μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ξέρξου οἱ Ἀθηναῖοι ἐγύρισαν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ μὲ πολλὴν διάθεσιν ἤρχισαν νὰ τὴν ἀνοικοδομοῦν. Οἱ Σπαρτιῆται ἐδοκίμασαν τότε νὰ τοὺς ἐμποδίσουν νὰ κτίσουν τείχη γύρω εἰς τὴν πόλιν των. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐπρόλαβαν. Ὑστερον ἤνωσαν τὰς Ἀθήνας μὲ δύο σειρὰς τείχη μὲ τὸν Χ. Θεοδορίδου Ἱστορία Α' Ἑλληνικοῦ

Πειραιᾷ. Αὐτὰ ἦσαν τὰ *Μακρὰ Τείχη*. Οἱ Ἀθηναῖοι πλέον δὲν εἶχαν φόβον ἀπὸ τὴν ξηρίαν, ἐφόσον ἦσαν κύριοι τῆς θαλάσσης. Αἱ σχέσεις τῶν τότε ἐχειροτέρευσαν μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ ἔγιναν ἐπανειλημμένως πόλεμοι μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν. Τέλος τὸ 445 ἔγινεν εἰρήνη διὰ τριάντα ἔτη, αἱ *Τριακονταετιεῖς σπονδαί*, ὅπως ἔλεγον οἱ Ἕλληνες.

## ΠΩΣ ΚΥΒΕΡΝΑΤΑΙ ΤΟ ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

### ΑΝΙΣΟΤΗΤΗΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων εἶχε, καθὼς εἶπαμεν, περίπου 2 ἑκατομμύριον κατοίκους. Ἄλλ' ὅλοι οἱ κάτοικοι δὲν εἶχαν ἴσα δικαιώματα, ὅπως οἱ κάτοικοι τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους σήμερον. Εἰς τὸ Ἀθηναϊκὸν κράτος ὑπῆρχαν τεσσάρων εἰδῶν κάτοικοι.

1) *Οἱ δοῦλοι*, οἱ ὅποιοι ἦσαν αἰχμάλωτοι πολέμου ἢ ἄνθρωποι ἀγορασμένοι μὲ χρήματα, ὅπως ἦτο συνήθεια εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους. Οἱ περισσότεροι ἦσαν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ἄνθρωποι μικρόσωμοι καὶ μελαχροinoί, καὶ εἰργάζοντο εἰς τὰ ἐργαστήρια, εἰς τοὺς ἀγρούς ἢ εἰς τὰς οἰκίας τῶν κυρίων. Οἱ δοῦλοι ἦσαν ὅπως τὰ φορτηγὰ ζῶα σήμερον. Ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ δουλεύουν καὶ δὲν εἶχαν κανὲν δικαίωμα.

2) *Οἱ μέτοικοι*, δηλ. Ἕλληνες ἀπὸ ἄλλας πόλεις, οἱ ὅποιοι ἦλθαν εἰς τὰς Ἀθήνας χάριν ἐμπορίου. Αὐτοὶ δὲν ἐλάμβαναν μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους, ἀλλ' ἦσαν ἄνθρωποι ἐλεύθεροι. Ἐκαίμαν ἐμπόριον καὶ χρηματιστικὰς ἐργασίας εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὸν Πειραιᾷ καὶ ἐπλήρωναν φόρον εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

3) *Οἱ σύμμαχοι*, δηλ. οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων, οἱ ὅποιοι ὑπῆκουσαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπλήρωναν φόρον. Οἱ σύμμαχοι ἐκυβερνοῦν οἱ ἴδιοι τὴν πόλιν των, εἶχαν δηλ. ἐκκλησίαν, βουλήν, ἀρχοντας, ἀλλὰ δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κράτους.

4) *Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται*, δηλ. οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς, καταγόμενοι ἀπὸ τοὺς παλαιούς Ἀθηναίους. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ μόνοι κύριοι τοῦ κράτους. Ἐκυβερνοῦσαν τὴν πόλιν καὶ τοὺς συμ-

μάχους κατὰ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος των καὶ τὸ ἰδικόν των.

Ὅστε τὸ Ἀθηναϊκὸν κράτος ἦτο διαφορετικὸν ἀπὸ τὰ σημερινὰ κράτη. Δὲν ἦτο ἓνα κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ κάτοικοι ἔχουν ἴσα δικαιώματα, ἀλλὰ εἶχεν ἀποτελεσθῆ ἀπὸ τὴν συνένωσιν πολλῶν μικρῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἦνῶσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των οἱ Ἀθηναῖοι.

*Εἰς τὸ κράτος τοῦτο ὑπῆρχαν κύριοι καὶ ὑπήκοοι. Κύριοι ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται, ὑπήκοοι οἱ σύμμαχοι.*

## Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Συνηθίζομεν ὅμως νὰ λέγωμεν ὅτι τὸ Ἀθηναϊκὸν κράτος ἦτο δημοκρατία καὶ ὅτι ὑπῆρχε μεγάλη ἰσότης μεταξὺ τῶν κατοίκων. Ἡ ἰσότης ἦτο μόνον μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν. Μάλιστα ποτὲ ἕως τότε εἰς κανὲν κράτος δὲν ὑπῆρχε τόση ἐλευθερία καὶ τόσον μεγάλη ἰσότης, ὅσον τὸν ἕκτον αἰῶνα εἰς τὰς Ἀθήνας μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν.

Τὸ κράτος ἐκυβερνοῦσεν ὅλος ὁ Ἀθηναϊκὸς λαός. Τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν εἶχεν ἡ **Ἐκκλησία τοῦ δήμου**, δηλ. ἡ συνάθροισις τοῦ λαοῦ. Ὅταν ὑπῆρχε καμμία σπουδαία ὑπόθεσις, ὁ σαλπικτής ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν ἐκάλει τὸν λαὸν εἰς συμβούλιον. Συνηθροίζοντο εἰς ἓνα λόφον κοντὰ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζαν Πνύκα, ἢ εἰς τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου. Ὅλοι οἱ πολῖται εἶχαν δικαίωμα νὰ ὁμιλήσουν. Πρῶτοι ὁμίλουν οἱ γέροντες, ἕστερον ἐλάμβαναν τὸν λόγον καὶ οἱ νεώτεροι. Οἱ Ἀθηναῖοι ἄκουαν τὴν γνώμην τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζαν *ρήτορας* καὶ *δημαγωγούς*. Ἡ συζήτησις ἦτο πολλάκις πολὺ ζωνρά. Ἡ Ἐκκλησία ἀπεφάσιζε διὰ τὰ σπουδαῖα ζητήματα, ἂν θὰ γίνη πόλεμος ἢ εἰρήνη, ἐψήφισε τοὺς νόμους καὶ ἐξέλεγε τοὺς στρατηγούς.

Ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας ὅμως χρειαζέται μία ἀρχή, ἡ ὁποία νὰ παραμένῃ διαρκῶς καὶ νὰ διοικῆ τὰς καθημερινὰς ὑποθέσεις. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἐξέλεγαν μὲ κληρὸν 500 βουλευτάς, 50 ἀπὸ κάθε φυλῆν, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν χωρισμένοι εἰς 10 φυλάς. Οἱ 500 βουλευταὶ δὲν συνεδρίαζαν ὅλοι μαζί, ἀλλὰ οἱ 50 βουλευταὶ κάθε φυλῆς ἐκυβέρνων τὸ κράτος 35 ἡμέρας, ἕστερον ἤρχετο ἡ σειρά ἄλλης φυλῆς. Αὐτὴ λοιπὸν ἦτο ἡ **Βουλὴ** τῶν Ἀθη-

ναίων. Ἡ βουλὴ ἐφρόντιζε διὰ τὰς καθημερινὰς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας, ἐσκέπτετο τοὺς νόμους καὶ τὰ ζητήματα, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ συζητήσῃ ἡ Ἐκκλησία. Ἡ Βουλὴ τῶν Ἀθηναίων λοιπὸν ἦτο ὅτι εἶναι σήμερον ἡ *Κυβέρνησις* ἢ τὸ *Υπουργεῖον*.

Ἐκτὸς τῶν βουλευτῶν ὅμως ἡ Ἐκκλησία διώριζε τοὺς *Δέκα στρατηγούς* οἱ ὅποιοι εἰς τὸν πόλεμον ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, εἰς τὴν εἰρήνην εἶχαν πολλὰ ἀπὸ τὰ καθηκόντα τῶν σημερινῶν ὑπουργῶν, ἰδίως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῆς συγκοινωνίας.

Στρατηγοί, βουλευταὶ καὶ ἄλλοι ἄρχοντες διωρίζοντο δι' ἕνα ἔτος. Ἐκτὸς τῶν στρατηγῶν, οἱ ὅποιοι ἔπρεπε νὰ ἔχουν εἰδικὰς γνώσεις, ἡ ἐκλογὴ τῶν ἄλλων ἐγένετο μὲ κληρὸν, διὰ νὰ λάβουν μέρος ὅλοι εἰς τὴν διοίκησιν καὶ νὰ μὴ παραπονοῦνται οἱ ἄγνωστοι καὶ ἀδύνατοι. Ἐπίσης μεγάλη ἰσότης ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπειδὴ οἱ πτωχότεροι ἐδυσκολεύοντο νὰ ἔλθουν εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πολιτεία ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς χρηματικὴν ἀποζημίωσιν, διὰ νὰ μὴ στερηθοῦν τὸ δικαίωμά τους καὶ ἀφήσουν τὴν διοίκησιν μόνον εἰς τοὺς εὐπόρους πολίτας.

Αὕτη εἶναι ἡ *Ἀθηναϊκὴ Δημοκρατία*, τὴν ὁποίαν θεωροῦν ὡς πρότυπον φιλελευθέρου κράτους καὶ ἀργότερα ἔλαβαν ὡς παράδειγμα οἱ νεώτεροι λαοί. Πράγματι ὑπῆρχε μεγάλη ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς Ἀθήνας. Κανεὶς δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ φυλακίσῃ τοὺς πολίτας, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἐστέλλοντο εἰς τὸ δικαστήριον καὶ δὲν κατεδικάζοντο σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους. Ἐπίσης ὁ καθεὶς εἶχε δικαίωμα νὰ λέγῃ τὴν γνώμην του ἐλευθέρως. Πλούσιοι καὶ πτωχοὶ εἶχαν τὰ ἴδια δικαιώματα νὰ ἐκλέγουν καὶ νὰ ἐκλέγονται ἄρχοντες.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λοσιμονήσωμεν ὅτι ἡ ἐλευθερία αὕτη καὶ ἡ ἰσότης ἦτο μόνον διὰ τοὺς Ἀθηναίους πολίτας. Ἄλλ' αὐτοὶ ἦσαν μόνον πολὺ μικρὸν μέρος τῶν κατοίκων τοῦ κράτους, μόλις 100 χιλ. ἄνθρωποι. Τὸ ὑπόλοιπον ἀπὸ 2 ἑκατομ. ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ὀλίγων Ἀθηναίων.

## Ο ΠΕΡΙΚΛΗΣ

Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἐλευθερίαν των. Ὁ μικρὸς λαὸς τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν εἶχε πλήρη αὐτοδιοίκησιν καὶ ἦτο εἰς θέσιν νὰ κυβερνήσῃ μόνος τὰς ὑποθέσεις του.

Δέν ἤθελον νὰ ἔχουν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των οὔτε βασιλέα οὔτε ἄλλον ἀπολυταρχικὸν ἄρχοντα. Ἦκουον ὅμως προθύμως τοὺς φρονίμους ἀνθρώπους, ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τοὺς ἔδιδαν σοφὰς καὶ ὠφελίμους συμβουλὰς. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν ὡς σύμβουλον καὶ ὁδηγὸν τὸν Περικλέα.

Ὁ Περικλῆς κατήγετο ἀπὸ ἀρχαίαν ὀνομασίην οἰκογένειαν καὶ ὁ πατὴρ του Ξάνθιππος ἐδοξάσθη εἰς τοὺς Περσικοὺς πολέμους, διότι ἐνίκησε, καθὼς εἶδαμεν, τοὺς Πέρσας εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης.

Ὁ Περικλῆς ὅμως ἐπεβλήθη εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὄχι μὲ τὴν καταγωγὴν του οὔτε μὲ τὸν πλοῦτον του, ἀλλὰ μὲ τὰ σπάνια πνευματικὰ χαρίσματά του. Ὁ Περικλῆς ἦτο ἐξαιρετικὸς ἄνθρωπος. Τὸ πρόσωπόν του ἦτο ἐπιβλητικὸν καὶ ἡ ὁμιλία του σοβαρὰ καὶ

πειστική. Ἦτο χαρακτῆρ ἀρχοντικὸς, ἀλλὰ εἶχε συγχρόνως ψυχὴν εὐγενικήν. Εἶχε πάντοτε ὑψηλὰ φρονήματα καὶ μεγάλα σχέδια εἰς τὸν νοῦν του. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ὀνόμασαν Ὀλύμπιον, διότι ἦτο σοβαρὸς καὶ ἀτάραχος ὅπως ὁ Ζεὺς. Ἔλεγαν ὅτι ὅταν ὁμιλεῖ βροντᾷ καὶ κλονίζει τὴν Ἑλλάδα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐξαιρετὰ χαρίσματα εἶχε καὶ μεγάλην μόρφωσιν. Ἠγάπα νὰ συναναστρέφεται μὲ τοὺς σοφοὺς καὶ μὲ τοὺς καλλιτέχνας. Ἐπεισε πολλοὺς ἀξιολόγους ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος νὰ ἔλθουν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Περικλῆς δὲν εἶχε κανὲν ἐξαιρετικὸν ἀξίωμα. Ἄλλ' οἱ Ἀ-



Ὁ Περικλῆς

θηναῖοι τὸν διώριζαν διαρκῶς στρατηγὸν καὶ μὲ τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς καὶ μὲ τὸ ὑψηλὸν πνεῦμα του ἀπέκτησε σχεδὸν μοναρχικὴν δύναμιν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὠδήγησε τοὺς πατριώτας του εἰς ἔργα ὑψηλὰ καὶ ὠραῖα.

Ἐπροστάτευσεν τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς καλλιτέχνους καὶ ἐκόσμησε τὴν πόλιν μὲ ἀθάνατα ἔργα. Αἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν ἐποχὴν του ἐσκόρπισαν μίαν δυνατὴν λάμπριν, ἣ ὁποία διαρκεῖ ἕως σήμερον. Διὰ τοῦτο τοὺς χρόνους τῆς μεγάλης ἀκμῆς τῶν Ἀθηναίων ὠνόμασαν *Αἰῶνα τοῦ Περικλέους*.

## ΟΙ ἘΝΔΟΞΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ἙΛΛΑΔΟΣ ΑΚΜΗ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

### Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 5ου ΚΑΙ ΤΟΥ 4ου ΑἰΩΝΟΣ

Ἀμέσως μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἀρχίζουν ἔνδοξοι χρόνοι διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ λαὸς ἐπλούτησε καὶ ἀπέκτησεν ὑψηλὸν φρόνημα. Τὸ πνεῦμα του ἐλεπτύνθη, τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι ἐφθασαν εἰς ἀξιοθαύμαστον τελειότητα. Ἀρχίζει τότε γενικὴ ἀνθησις εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Εἰς ὅλα τὰ μέρη ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει καὶ ὑπάρχει μεγάλη κίνησις καὶ διάθεσις δι' ἐργασίαν. Πρὸ πάντων ὅμως ἀκμαῖζον αἱ Ἀθηναῖοι, αἱ ὁποῖαι τὸν 5ον αἰῶνα ἔγιναν ἡ πνευματικὴ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ πρόοδος τῆς Ἑλλάδος ἀρχίζει κυρίως τὸν 5ον αἰῶνα, ἀλλὰ διαρκεῖ ἕως τὸν 4ον. Διὰ τοῦτο ὁ 5ος καὶ 4ος αἰὼν εἶναι οἱ χρόνοι τῆς μεγάλης ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος, οἱ κυρίως *κλασσικοὶ* χρόνοι, ὅπως λέγουν.

Δύο εἶναι τὰ αἴτια τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀκμῆς. Πρῶτον οἱ Ἕλληνες ἦσαν εὐφρεῖς καὶ δεῦτερον ἐπλούτησαν πολὺ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν λαὸς μὲ σπάνια χαρίσματα. Εἶχαν ζωηρὰν φαντασίαν καὶ λεπτὸν αἴσθημα τοῦ ὠραίου καὶ μεγάλην ἀντοχὴν εἰς τὴν ἐργασίαν. Ἦσαν τολμηροὶ καὶ ἀγαποῦσαν τὰ ταξίδια καὶ τοὺς νεωτερισμούς.

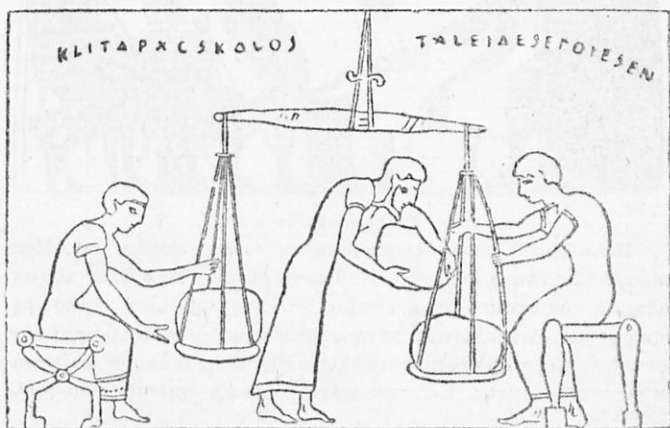
Ἀλλὰ διὰ νὰ προοδεύσῃ ἕνας λαός, χρειάζεται ἐκτὸς τῆς ἰδιοφυΐας καὶ πλοῦτος. Οἱ Ἕλληνες ἐπλούτησαν μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους. Εἶχαν τακτικὰ καὶ σημαντικὰ κέρδη ἀπὸ τὸ ἐμπόριον



καὶ τὴν ναυτιλίαν. Εἰς πολλὰ μέρη ἤρχισε νὰ ἀκμάζη ἡ βιομηχανία. Ἐκτὸς τούτου οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν μεγάλα κέρδη ἀπὸ τοὺς φόρους τῶν συμμάχων.

### ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Τὸ ἐμπόριον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐπροόδευσε πολὺ τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα. Οἱ Ἕλληνες, καθὼς εἶδαμεν, κατώρθωσαν νὰ ἐκτοπίσουν τοὺς Φοίνικας καὶ ἔγιναν κύριοι τῆς θαλάσσης. Μετὰ τὰ μηδικὰ ὅμως τὸ κράτος τῆς θαλάσσης ἔλαβαν οἱ Ἀθηναῖοι. Εἶχαν πολλὰ καὶ καλὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, μὲ τὰ ὅποια ἐταξίδευαν



Σκηνὴ ἐμπορίου

Εἰς τὸ μέσον βλέπομεν μίαν μεγάλην ζυγαριάν, κρεμασμένην ἀπὸ τὴν στέγην, μὲ τὴν ὅποιαν ζυγίζουσι δέματα. Ἡ εἰκὼν εἶναι ζωγραφισμένη εἰς ἀγγεῖον.

εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον καὶ ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον μέχρι τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν, δηλαδὴ τοῦ σημερινοῦ Γιβραλτῶ. Τότε ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν τὸ ἐμπόριον τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ Πειραιεὺς ἔγινεν ὁ μεγαλύτερος λιμὴν τῆς Μεσογείου. Ἐκεῖ ἦσαν ἀναγκασμένα νὰ προσεγγίζουσι ὅλα τὰ πλοῖα, ὅσα ἔπλεον ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν Σικελίαν ἢ ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπ' ἔξω ἔπαιοναν τρόφιμα, σιτηρὰ, λαχανικά, ζῶα, ἀλατισμένα ψάρια κλπ., διότι ἡ Ἀττικὴ εἶχε πολὺν πληθυσμὸν

καὶ ὀλίγα τρόφιμα. Ἐπίσης ἀπ' ἔξω ἔπαιρναν διάφορα ὑλικά, τὰ ὁποῖα ἐχρειαζόντο διὰ τὴν βιομηχανίαν των, ξύλα διὰ ναυπη-



*Σιδηροουργεῖον*

Πολὺ ζωηρὰ εἰκὼν ζωγραφισμένη ἐπίσης εἰς ἀγγεῖον. Μᾶς παρουσιάζει ἓνα σιδηροουργεῖον. Εἰς τὸ μέσον ἓνας δοῦλος κρατεῖ σίδηρον, τὸν ὁποῖον εἶναι ἕτοιμος νὰ κτυπήσῃ ἄλλος δοῦλος μετὰ τὴν σφύραν. Δεξιὰ εἶναι ὁ καταστηματαρχὴς, ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ τὴν ἐργασίαν. Εἰς τὸ βάθος εἶναι ἄλλος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος φαίνεται νὰ εἶναι ἐπισκέπτης. Εἰς τὸν τοῖχον εἶναι κρεμασμένα διάφορα ἐργαλεῖα.



*Ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γεωργῶν*

Εἰς τὸ μέσον τῆς πρώτης εἰκόνης βλέπομεν δύο βόδια, τὰ ὁποῖα σύρουν τὸ ἄροτρον, καὶ ὀπίσω τὸν γεωργόν, ὁ ὁποῖος πατεῖ τὸ ὄνυγιον τοῦ ἀρότρου καὶ ὀδηγεῖ τὰ ζῶα. Ἀριστερὰ εἶναι δοῦλος, ὁ ὁποῖος σπάζει τοὺς βόλους. Δεξιὰ δύο ἄλλοι σπείρουν. Εἰς τὴν δευτέραν εἰκόνα βλέπομεν μίαν ἄμαξαν μετὰ δύο μεγάλα δοχεῖα. Δεξιὰ εἶναι πάλιν ὁ γεωργὸς καὶ τὸ ἄροτρον, εἰς τὸ μέσον σπέρεις καὶ εἰς τὴν ἄκρην ἀριστερὰν ὁ ἐπιστάτης μετὰ τὸ ραβδί.

γίαν, κάνναβιν διὰ τὰ κίμωνον σχοινιά, πίσσαν, λινᾶ, πάπυρον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, μαλλιά, δέρματα, σίδηρον, χαλκὸν κτλ.

Οἱ ἴδιοι ἔστειλλον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας των. Ἡ ἀθηναϊκὴ βιομηχανία ἦτο πολὺ προωδευμένη.



Ἑποδηματοποιεῖον

Ὁ ὑποδηματοποιὸς εἶναι φαλακρὸς καὶ πολὺ σοβαρὸς. Κόπτει δέρμα μετὰ τὸ γνωστὸν ἐργαλεῖον τῶν ὑποδηματοποιῶν. Εἰς τὸν τοῖχον εἶναι κρεμασμένα τὰ σύνεργά του, εἰς τομεῖς, ἓνα ὑπόδημα, ἓνα καλαπόδι, σφυρί, δέρμα κτλ.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχαν πολλὰ βυρσοδεφεῖα, τὰ ὅποια ἐδοῦλεσκιν τὸ δέρμα, ὑποδηματοποιεῖα, ἐργαστήρια, τὰ ὅποια κατασκεύαζαν μεταλλικὰ σκευῆ καὶ ὄπλα. Ἡ κυριώτερα ὅμως βιομηχανία τῶν Ἀθηναίων ἦσαν τὰ ἀγγεῖα. Ἐπῆρχεν ὀλόκληρος συνοικία, ἣ ὀποία ὀνομαζέτο *Κεραμεικός*, ὅπου κατασκεύαζαν τὰ διάφορα εἶδη τῶν ἀγγείων. Εἰς τὰ ἐργοστάσια αὐτὰ εἰργάζοντο πλῆθος δοῦλοι.

Ἡ τέχνη εἰς τοὺς εὐτυχημένους αὐτοὺς χρόνους ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένη εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὁ τελευταῖος τεχνίτης εἶχε τὴν

φιλοδοξίαν του νὰ κάμῃ κάτι ὠραῖον. Δι' αὐτὸ τὰ προϊόντα τῆς ἀθηναϊκῆς βιομηχανίας, ἀκόμη καὶ τὰ πλέον ἀσήμαντα, ἦσαν πολλάκις καλλιτεχνήματα. Ὑπῆρχαν ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα θαυμάζομεν διὰ τὸ σχέδιον, διὰ τὴν κομψότητα καὶ διὰ τὰ κοσμήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐπάνω. Τὸ κυριώτερον κόσμημά των εἶναι αἱ εἰκόνες, αἱ ὁποῖαι παριστάνουν σκηνὰς ἀπὸ τὴν μυθολογίαν ἢ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν Ἀθηναίων. Ἐπίσης εὐρέθησαν ἀξιοθαύμαστα χρυσᾶ κοσμήματα κατασκευασμένα εἰς τὰς Ἀθήνας.

*Αἱ Ἀθηναὶ λοιπὸν τὸν ὅσον αἰῶνα εἶχαν σπουδαῖον ἐμπόριον καὶ πολὺ ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν.*

#### ΠΩΣ ἦΤΟ Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν ζωὴν των εἶχαν μεγάλην διαφορὰν ἀπὸ ἡμᾶς. Ἦσαν ἄνθρωποι πολὺ εὐθύμοι καὶ ἤθελαν νὰ χαροῦν τὴν ζωὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀφοῦ ἐπλούτησαν, ἔκαμαν καλύτερας κατοικίας, εἶχαν ὠραῖα καὶ ἄνετα ἔπιπλα. Εἰς τοῦτο ὅμως δὲν ἠμπούρουσαν νὰ φθάσουν τοὺς σημερινοὺς Εὐρωπαίους, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης κατασκευάζουν διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς μεσαίας τάξεως οἰκίας, τὰς ὁποίας δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ὄνειρευθοῦν οὔτε οἱ βασιλεῖς εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους. Αἱ κατοικίαι τῶν ἀρχαίων ἦσαν μικραὶ. Αἱ Ἀθηναὶ εἰς τὸ κυριώτερον μέρος τῆς ἤτο πόλις μὲ στενοὺς δρόμους, αἱ οἰκίαι ἦσαν κτισμέναι εἰς τὴν κατωφέρειαν τῆς Ἀκροπόλεως χωρὶς τάξιν, κατὰ τὴν ὄρεξιν ἢ τὰ μέσα τοῦ ἰδιοκτήτου. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ὅμως ἀπὸ τοὺς Πέρσας ἔγιναν πολλαὶ νέαι συνοικίαι μὲ πλατυτέρους δρόμους, μὲ οἰκίας μεγαλυτέρας καὶ μὲ δενδροστοιχίας.

Ὁ βίος καὶ οἱ τρόποι τῶν Ἀθηναίων ἦσαν πολὺ λεπτοί. Ἐφρόντιζαν νὰ κάμουν εὐχάριστον τὴν ζωὴν καὶ νὰ τὴν μοιράσων μεταξὺ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς διασκέδασης. Κυρίως οἱ ἀθηναῖοι πολῖται ἦσαν πλούσιοι. Εἶχαν κτήματα εἰς τὰ περὶχωρα τῶν Ἀθηνῶν ἢ ἐργαστήρια ἐντὸς τῆς πόλεως. Καὶ εἰς τὰ δύο εἶχαν πλῆθος δούλων, οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν τὴν κυριώτεραν ἐργασίαν. Οἱ ἴδιοι δὲν ἤθελαν νὰ κάμνουν χειρωνακτικὰς ἐργασίας. Κατεγίνοντο εἰς τὴν πολιτικὴν ἢ ἐφρόντιζαν νὰ μορφωθοῦν καὶ νὰ ἀναπτύξουν τὸ πνεῦμα των.

## ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

Τὰ παιδιά μέχρι τοῦ ἑβδομοῦ ἔτους ἔμειναν εἰς τὴν οἰκίαν μετὰς τὰς γυναῖκας καὶ εἶχαν μεγάλην ἐλευθερίαν νὰ παίζουν. Εἰς τὰς εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι ἐσώθησαν ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα, βλέπομεν τὰ μικρὰ παιδιά νὰ παίζουν μετὰ τὰ ζώματα, νὰ κατασκευάζουν οἰ-



Σχολεῖον

Μία πολὺ ὠραία εἰκὼν, ἣ ὁποία μᾶς παριστάνει ἓνα σχολεῖον τῆς ἀθηναϊκῆς ἐποχῆς. Εἰς τὸ μέσον κάθεται ὁ διδάσκαλος, κρατεῖ χειρόγραφον ποίημα εἰς τὴν χεῖρα καὶ ἀκούει τὸν μαθητὴν, ὁ ὁποῖος ἀπαγγέλλει διαιτά. Ὅπισω ἀπὸ τὸν μαθητὴν εἶναι ὁ Παιδαγωγός, ὁ ὁποῖος ἦτο συνήθως δούλος καὶ συνόδευε τὰ παιδιά εἰς τὸ σχολεῖον, εἰς τὴν παλαίστραν κλπ. Εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὰ κάθεται ὁ διδάσκαλος τῆς μουσικῆς καὶ ἀκούει τὸν μαθητὴν, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖται εἰς τὴν κιθάραν. Εἰς τὸν τοῖχον εἶναι κρεμασμένα ὄργανα μουσικά.

κίας καὶ διάφορα πράγματα μετὰ λάσπην, νὰ ζεύγουν σκύλους καὶ πάπιες εἰς τὰ ἀμάξια.

Μετὰ τὸ ἑβδομον ἔτος τὰ στέλλουν εἰς τὸν διδάσκαλον. Οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχαν δημόσια σχολεῖα ὅπως ἡμεῖς, ἀλλὰ μερικοὶ πτωχοὶ ἄνθρωποι ἐμάζευαν τὰ παιδιά τῆς συνοικίας καὶ τὰ ἐμάνθαναν ἀνάγνωσιν, γραφὴν, ποιήματα καὶ ἀριθμητικὴν. Ἀπαραίτητον ὅμως ἦτο νὰ μάθουν μουσικὴν, διότι ἐπίστευαν ὅτι ἡ μουσικὴ ἀνυψώνει τὸ πνεῦμα καὶ ἐξευγενίζει τὴν ψυχὴν.

Ἐκτὸς τὰ δέκα χρόνια τὰ παιδιά ἐγύμναζαν τὸ σῶμα. Ἡ πόλις εἶχε δημόσια γυμναστήρια, τὰς Παλαίστρας, ὅπου τὰ παιδιά ἐγυμνάζοντο εἰς τὴν πάλην, εἰς τὴν πυγμὴν. Ἐμάθαν νὰ τρέχουν, νὰ ῥίπτουν τὸ ἀκόντιον καὶ τὸν δίσκον. Διὰ τοῦτο τὸ σῶμα τῶν ἀρχαίων ἦτο δυνατόν, κανονικὸν καὶ ὠραῖον. Τώρα

οἱ πατέρες ἔπαιρναν τοὺς υἱοὺς των μαζί, διὰ νὰ συνηθίσουν εἰς τὴν σοβαρὰν ὀμιλίαν καὶ εἰς τοὺς τρόπους τῶν ἀνδρῶν.

Ὑστερον κατὰ τὸ 18ον ἔτος τὰ παιδιὰ ἐγράφοντο εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐφήβων, ἐδίδαν τὸν περίσῃρον ὄργανον τοῦ ἐφήβου,



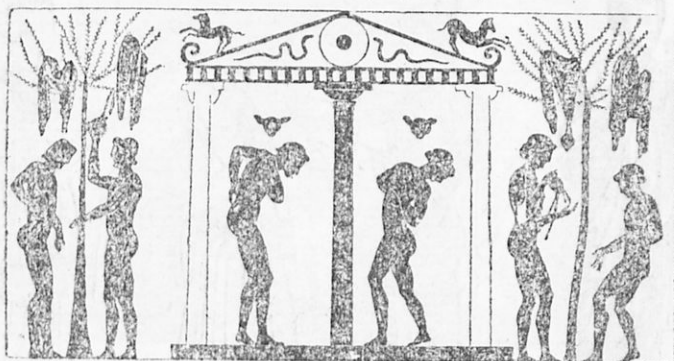
### Ἀσκήσεις ἐφήβων

Αἱ δύο ἀνωτέρω εἰκόνες, προσερχόμεναι ἐπίσης ἀπὸ ἀρχαῖα ἀγγεῖα, μᾶς δεικνύουν τὴν ζωὴν εἰς τὰς παλαιστράς. Οἱ ἐφηβοὶ ἐπιδίδοντο εἰς διάφορα γυμνάσια. Εἰς τὴν πρώτην δύο νέοι γυμνάζονται εἰς τὴν πυγμαχίαν ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν τοῦ γυμναστοῦ (Παιδοτρέβου). Ἀριστερὰ ἄλλος νέος μαζεύει σχοινίον, δεξιὰ τέταρτος τρέχει κρατῶν ἀλτήρας. Εἰς τὴν δευτέραν δύο ἐφηβοὶ παλαίουν, ἀριστερὰ ἄλλος νέος ζητεῖ νὰ χαράξῃ γραμμὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Εἰς τὸ μέσον εἶναι ὁ παιδοτρέβης.

Ὠρρίζοντο δηλαδὴ ὅτι δὲν θὰ ἐντροπιάσουν τὰ ὄπλα οὔτε θὰ ἐγκαταλείψουν τὴν θέσιν των εἰς τὴν μάχην καὶ ἤρχιζαν τὴν στρατιωτικὴν των ὑπηρεσίαν.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ νέος εἶχε πολλὰ μέσα διὰ νὰ μορφώσῃ

τὸ πνεῦμα του. Ὅλη ἡ πόλις ἦτο μέγα ἐκπαιδευτήριον. Οἱ νέοι ἔμορφώνοντο συναναστροφόμενοι τοὺς ἠλικιωμένους. Κυρίως ὅμως μέγα σχολεῖον ἦτο ἡ Ἐκκλησία τοῦ δήμου, ὅπου συνεδρίαζαν ὅλοι μαζί οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ρήτορες ἔλεγαν σπουδαίους λό-



*Παλαίστρα*

Ἡ εἰκὼν αὕτη παριστάνει μίαν σκηνὴν ἀπὸ τοῦ γυμναστήριου, τὴν *Παλαίστραν*, ὅπως τὴν ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι. Εἰς τὸ μέσον εἶναι μία στοὰ μὲ δύο βρῦσεις καὶ δύο νέοι, οἱ ὅποιοι λούονται. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀλείφονται μὲ ἔλαιον καὶ μύρον. Εἰς τὰ δένδρα εἶναι κρεμασμένα τὰ ἐνδύματά των.

γους. Ἐπίσης σπουδαῖον διδασκῆριον ἦτο τὸ θέατρον. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ νέος εὗρισκεν ὅτι βιβλίον ἤθελεν. Ὑπῆρχαν πολλὰ βιβλιοπωλεῖα, ὅπου οἱ καλλιγράφοι δοῦλοι ἀντέγραφαν τὰ σπουδαῖα βιβλία καὶ τὰ ἐπώλουν ὄχι πολὺ ἀκριβὰ.

Τὸ ὄνειρον τῶν νέων ἦτο νὰ γίνουιν ὠραῖοι καὶ κομποί, νὰ κινήσουιν τὸν θαυμασμὸν εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ νὰ γυρίσουιν δοξασμένοι εἰς τὰς πατρίδας των, νὰ ἀποκτήσουιν δύναμιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὥστε ὁ λαὸς νὰ κρέμεται ἀπὸ τὰ χεῖλη των ὅταν ὠμιλοῦσαν, νὰ κερδίσουιν τὴν ἐκτίμησιν τοῦ λαοῦ, νὰ γίνουιν στρατηγοὶ καὶ δημαγωγοὶ (ἀρχηγοὶ τοῦ δήμου).

#### ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΟΥΛΟΙ

Αἱ γυναῖκες δὲν εἶχαν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν ἔχουιν σήμερον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελαν τὰ κοράσια των νὰ γίνουιν πρὸ πάντων καλαὶ οἰκοδέσποιναί, νὰ μάθουιν τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας καὶ νὰ ὀμιλοῦν ὀλίγον καὶ νὰ μὴ γίνεταί πολὺς λόγος δι' αὐτάς.

Αἱ γυναῖκες δὲν ἐμάνθαναν γράμματα, ἐξοῦσαν κλεισμένοιαι εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἐξήρχοντο ὅπως αἱ τούρκισσαι τῶρα σκεπασμένοιαι εἰς τὸν δρόμον.



### Ἐνδύματα

Τὰ ἐνδύματα τῶν ἀνδρῶν καθὼς καὶ τῶν γυναικῶν εἶναι δύο εἰδῶν, ὁ *χιτῶν*, δηλ. τὸ συνηθισμένον ἐνδύμα, τὸ ὁποῖον φοροῦν ἀπὸ κάτω, καὶ τὸ *ἱμάτιον*, τὸ ὁποῖον φοροῦν ἀπὸ ἐπάνω, ὅπως τὸ σημερινὸν ἐπανωφόριον. Ἄριστερὰ εἶναι ἀνὴρ μὲ χιτῶνα καὶ ἱμάτιον καὶ εἰς τοὺς πόδας του φορεῖ *πέδιλα*. Ἀπὸ τὰς γυναικας αἱ δύο φοροῦν χιτῶνα, ἡ τρίτη ἀριστερὰ ἔχει καὶ ἱμάτιον. Αἱ γυναῖκες ἐκτένιζαν ὥρατα τὴν κόμην καὶ ἦσαν πολὺ κομψαί, πρὸ πάντων αἱ γυναῖκες τῆς Ἰωνίας καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ ἱμάτια ἐσχημάτιζαν ὥραϊας πτυχάς.

Ἡ ζωὴ τῶν δούλων δὲν ἦτο βεβαίως εὐχάριστος. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐφρόντιζαν νὰ ἐλαφρύνουν ὅσον ἦτο δυνατὸν τὴν σκληρὰν τύχην των. Τοὺς μετεχειρίζοντο καλὰ, δὲν τοὺς ἔλεγαν πειρακτικὸς λόγους. Δὲν τοὺς ὠνόμαζαν δούλους, ἀλλὰ οἰκέτας, δηλ. ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ, τοὺς ἐφώναζαν «παῖ». Πολλοὶ δούλοι ἦσαν ἔξυπνοι, ἐμάνθανον τὴν γλῶσσαν καὶ τοὺς τρόπους τῶν Ἀθηναίων καὶ ὅταν ἐπήγαιναν εἰς ἄλλας πόλεις ἔκαμναν ἐντύπωσιν.

Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἦσαν εὐκατάστατοι. Ἐξοῦσαν ἡσυχίαι καὶ εὐχαριστημένοι. Ἀκόμη καὶ ὁ θάνατός των εἶχε μίαν λεπτότητα.



Λέν ἔκλαιαν τοὺς νεκροὺς μὲ φωνὰς ὅπως οἱ βάρβαροι. Τοὺς νεκροὺς των ἔθαπταν εἰς τὰ κτήματά των ἢ πλησίον τῶν μεγάλων δρόμων, διὰ νὰ τοὺς ἔχουν πάντοτε ἐμπρὸς των. Εἰς τοὺς



*Γυναῖκες παίζουν μουσικὰ ὄργανα*

Κυρίαί τοῦ καλοῦ κόσμου ἐπιδίδονται εἰς τὴν μουσικὴν. Αἱ δύο ὄρθαι παίζουν λύραν, ἡ τρίτη εἰς τὸ μέσον παίζει αὐλόν. Οἱ ἀρχαῖοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες κατεγίνοντο εἰς τὴν μουσικὴν. Ἡ διάδοσις τῆς μουσικῆς εἶναι σημεῖον πολιτισμοῦ.

τάφους ἔθεταν ἀπλῶς στήλας ἀπὸ λευκὸν μάρμαρον μὲ εὐγενικὰ ἀνάγλυφα ἑπάνω.

Ἐὸ βίος τῶν Ἀθηναίων λοιπὸν τὸν 5ον αἰῶνα ἦτο ὑψηλός, λεπτὸς καὶ εὐγενής.

## Η ΤΕΧΝΗ

### Η ΓΛΥΠΤΙΚΗ

Ἡ καλλιτεχνικὴ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων φανερόνεται κυρίως εἰς τὴν τέχνην. Ἐδωσαν ζωὴν καὶ χάριν εἰς τὸ μάρμαρον, κατασκεύασαν φωτολουσμένους ναοὺς καὶ θαυμασίας εἰκόνας. Ἡ τέχνη τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἡ *Γλυπτικὴ*, ἡ *Ἀρχιτεκτονικὴ* καὶ ἡ *Ζωγραφικὴ*.

Ἡ *γλυπτικὴ* εἶναι κατ' ἐξοχὴν τέχνη τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων. Οἱ Ἕλληνες ἤξευραν νὰ κατεργάζωνται τὸ μάρμαρον τόσον τέλεια, ὅσον δὲν ἠμποροῦν σήμερον. Εἰς τὴν ἀρχὴν ὅμως ἡ τέχνη τῶν ἦτο ἀρκετὰ χονδρὴ. Ἀπὸ τὸν 7ον καὶ ἀπὸ τὸν 6ον αἰῶνα σφίζονται ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα εἶναι κακοπελεκημένοι ὄγκοι μαρμαροῦ. Μόλις διακρίνεται ἡ κεφαλὴ, οἱ πόδες καὶ αἱ χεῖρες



Ἀρχαϊκὸν ἀγαλμα

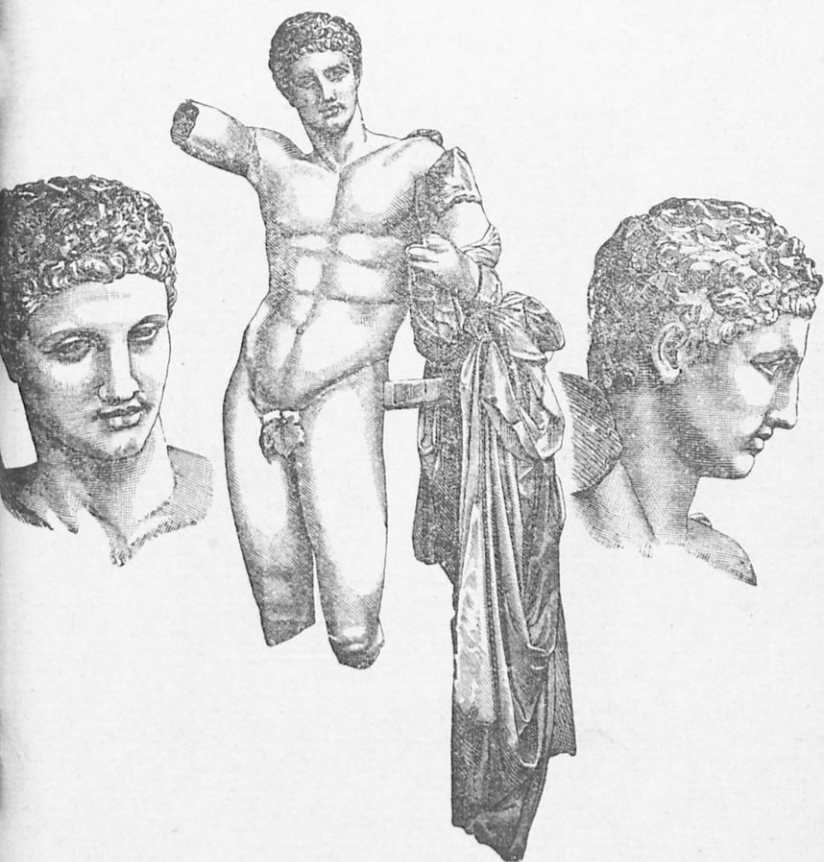
Ἄγαλμα παλαιότερας ἐποχῆς, ὁπότε ἡ τέχνη δὲν ἦτο πολὺ προοδευμένη. Παριστάνει τὸν Ἀπόλλωνα. Τὰ μάρμαρα δὲν εἶναι ἀκόμη καλοδουλευμένα, αἱ χεῖρες κατεβαίνουν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ κάτω, ὡς νὰ εἶναι ὁ ἄθροπος εἰς στάσιν προσοχῆς.



Δισκοβόλος τοῦ Μύρωνος

Τὶ διαφορὰ ἀπὸ τὸ προηγούμενον ἀγαλμα. Ἡ τέχνη ἔχει προοδεύσει πολὺ. Ὁ Μύρων δίδει τολμηροτάτην στάσιν εἰς τὸν δισκοβόλον του. Εἰς τὸ πρόσωπόν του ἐκφράζεται ἡ προσπάθεια καὶ ἡ θέλησις.

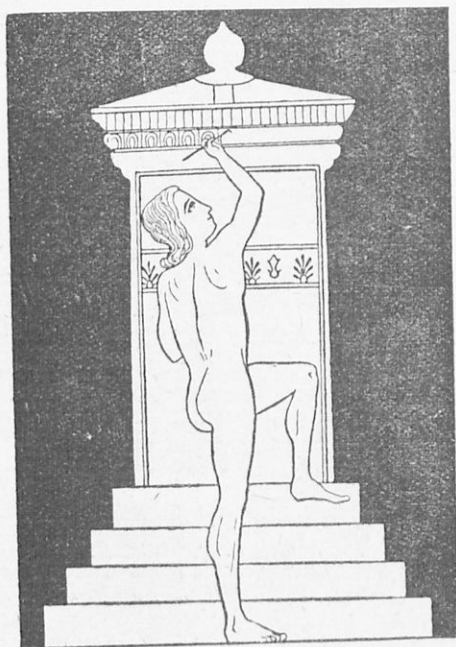
είναι κολλημένα εις τὸ σῶμα. Τὰ ἀγάλματα ταῦτα τὰ ὀνομάζον  
ἀρχαῖκὰ ἔργα.



Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους

Ἡ τέχνη ἐπροόδευσε τὸν 4ον αἰῶνα ἀκόμη περισσότερον. Ἀπὸ τὰ  
θαυμασιώτερα καλλιτεχνήματα τῆς ἀρχαιότητος εἶναι ὁ Ἑρμῆς τοῦ  
Πραξιτέλους, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Τὸ μάρμαρον εἶ-  
ναι δουλευμένον θαυμάσια. Τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ δεικνύει μεγάλην  
εὐφυΐαν. Εἰς τὸ μέσον βλέπει κανεῖς τὸ ἀγαλμα ὀλόκληρον, ὅπως εἶναι  
σήμερον, ἀριστερὰ εἶναι ἡ κεφαλὴ του κατὰ πρόσωπον, δεξιὰ ὅπως  
φαίνεται ἐκ τῶν πλαγίων.

Ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ἐπροόδευσε θαυμασίως τὸν ἕκτον αἰῶνα κυρίως μετὰ τὰ μηδικά. Τώρα οἱ τεχνῖται δουλεύουν ἐξαιρετὰ τὸ μάρμαρον, τοῦ δίνουιν ζωὴν. Ὁ περίφημος γλύπτης **Μύρων** κατεσκεύασε τὸν *Δισκοβόλον*, ὁ **Πολύκλειτος** ἓνα ὀνομαστὸν ἄ-



*Πῶς χρωματίζουν τὰ μάρμαρα*

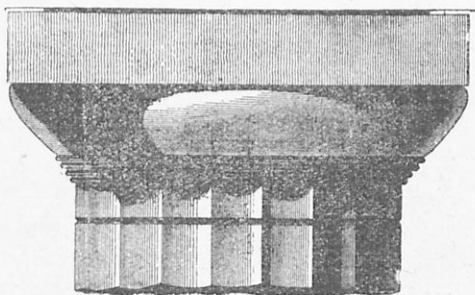
Οἱ ἀρχαῖοι ἔβαφαν τὰ ἀγάλματα καὶ τοὺς ναοὺς μὲ ζωηρὰ χρώματα. Εἰς τὴν εἰκόνα βλέπομεν νεαρὸν τεχνίτην νὰ χρωματίζει ἓνα μνημεῖον.

γαλμα ἀθλητοῦ, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται *Δορυφόρος*. Ἄλλ' ὁ ἐνδοξότερος γλύπτης τοῦ ἕκτου αἰῶνος εἶναι ὁ **Φειδίας**, ὁ φίλος τοῦ Περικλέους, ὁ ὁποῖος κατεσκεύασε τὸ *χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς* εἰς τὸν Παρθενῶνα, τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, καθὼς καὶ τὰ περίφημα ἀνάγλυφα τοῦ Παρθενῶνος. Τὸν 4ον αἰῶνα ἔζησεν ὁ περίφημος γλύπτης **Πραξιτέλης**, ὁ ὁποῖος ἐδούλευε τόσον τέλεια τὸ μάρμαρον, ὥστε νομίζει κανεὶς ὅτι τὸ μεταβάλλει εἰς σάρκα ἀληθινήν, ὅτι κάτω ἀπὸ τὸ μάρμαρον τρέ-

χει τὸ αἶμα. Περίφημος εἶναι ὁ Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους.

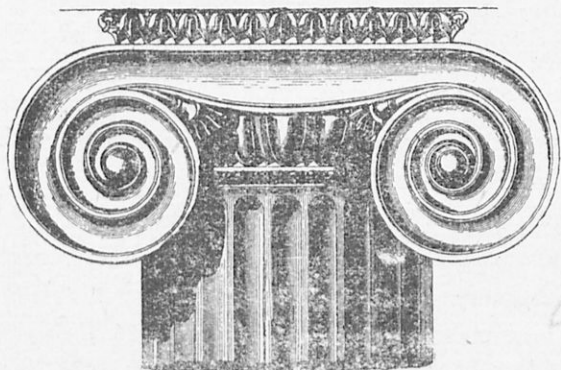
### Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ—Ο ΝΑΟΣ

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τὸ σπουδαιότερον μέρος εἶναι πάλιν ἡ γλυπτική. Μετὰ τὰ μυθικὰ κατεσκευάσθησαν περίφημοι ναοὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος.



*Δωρικὸς κίων*

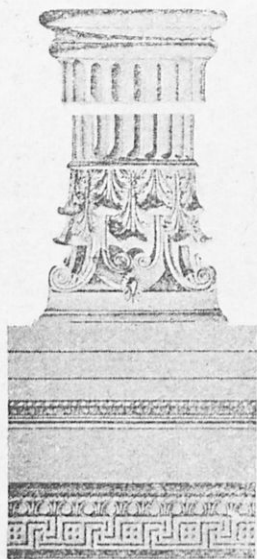
Τὰ σπουδαιότερα οἰκοδομήματα τῶν ἀρχαίων ἦσαν οἱ ναοί. Ὁ ἑλληνικὸς ναὸς εἶναι κτίριον μὲ κίονας δλόγυρα. Ὁ ναὸς εἶναι τετράγωνον δομάτιον, τοῦ ὁποῖου ἡ στέγη ἐκτείνεται καὶ στηρίζεται ἐπάνω εἰς κίονας. Τοιοιτοτρόπως σχηματίζεται ἕνας



*Ἴωνικὸς κίων*

διάδρομος περίξ τοῦ ναοῦ, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται στοά. Ἡ στέγη τοῦ ναοῦ εἶναι ὑψηλότερα εἰς τὸ μέσον καὶ κλίνει πρὸς τὰς δύο πλευράς. Τοιοιτοτρόπως σχηματίζονται ἔμπρὸς καὶ ὀπίσω δύο τρίγωνα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζουσι Ἀετώματα. Εἰς τὰ ἀετώματα κα-

τεσκεύαζαν ώραϊα ἀνάγλυφα μὲ παραστάσεις ἀπὸ τὴν μυθολογίαν. Ἐκτὸς τοῦ αἰτώματος ὁ ναὸς ἔχει καὶ ἄλλα γλυπτικὰ κοσμήματα. Ἐπίσης ἐσυνήθιζαν οἱ ἀρχαῖοι νὰ χρωματίζουν μὲ ζωηρὰ χρώματα τοὺς ναοὺς καθὼς καὶ τὰ ἀγάλματά των.



*Κορινθιακὸς κίων*

Οἱ ἑλληνικοὶ ναοὶ ἦσαν πολὺ μικροί, πολλάκις μικρὸν δωμάτιον, εἰς τὸ ὁποῖον χωροῦν ὀλίγοι μόνον ἄνθρωποι. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Αἱ τελεταὶ ἐγίνοντο ἔξω, ἔμπρὸς εἰς τὸν ναόν, καὶ ὁ λαὸς ἔμενεν εἰς τὸ ὑπαιθρον.

Οἱ παλαιότεροι ναοὶ εἶχαν κίονας παχεῖς, χωρὶς βάσιν καὶ μὲ μικρὸν κιονόκρανον. Αὐτὸς ἦτο ὁ **Δωρικὸς κίων**. Ὅταν ὅμως ἤθελαν νὰ κατασκευάσουν ὑψηλοὺς καὶ λεπτοὺς κίονας, ἔθεταν βάσιν καὶ ὑψηλότερον κιονόκρανον μὲ ἐλικοειδῆ κοσμήματα. Αὐτὸς εἶναι ὁ **Ἰωνικὸς κίων**. Τὰ καλύτερα ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἔχουν δωρικοὺς καὶ ἐνίοτε ἰωνικοὺς κίονας. Ἀργότερα ἔκαμαν ἓνα πολυτελέστερον κίονα,

ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη **Κορινθιακὸς κίων**. Ὅλοι οἱ ἑλληνικοὶ κίονες ἔχουν *ραβδώσεις*.

#### Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι νίκην ἐγύρισαν εἰς τὴν πόλιν των γεμᾶτοι θάρρος καὶ διάθεσιν. Ἐκτίσαν πάλιν τὴν πόλιν των καὶ τὴν ἔκαμαν ὠραιότεραν. Πρὸ πάντων ἐφρόντισαν νὰ ἀνοικοδομήσουν πλουσιωτέρους καὶ λαμπροτέρους τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἱερά, τὰ ὁποῖα κατέστρεψαν οἱ Πέρσαι. Τὰ σπουδαιότερα οἰκοδομήματα ἔκτισαν ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἡ ὁποία τοιοῦτοτρόπως ἔγινε μέγα καλλιτεχνικὸν μουσεῖον. Τὴν Ἀκρόπολιν κυρίως ἔκτισεν ὁ μέγας πολιτικὸς τῶν Ἀθηνῶν Περικλῆς καὶ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν ἐργασιῶν ἦτο ὁ Φειδίας. Τὸ φρόνημα τῶν Ἀθηναίων ἦτο τότε ὑψηλὸν καὶ ἡ τέχνη των πολὺ προωδευ-

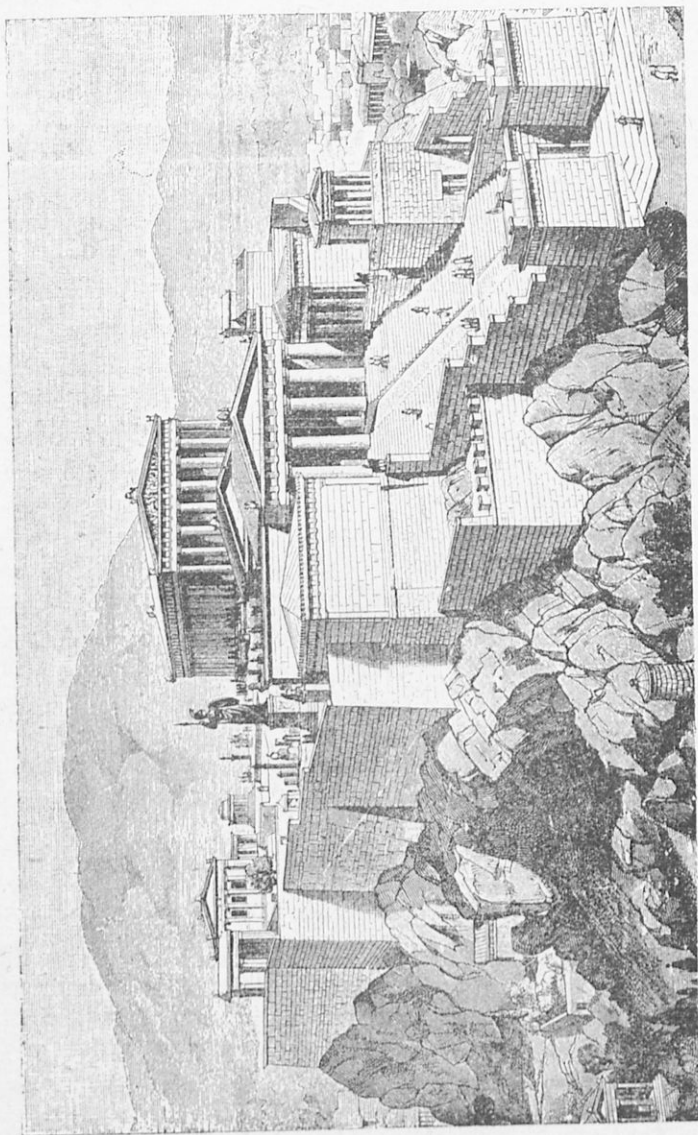
μένη. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἔκτισαν οἱ Ἀθηναῖοι τότε μερικά ἀπὸ τὰ ὀραιότερα καλλιτεχνήματα τοῦ κόσμου. Δὲν ὑπάρχει τίποτε ὀραιότερον εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, γράφει ἓνας γάλλος σοφός. Ἄλλοι εἶπαν ὅτι ἔγινε θαῦμα ἐκεῖ ἔπάνω.

Εἰς τὸν καιρὸν τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ἀνέβαιναν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀπὸ μίαν μεγαλοπρεπῆ εἴσοδον, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζαν **Προπύλαια**. Τὰ προπύλαια ἦσαν ὑψηλὴ μαρμαρίνη στοὰ μὲ δωρικοὺς καὶ ἰωνικοὺς κίονας. Δεξιὰ εἰς τὸ δυτικὸν τῆς Ἀκροπόλεως ἦτο ὁ μικρὸς καὶ κομψὸς **Ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης**. Ὅταν ἐπροχώρει τις ὀλίγον, ἔβλεπεν ἀριστερὰ τὸ κολοσσιαῖον ὀρειγάλκινον ἄγαλμα τῆς **Προμάχου Ἀθηνᾶς**, ὕψους 12 μέτρων, ἔργον τοῦ Φειδίου. Οἱ πλείοντες εἰς τὸ Σούνιον διέκριναν τὴν αἰχμὴν τοῦ δόρατός της. Δεξιὰ ὑψώνετο τὸ σεμνότερον ἀπ' ὅλα τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος, ὁ **Παρθενών**. Εἶναι ὁ λαμπρότερος ναὸς τῶν ἀρχαίων, ὀλόκληρος ἀπὸ μάρμαρον. Σήμερον ὁ Παρθενὼν εἶναι θλιβερὰ ἐρείπια. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὅμως ἄστραπτεν ἀπὸ λευκότητα, ἀπὸ νεότητα καὶ χάριν. Ὀλόγυρα εἶχε τοὺς ὀραίους καὶ δυνατοὺς δωρικοὺς κίονάς του, ἔμπρὸς καὶ πίσω δύο θαυμαστὰ ἀετώματα καὶ πλῆθος γλυπτικὰ κοσμήματα εἰς διάφορα μέρη. Βραδύτερον κατεσκευάσθη τὸ κομψότατον οἰκοδόμημα μὲ ἰωνικοὺς κίονας, τὸ **Ἐρέχθειον**.

Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν λοιπὸν ἦτο θαυμάσιον καλλιτεχνικὸν σύμπλεγμα.

## Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

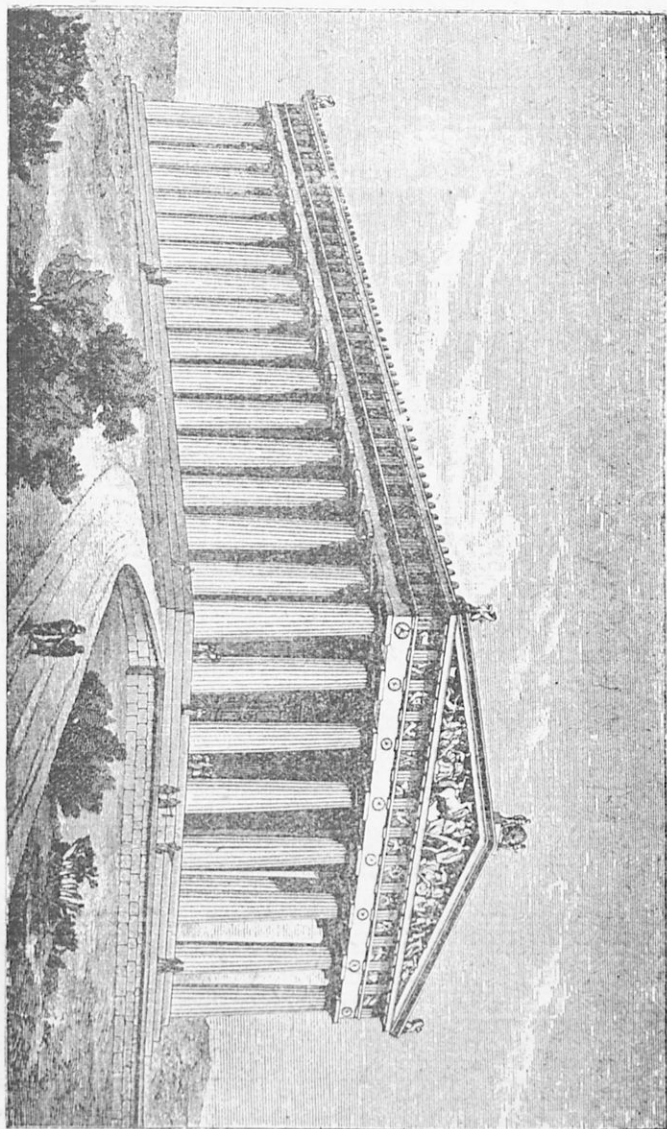
Οἱ ἀρχαῖοι εἶχαν ὀνομαστοὺς ζωγράφους, τὸν **Πολύγνω**, τὸν **Ζεῦξιν**, τὸν **Παρράσιον** κτλ. Τὰ ἔργα των ὅμως ἐχάθησαν καὶ δὲν γνωρίζομεν καλὰ τὴν ἑλληνικὴν ζωγραφικὴν. Ἄλλὰ σχηματίζομεν μίαν ἰδέαν διὰ τὴν ζωγραφικὴν τῶν ἀρχαίων ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα. Ἡ **ἀγγειοπλαστικὴ** ἔφθασεν εἰς μεγάλην τελειότητα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Σφύζονται χιλιάδες ἑλληνικὰ ἀγγεῖα, τῶν ὁποίων πολλὰ εἶναι ἀριστουργήματα διὰ τὴν κομψότητα τοῦ σχήματος καὶ τῆς ἐπεξεργασίας. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι μὲ πολλὴν φυσικότητα καὶ χάριν παριστάνουν σκηνὰς τῆς



Ἡ μεγάλη μνηστὴρ Ἀκρόπολις, Ἀθήναι. Ἡ μεγάλη μνηστὴρ Ἀκρόπολις, Ἀθήναι. Ἡ μεγάλη μνηστὴρ Ἀκρόπολις, Ἀθήναι. Ἡ μεγάλη μνηστὴρ Ἀκρόπολις, Ἀθήναι.



Π Ο. Φ. Α. 19





Ἀμφορεὺς



Παναθηναϊκὸς ἀμφορεὺς



Κύπελλον



Κορινθιακὸν ἀργεῖον

Ἀργεῖα

Τὰ ἀγγεῖα ἦσαν ἀπὸ τὰ σπουδαιότατα οἰκιακὰ σκεύη τῶν ἀρχαίων. Ἦτο πλοῦτος νὰ ἔχη κανεὶς πολλὰ ἀγγεῖα. Ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς εἶχε προδεύσει πολὺ, εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸ πάντων. Τὰ ἀγγεῖα εἶχαν διαφορώτατα σχήματα καὶ μεγέθη καὶ διὰ τοῦτο καὶ διάφορα ὀνόματα.

μυθολογίας ἢ τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἀπὸ τὰς εἰκόνας τῶν ἀγ-  
γείων μανθάνομεν τὴν ζωὴν καὶ τὰς συνηθείας τῶν ἀρχαίων.

## ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ

Λαὸς εὐθυμος καὶ καλαισθητικὸς ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦτο φυσικὸν νὰ ἀγαπᾷ πολὺ τὰς εορτὰς καὶ τὰς πανηγύρεις. Αἱ πανηγύρεις τῶν ἀρχαίων εἶχαν πολλάκις βαθὺν νόημα καὶ ἐωρτά-  
ζοντο πάντοτε μὲ πολλὴν εὐθυμίαν καὶ χάριν.

Λαμπρόταται ἦσαν αἱ εορταὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ κυβέρνησις ἔδιδε χρήματα εἰς τοὺς πτωχοτέρους κατοίκους διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν κοινὴν χαρὰν. Τρεῖς ἦσαν αἱ σημαντικώτεραι εορ-  
ταὶ τῶν Ἀθηναίων, τὰ *Παναθήνια*, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς, τὰ *Ἐλευσίνια*, πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ τὰ *Διονύσια*, πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου.

### ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ —

Τὰ Παναθήνια ἦσαν ἡ ἐθνικὴ εορτὴ τῶν Ἀθηναίων. Ἐτελοῦντο εἰς τιμὴν τῆς πολιούχου θεᾶς κατὰ τριετίαν καὶ διαρ-  
κοῦσαν ἑξ ἡμέρας. Ὅλη ἡ δύναμις καὶ ἡ χάρις τῶν Ἀθηναίων ἐφανερώνετο εἰς τὴν εορτὴν. Τὰς πρώτας ἡμέρας ἔκαμναν μου-  
σικοὺς ἀγῶνας εἰς τὸ Ὁδεῖον, ἀγῶνας ἀθλητῶν εἰς τὸ Στάδιον, ἵπποδρομίας καὶ λεμβοδρομίας εἰς τὸν Πειραιᾶ. Τὸ κυριώτερον ὅμως μέρος τῆς εορτῆς ἦτο ἡ *Πομπή*. Ὅλη δηλ. ἡ πόλις ἀνέ-  
βαινεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν θεὰν τὸν πέπλον, τὸν ὁποῖον εἶχαν κεντήσει κοράσια ἀπὸ εὐγενεῖς οἰκο-  
γενείας. Ὁ πέπλος ἦτο κρεμασμένος ἐπάνω εἰς ἓν πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἔσυραν ἐπὶ τροχῶν. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πομπῆς ἦσαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ γέροντες ἀκμαῖοι καθὼς καὶ κοράσια μεγάλων οἰκο-  
γενειῶν, τὰ ὁποῖα ἔφεραν κἀνίστρα εἰς τὴν κεφαλὴν μὲ διάφορα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐχρηαίζοντο διὰ τὴν θυσίαν. Κατόπιν ἤρχον-  
το οἱ ἐπίσημοι μὲ ἔνδυμα εορτῆς, οἱ ἀθληταὶ πεζοὶ ἢ ἔφιπποι, οἱ μουσικοί, κατόπιν τὰ ζῶα διὰ θυσίαν, τέλος οἱ πολεμισταί, πεζοὶ καὶ ἵππεις. Κίνησις, ζωὴ καὶ εὐμορφία ἦτο χυμένη εἰς τὴν πόλιν. Ἡ πομπὴ ἀνέβαινεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, διὰ νὰ προσκυ-  
νήσῃ τὸ χρυσελαφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς.

## ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ

Τὰ Ἐλευσίνια ἐτελοῦντο κατ' ἔτος πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος, ἣ ὁποία εἶχε περίφημον ναὸν εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Ἡ ἐορτὴ διαρκοῦσε 10 ἡμέρας. Τὰς πρώτας πέντε ἐγίνοντο θυσίαι καὶ προσευχαὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὴν ἕκτην ἡμέραν μεγάλη πομπὴ ἐξεκινοῦσε διὰ τὴν Ἐλευσίνα. Διήρχετο ἀπὸ τὴν ἀγορὰν καὶ τὸν Κεραμεικόν, ἔφθανεν εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Κηφισοῦ καὶ μετὰ πολλοὺς σταθμοὺς, μὲ ἀστεῖσμούς καὶ μὲ πειράγματα εἰς τὸν δρόμον ἔφθανεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα.

## ΔΙΟΝΥΣΙΑ

Εὐθυμότερα ἦσαν τὰ Διονύσια, ἣ ἐορτὴ δηλ. τοῦ θεοῦ τοῦ οἴνου καὶ τῆς βλαστήσεως. Οἱ νέοι μετημφιεσμένοι εἰς Σατύρους διήρχοντο τὴν πόλιν, ἔφθαναν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, ἐκεῖ ἔψαλλαν, ἐχόρευαν καὶ ἔκαμναν ἀστεῖα πρὸ τοῦ βομοῦ. Μὲ τὸν καιρὸν ἣ ἐορτὴ αὐτὴ ἔλαβε μεγάλην σπουδαιότητα.

## ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Αἱ ἐορταὶ τῶν ἀρχαίων ἔδωσαν μεγάλην ὄθησιν εἰς τὴν καλλιτεχνίαν. Οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ μουσικοὶ ἔψαλλαν τὴν χαρὰν καὶ τὴν συγκίνησιν τῶν τελετῶν, οἱ γλύπται καὶ οἱ ζωγράφοι ἔλαβαν πρότυπα ἀπὸ τὰ σώματα τῶν νέων, τοὺς ὁποίους ἔβλεπαν εἰς τὰς ἐορτάς. Ὁ Φειδίας ἐσκάλισεν ἐπάνω εἰς τὸν Παρθενῶνα τὴν *Πομπὴν τῶν Παραθηναίων* καὶ τὰ τεμάχια, τὰ ὁποία σφύζονται, δεικνύουν τὴν χάριν καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν μορφῶν.

Τὸ σημαντικότερον ὅμως εἶναι ὅτι ἀπὸ τὴν ἐορτὴν τοῦ Διονύσου ἐγεννήθη τὸ θέατρον εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ νέοι μετημφιεσμένοι εἰς σατύρους παρίστανον τὰ κατορθώματα καὶ τὰ παθήματα τοῦ Διονύσου. Βραδύτερον ἤρχισαν νὰ παίζον ἐπεισόδια ἀπὸ τὴν ζωὴν ἄλλων θεῶν καὶ ἡρώων. Ἡ πολιτεία εἶδε τὴν ὠφέλειαν, ἣ ὁποία ἦτο δυνατόν νὰ προέλθῃ ἀπ' αὐτὰς τὰς παραστάσεις, καὶ τὰς ἐπροστάτευσε μὲ ὅλα τὰ μέσα. Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὴν μεγάλην εὐφυΐαν τῶν ἐτελειοποίησαν τὰς παραστάσεις αὐτὰς καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη τὸ θέατρον. Βραδύτερον οἱ Ἀθηναῖοι κατεσκεύασαν θαυμάσιον θέατρον ἀπὸ μάρμαρον, τὸ **Θέατρον τοῦ Διονύσου**.

Τὸ ἀρχαῖον θέατρον ἦτο δημοσία ἐορτὴ, ἣ ὁποία ἐγίνετο ὄρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους. Τὸ ἀρχαῖον θέατρον ἦτο ὑπαίθριον,

εἶχε λίθινα καθίσματα καὶ ἐχώρει 12 - 15 χιλ. ἀνθρώπους. Οἱ ἠθοποιοὶ ἦσαν μετηφιεσμένοι καὶ ἐφόρουσαν προσωπίδας. Ὁλη ἡ πόλις ἔτρεχεν εἰς τὸ θέατρον. Ἡ κυβέρνησις ἔδιδε χρήματα εἰς τοὺς ἀπορωτέρους, διὰ νὰ μὴ χάσουν τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον ἦτο διδακτικώτατον. Τὸ θέατρον εἰς τοὺς ἀρχαίους ἦτο ἀληθινὸν σχολεῖον.

Ἐπαιζαν δύο εἰδῶν ἔργα, σοβαρὰ καὶ λυπηρὰ, τὰ ὁποῖα ἔλεγον *Τραγωδίας*, καὶ ἀστεία, τὰ ὁποῖα ἔλεγον *Κωμωδίας*. Μετ' ὀλίγον μεγάλοι ποιηταὶ ἔγραψαν τραγωδίας καὶ κωμωδίας διὰ τὸ θέατρον. Τὸν ὄσον αἰῶνα ἔζησαν τρεῖς μεγάλοι τραγικοὶ ποιηταὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ *Αἰσχύλος*, ὁ *Σοφοκλῆς* καὶ ὁ *Εὐριπίδης* καὶ ὁ περίφημος κωμικὸς ποιητὴς *Ἀριστοφάνης*. Σῶζονται πολλὰ ἔργα αὐτῶν τῶν ποιητῶν καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ ὀφαιότερα ἔργα ἀπ' ὅσα ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι.

## ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

### ΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

Ὑστερον ἀπὸ τὴν ἀκμὴν αὐτὴν ἦτο φυσικὸν νὰ προσδεύσουν τὰ γράμματα εἰς τὰς Ἀθήνας. Αἱ Ἀθηναῖαι τὸν ὄσον καὶ τὸν 4ον αἰῶνα ἐγέννησαν μεγάλους ποιητάς, πεζογράφους καὶ σοφοὺς. Οἱ ἐξοχώτεροι ποιηταὶ τῶν Ἀθηνηῶν ἦσαν οἱ δραματικοί, ὁ *Αἰσχύλος*, ὁ *Σοφοκλῆς* κτλ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλαι πόλεις εἶχαν ποιητάς. Ἀπὸ τὰς Θήβας ἦτο ὁ μέγας λυρικός *Πίνδαρος*, ἀπὸ τὴν μικρὰν νῆσον Κέαυ ὁ *Σιμωνίδης*, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὰ περίφημα ἐπιγράμματα.

### ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ

Αἱ Ἀθηναῖαι εἶχαν καὶ σπουδαίους πεζογράφους. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπ' αὐτοὺς εἶναι πρῶτον οἱ *Ἱστορικοί*. Πρὶν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἱστορίαν εἶχαν γράφει οἱ Ἕλληνας τῆς Μ. Ἀσίας. Ἀπὸ τὴν Ἀλικαρνασσὸν κατήγετο ὁ *Ἡρόδοτος*, ὁ ὁποῖος ἔγραψε μίαν μεγάλην ἱστορίαν τῶν Περσικῶν πολέμων. Ἐκαμε πολλὰς περιηγήσεις εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, διὰ νὰ γνωρίσῃ καλύτερον τοὺς λαοὺς, οἱ ὁποῖοι μαζὶ μὲ τὸν Ξέρξην ἦλθαν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Μᾶς γράφει λοιπὸν πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Ἡρόδοτος ἔγραψε μὲ ἐνθουσιασμὸν τὴν ἱστορίαν του. Εἶναι πολὺ εὐχάριστος, ἀλλὰ δὲν γράφει πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, διότι

εἶναι εὐπίστος καὶ γράφει τοὺς μύθους ὡς ἱστορίαν. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὅμως ἔζησεν ἓνας πολὺ σοφώτερος ἱστορικός ὁ **Θουκυδίδης**, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ἦτο πλούσιος, στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ πολιτευόμενος καὶ ἤξευρε καλὰ τὰ πράγματα. Διὰ τοῦτο ἔγραψε μὲ μεγάλην ἀκριβείαν καὶ βάθος. Καλὸς ἱστορικός ἐπίσης ἦτο ὁ **Ξενοφῶν**, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὰς Ἀθήνας.

#### ΟΙ ΡΗΤΟΡΕΣ

Ἐπίσης ἐπροόδευσε πολὺ εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ **Ρητορικὴ**, διότι ὑπῆρχε μεγάλη ἐλευθερία καὶ ὅσοι ὁμίλουν καλὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀποκτήσουν μεγάλην δύναμιν εἰς τὴν πόλιν. Οἱ καλύτεροι ρήτορες ἔζησαν τὸν 4ον αἰῶνα. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτέρους εἶναι ὁ **Λυσίας**, ἀργότερα ἔζησεν ὁ **Ἰσοκράτης**. Ἄλλ' ὁ μεγαλύτερος ρήτωρ τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὁ **Δημοσθένης**, ὁ ὁποῖος ἔζησεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Φιλίππου, τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

#### ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

Μέσα εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἡ ὁποία ὑπῆρχεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἤλλαξαν αἱ ἰδέαι τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ εἶχε γίνει πολὺ ἐνωρίτερα εἰς τὰς ἀποικίας, διότι αἱ ἀποικίαι ἐπροόδευσαν ἐνωρίτερα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Πολλοὶ ἀνθρώποι λοιπὸν δὲν ἐπίστευαν εἰς τοὺς μύθους καὶ ἐζήτουν οἱ ἴδιοι νὰ ἐξηγήσουν μὲ τὸ λογικόν των πῶς ἔγινεν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, τί εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου κτλ. Αὐτοὺς ὠνόμασαν **Φιλοσόφους**. Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους ἦλθαν εἰς τὰς Ἀθήνας πολλοὶ σοφοὶ ἀπὸ τὰς ἀποικίας, οἱ ὁποῖοι ἐδίδασκαν τοὺς πλουσίους νέους καὶ τοὺς ἔδιδαν τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τοὺς κάμουν σοφοὺς καὶ καλοὺς πολιτικούς. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ λεγόμενοι **Σοφισταί**. Ἄλλ' ἡ διδασκαλία των ἦτο πολλάκις ἐπιβλαβής, διότι ἔλεγαν εἰς τοὺς μαθητάς των ὅτι δὲν ὑπάρχει δίκαιον εἰς τὸν κόσμον καὶ ὅτι τὸ πᾶν εἶναι νὰ ἐπιτύχῃς καὶ νὰ προοδεύῃς, ἀδιάφορον μὲ ποῖον μέσον.

Τότε ἐφάνη εἰς τὰς Ἀθήνας ἓνας περίεργος ἀνθρώπος, ὁ **Σωκράτης**. Ἐγρύριζε διαρκῶς εἰς τοὺς δρόμους, ἐπήγαινε εἰς τὰς παλαιστράς καὶ εἰς τὰ καταστήματα καὶ ἀνοίγε συζήτησιν διὰ διάφορα ζητήματα. Ἐγινε πολὺς γνωστὸς καὶ πολλοὶ νέοι τῶν

καλῶν οἰκογενειῶν ἔτρεχαν νὰ τὸν ἀκούσουν, ὅπως π.χ. ὁ Ἄλκιβιάδης, ὁ Κρίτων, ὁ Πλάτων, ὁ Ξενοφῶν καὶ πολλοὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι τὸν ἠγάπησαν καὶ ἔγιναν μαθηταὶ του. Ὁ Σωκράτης ἐπολέμησε τοὺς σοφιστὰς. Ἦθελε νὰ δείξῃ ὅτι ὑπάρχει ἀλήθεια καὶ δίκαιον καὶ ὅτι δὲν ἔχει μεγάλην ἀξίαν νὰ ἐπιτύχῃ καὶ νὰ προοδεύσῃ κανεὶς, ἀλλὰ νὰ γίνῃ τίμιος καὶ καλὸς ἄνθρωπος.

Ὁ Σωκράτης ἔζησεν εἰς τὰ ταραγμένα ἔτη τῶν Ἀθηνῶν, ὅταν ἐγίνοντο καταστροφαὶ καὶ ἐπαναστάσεις μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Ὁ λαὸς ἐνόμιζεν ὅτι διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως πταίουν οἱ σοφισταὶ μὲ τὴν κακὴν διδασκαλίαν των. Ἐνόμιζε δὲ ὅτι καὶ ὁ Σωκράτης ἦτο σοφιστὴς. Μερικοὶ συκοφάνται λοιπὸν κατηγόρησαν τὸν Σωκράτην ὅτι δὲν πιστεῖει εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ὅτι ὀδηγεῖ εἰς κακὸν δρόμον τοὺς νέους καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν γέροντα φιλόσοφον εἰς θάνατον. Ἡσυχος καὶ ἀτάραχος ἔπαιε τὸ δηλητήριον καὶ ἀπέθανεν ἐνθαυρῶνων τοὺς μαθητὰς του ὅτι πηγαίνει εἰς καλύτεραν ζωὴν.

Ἡ διδασκαλία του ὅμως δὲν ἔσβυσε. Τὴν συνέχισαν καὶ τὴν ἀνέπτυξαν οἱ μαθηταὶ του. Ὁ ἐξοχώτερος ἀπὸ αὐτοὺς ἦτο ὁ **Πλάτων**, ἓνας ἄνθρωπος μὲ δυνατὸν νοῦν καὶ συγγραφεὺς μεγάλου. Αὐτὸς ἔκαμε γνωστὴν τὴν διδασκαλίαν του εἰς ὅλον τὸν κόσμον μὲ τὰ περίφημα συγγράμματά του. Μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος ἦτο ὁ **Ἀριστοτέλης**, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὰ Στάγειρα τῆς Μακεδονίας καὶ ἔγινεν ὁ μεγαλύτερος σοφὸς τῆς ἀρχαιότητος.

Ἐπειτα ἦλθαν καὶ ἄλλοι πολλοὶ φιλόσοφοι καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἐπροόδευσε πολὺ καὶ σήμερον τὴν διαβάζομεν μὲ θαυμασμόν.

## ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Ἡ ἀκμὴ τῆς Ἑλλάδος δὲν διήρκεσε πολὺν καιρὸν. Οἱ Ἑλληγες φιλονικοῦν μεταξύ των καὶ ἀρχίζουσιν ἐμφυλίους πολέμους. Εἰς τὴν ἀρχὴν πολεμοῦν οἱ Σπαρτιάται μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Κατόπιν οἱ Θηβαῖοι μὲ τοὺς Σπαρτιάτας. Ἀλλὰ μαζὶ μ' αὐτοὺς λαμβάνουσιν μέρος καὶ οἱ ἄλλοι Ἑλληγες καὶ τοιοντοτρόπως ὅλη ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ 100 περίπου ἔτη καταστρέφει τὰς δυνάμεις της εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Οἱ πόλεμοι αὐτοὶ ἀδυνάτισαν τὰς σπουδαιοτέρας ἑλληνικὰς πόλεις, ὥστε δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

## ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (431 - 404)

### ΑΙΤΙΑ

Κατὰ τὸ μέσον τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος οἱ Ἕλληνες ἦσαν χωρισμένοι εἰς δύο στρατόπεδα. Ἀπὸ τὸ ἓν μέρος ἦσαν αἱ Ἀθηναίαι μὲ τὸ ἰσχυρὸν ναυτικὸν κράτος των. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἦτο ἡ Σπάρτη, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ εἶχε πολλοὺς συμμάχους, μεταξύ τῶν ὁποίων σπουδαιότεροι ἦσαν οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Θηβαῖοι. Τὰ δύο αὐτὰ μέρη ἔμισοῦντο πολὺ. Ὁ κυριώτερος λόγος ἦσαν τὰ ἔμπορικά συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ ἡ φιλοδοξία καὶ ἡ φιλαρχία τῶν Σπαρτιατῶν νὰ εἶναι αὐτοὶ πρῶτοι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι, καθὼς εἶδαμεν, ἦσαν λαμπροὶ ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι, εἶχαν μεγάλην βιομηχανίαν καὶ μὲ τὸ δυνατὸν ναυτικὸν των ἦσαν κύριοι τῆς θαλάσσης καὶ ἐμπόδιζαν τοὺς Πελοποννησίους νὰ κινουῦνται ἐλεύθερα εἰς τὴν θάλασσαν. Αὐτὸ ἔβλαπτε πρὸ πάντων τοὺς Κορινθίους, οἱ ὅποιοι δὲν ἠμποροῦσαν πλέον νὰ συναγωγισθοῦν τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸ ἐμπόριον.

Ἐκτὸς τούτου οἱ Ἕλληνες ἐφοβοῦντο ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι θὰ τοὺς ὑποτάξουν καὶ θὰ ἐνώσουν ὅλην τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν ἐξουσίαν των. Αὐτὸ δὲν ἐδέχοντο μὲ κανένα τρόπον οἱ Ἕλληνες. Ἐπίσης οἱ Σπαρτιαταὶ ἐζήλευαν καὶ ἐφοβοῦντο τὴν μεγάλιν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐζήτουν ἀφορμὴν νὰ πολεμήσουν.

**431** Ἡ ἀφορμὴ ἐδόθη τὸ 431 καὶ τοιοιουτρόπως ἤρχισεν ὁ καταστρεπτικὸς διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐμφύλιος πόλεμος.

### Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὁ πόλεμος διήρκεσεν 27 ἔτη, ἀπὸ τοῦ 431-404 π. Χ. καὶ ὠνομάσθη Πελοποννησιακός. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν χρήματα περισσότερα, ἐξουσίαζαν τὴν θάλασσαν καὶ ἦσαν ἐξυπνότεροι καὶ δραστηριώτεροι. Ἐκτὸς τούτου ὅλοι εἶχαν μεγάλην πειθαρχίαν. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἀρχὴν ἐφαίνετο ὅτι θὰ νικήσουν οἱ Ἀθηναῖοι. Τουναντίον οἱ Σπαρτιαταὶ καὶ οἱ σύμμαχοί των δυσκόλως συνεννοοῦτο μεταξύ των καὶ δὲν εἶχαν στόλον ἰσχυρὸν οὔτε ἀφθονα χρήματα.

Κατὰ τὰ πρῶτα δέκα ἔτη ἐπολέμησαν χωρὶς νὰ κατορθώσουν



νά νικήσῃ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Οἱ μὲν Σπαρτιᾶται κατ' ἔτος ἤρχοντο μὲ στρατὸν εἰς τὴν Ἑλληνικήν καὶ ἐλεγάσαν τὴν χώραν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκλείοντο εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως καὶ μὲ τὸν στόλον τῶν ἔβλαπταν τὰ παρᾶλια τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλὰ τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον ἐμαζεύθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ἦτο πολὺ καὶ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου ἦλθε μία φοβερὰ ἐπιδημία, ἡ *Λοιμὸς* ὅπως ἔλεγαν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀπέθαναν χιλιάδες ἄνθρωποι. Ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν αὐτὴν ἀπάθανε καὶ ὁ Περικλῆς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους τὴν ἀρχὴν εἰς τὰς Ἀθήνας ἔλαβαν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐθεώρουν καλὸν τὸ σχέδιον τοῦ Περικλέους. Ὁ σπουδαιότερος ἀπ' αὐτοὺς ἦτο ὁ *Κλέων*, πλούσιος βυρσοδέψης, ὁ ὁποῖος ἐπλούτησε κατὰ τὸν πόλεμον. Τότε ὁ πόλεμος ἔγινε σφοδρότερος. Οἱ Σπαρτιᾶται διὰ νὰ κόψουν τὴν συγκοινωνίαν τῶν Ἀθηναίων μὲ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔπαιρναν τὸν σίτον, ἀπεφάσισαν νὰ καταλάβουν τὴν Θυράκιον. Ἐστειλαν λοιπὸν τὸν στρατηγὸν *Βρασίδαν* εἰς τὴν Ἀμφίπολιν. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἔστειλαν ἐναντίον του τὸν Κλέωνα. Ἐκεῖ ἔγινε μία μάχη, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐφρονεύθη ὁ Βρασίδης καὶ ὁ Κλέων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος ὑπερίσχυσαν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ φίλοι τῆς εἰρήνης, τῶν ὁποῖων ἀρχηγὸς ἦτο ὁ *Νικίας*, ἓνας ἀπὸ τοὺς σεμινοτέρους καὶ ἠθικωτέρους πολιτικούς τῶν Ἀθηναίων. Ἐγινε λοιπὸν ἡ *Νικίειος εἰρήνη* καὶ ὁ πόλεμος ἔπαυσε, ἀφοῦ διήρκεσε δέκα ἔτη χωρὶς κανεὶς νὰ ὠφελῆται τίποτε.

421

#### Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΕΙΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝ

Ἡ εἰρήνη διήρκεσε μόνον ἕξ ἔτη. Μερικοὶ ἄνθρωποι εἰς τὰς Ἀθήνας εἶχαν συνηθίσει εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἠθέλαν μὲ αὐτὸν νὰ δοξασθοῦν καὶ ν' ἀναδειχθοῦν. Ὁ σπουδαιότερος ἀπ' αὐτοὺς ἦτο ὁ *Ἀλκιβιάδης*.

Ὁ Ἀλκιβιάδης κατήγετο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν, ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Περικλέους καὶ μαθητὴς τοῦ Σωκράτους. ἦτο νέος ὡς καιότατος καὶ εὐφρέστατος, ἀλλὰ πολὺ φιλόδοξος καὶ χωρὶς σταθερὸν χαρακτῆρα. Εἶχε γίνεαι ἀγαπητὸς εἰς τοὺς Ἀθηναίους περισσότερο διὰ τὰς τρελλὰς του πράξεις παρὰ διὰ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν πατρίδα. Ὁ Ἀλκιβιάδης παρουσίασεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους μεγάλα σχέδια. Ἐλέγεν ὅτι πρέπει νὰ κάμουν μίαν με-

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

γάλην ἐκστρατείαν νὰ κυριεύσουν τὴν Σικελίαν, νὰ ἐμποδίσουν νὰ ἔρχεται ἀπ' ἐκεῖ σῖτος εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ τὴν ἀποκλείσουν τοιουτοτρόπως ἀπ' ὅλα τὰ μέρη.

Ματαιῶς ἐπροσπάθησεν ὁ Νικίας νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ. Ἐδειξε τὰς δυσκολίας καὶ τοὺς κινδύνους τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤκουσαν τὴν φρόνιμον συμβουλὴν του καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐκστρατείαν. Τὸ 415 π.Χ. λοιπὸν ἀνεχώρησαν ἐν μέσῳ ἐνθουσιασμοῦ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας 134 πλοῖα καὶ 10 χιλ. στρατός, τὸ ἄνθος δηλαδὴ τῆς ἀθηναϊκῆς δυνάμεως. Ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ὁ Νικίας ἦσαν ἀρχηγοὶ τῆς ἐκστρατείας.

Ὁ στόλος ἔφθασεν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπροσπάθησαν νὰ λάβουν μὲ τὸ μέρος των τὰς πόλεις τῆς νήσου. Τότε ἐφάνη ἡ δυσκολία τῆς ἐπιχειρήσεως. Τὸ χειρότερον ὅμως ἦτο ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης ἤλθεν εἰς ῥῆξιν μὲ τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐπροσκάλεσαν νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ δικασθῇ διὰ μίαν μεγάλην κατηγορίαν, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐναντίον του. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπροσποιήθη ὅτι ὑπακούει, εἰσῆλθεν εἰς τὸ πλοῖον του, ἀλλ' ἔφυγεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐπῆγεν εἰς τὴν Σάρτην καὶ ἐπρόδωσεν ὅλα τὰ σχέδια τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Νικίας ἐν τῷ μεταξὺ ἐπυλόρησε τὰς Συρακούσας, τὴν μεγαλύτεραν δωρικὴν ἀποικίαν. Οἱ Σπαρτιαταὶ λοιπὸν κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἔστειλαν δυνατὸν στρατὸν εἰς βοήθειαν τῶν Συρακοσίων. Ἀφοῦ ἡ σπαρτιατικὴ βοήθεια ἔφθασεν εἰς τὴν Σικελίαν, τὰ πράγματα ἤλλαξαν πολύ. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν

**413** μεγάλας ἀποτυχίας, ὅλος ἐκεῖνος ὁ λαμπρὸς στόλος των κατεστράφη εἰς τὸν λιμένα τῶν Συρακουσῶν, ὁ δὲ στρατός ὅλος παρεδόθη εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ εὔρην οἰκτρὸν τέλος.

Ἡ μεγάλη αὐτὴ καταστροφὴ ἀδυνάτισε πολὺ τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ ἐχθροὶ ἔλαβαν θάρρος καὶ κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἔκαμαν δύο σπουδαίας ἐπιχειρήσεις. Πρῶτον ἔκτισαν εἰς τὴν Δεκέλειαν (Τατόϊ) τῆς Ἀττικῆς φρούριον ἰσχυρόν, ὅπου ἔμενε πάντοτε στρατός καὶ ἔκαμνεν ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Ἀττικὴν. Οἱ κάτοικοι πλέον ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ μένουν ὅλον τὸ ἔτος κλεισμένοι εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ὑπέφεραν πολύ. Ἐκτὸς τούτου πολλοὶ δοῦλοι δυσαρεστημένοι ἔφευγαν ἀπὸ τὰ ἀθηναϊκὰ ἐργοστάσια καὶ ἐπήγαιναν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Διὰ τοῦτο ἡ βιομηχανία τῶν Ἀθη-  
ων ἔπαθε πολλὰς ζημίας.

Δεύτερον οἱ Σπαρτιᾶται ἔστειλαν στόλον εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι ἤθελαν ν' ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν, ἤρρισαν νὰ ἐπαναστατοῦν ὁ ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου. Οἱ Σπαρτιᾶται συνεννοήθησαν τότε μὲ τοὺς Πέρσας, ἔλαβαν πολλὰ χρήματα ἀπ' αὐτοὺς καὶ κατασκεύασαν δυνατὸν στόλον. Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμήν οἱ Ἀθηναῖοι ἔδειξαν μεγάλην δραστηριότητα, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ νικήσουν τοὺς Σπαρτιάτας.

Τέλος οἱ Σπαρτιᾶται διώρισαν ναύαρχον ἕνα ἀνθρωπὸν πολὺ ἐπιτήδειον καὶ πονηρότατον, τὸν **Λύσανδρον**. Τὸ 405 π.χ. ὁ Λύσανδρος κατέστρεψε τὸν τελευταῖον ἀθηναϊκὸν στόλον εἰς τοὺς *Αἶγος ποταμούς*, εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ κατόπιν ἀπέκλεισε τὸν Πειραιᾶ. Συγχρόνως στρατὸς σπαρτιατικὸς ἦλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπέκλεισε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν ξηράν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθαν εἰς δύσκολον θέσιν. Εἰς τὴν πόλιν ἐγένετο ἐπαναστάσις καὶ οἱ ἀριστοκρατικοί, οἱ ὅποιοι ἔλαβαν τὴν ἀρχήν, ἔκαμαν εἰρήνην μὲ τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐδέχθησαν τοὺς ὅρους τοῦ ἐχθροῦ, παρέδωκαν τὸν ὑπολειπόμενον στόλον καὶ ἀνεγνώρισαν τὴν κυριαρχίαν τῶν Σπαρτιατῶν. Τότε οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ σύμμαχοι ἐκρήμνισαν τὰ Μακρὰ τείχη καὶ τὰ τείχη τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τὸν ἦγον τῶν αὐτῶν.

404

#### ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἦτο μεγάλη συμφορὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Χιλιάδες ἀνθρώποι ἐφρονεύθησαν, πόλεις μεγάλαι καὶ πλούσιαι μετεβλήθησαν εἰς ἐρείπια, τὰ κτήματα ἔμειναν ἀκαλλιέργητα, τὰ δάση ἐκόπησαν, τὰ ζῆα ὀλιγόστευσαν καὶ ὅλος ὁ πλοῦτος τῆς χώρας ἐπαθεν ἀνεπανόρθωτον καταστροφὴν. Ἀλλὰ τὸ χειρότερον, οἱ Ἕλληνες ἐφανατίσθησαν εἰς τὸν πόλεμον, ἐλησμόνησαν τὰς παλαιὰς τῶν ἀρετὰς καὶ ἔκαμαν πολλὰς ἀγριότητας.

### ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

#### Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Ἀφοῦ οἱ Σπαρτιᾶται κατέστρεψαν τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων, ἔμειναν μόνοι κύριοι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ἔδειξαν πολὺ κακὴν συμπεριφορὰν. Εἰς ὅλας τὰς πόλεις κατέλυσαν τὸ δημοκρατικὸν

*Χ. Θεοδορίδου Ἱστορία Α' Ἑλληνικῶν*

πολίτευμα, ἔδωσαν τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς ἀριστοκρατικούς, ἔβαλαν φρουρὰν εἰς τὰς πόλεις καὶ διώρισαν ἰδικούς των διοικητάς, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζαν **Ἀρμοστίας**. Τότε ἐπεκράτησε μεγάλη ἀκαταστασία εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς ὅλα τὰ μέρη ἐγίνοντο ἐπαναστάσεις καὶ πολιτικαὶ ταραχαί. Οἱ δημοκρατικοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν πατρίδα των καὶ ἐγύριζαν ὡς τυχοδιῶνται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Πολλοὶ ἔφυγαν εἰς τὴν Μ.<sup>α</sup> Ἀσίαν καὶ ἔγιναν μισθοφόροι εἰς τοὺς σατράπας τῆς Περσίας.

#### Οἱ Τριάκοντα Τυράννοι — Θρασύβουλος

Ἡ μεγαλύτερα ταραχὴ ἔγινεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔβαλαν φρουρὰν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως ἔδωσαν εἰς 30 ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ ἀριστοκρατικὸν κόμμα, οἱ ὅποιοι διὰ τὴν κακὴν καὶ τυραννικὴν διοίκησιν ὠνομάσθησαν **Τριάκοντα Τύραννοι**.

Οἱ Τριάκοντα ἀφώπλισαν ὅλους τοὺς πολίτας ἐκτὸς μόνον τριῶν χιλιάδων ὀπαδῶν των. Ὅλους τοὺς δημοκρατικούς κατεδίωξαν μὲ τρόπον σκληρόν. Πολλοὺς κατεδίκασαν εἰς θάνατον, ἄλλους ἐξώρισαν καὶ ἐδήμειυσαν τὴν περιουσίαν των. Ἀρχηγοὶ τῶν Τριάκοντα Τυράννων ἦσαν ὁ **Κριτίας** καὶ ὁ **Θηραμένης**. Ὁ Κριτίας, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄλλοτε μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, ἐράνη ὁ χειρότερος ἀπ' ὅλους.

Οἱ δημοκρατικοὶ δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς εἰς τὰς Ἀθήνας. Διὰ τοῦτο ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ ἐσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη. Οἱ περισσότεροι εὗρισκαν καταφύγιον εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἐκεῖ ἐμαζεύθησαν γύρω εἰς τὸν στρατηγὸν Θρασύβουλον, ὁ ὁποῖος εἶχε διακριθῆ εἰς τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ εἶχε καλὴν φήμην. Ὁ Θρασύβουλος ἦτο πολὺ δημοκρατικὸς καὶ ἠγάπα πολὺ τὴν πατρίδα του. Ἐλαβε θάρρος ἅμα εἶδε τὸ πλῆθος τῶν φυγάντων καὶ ἀπεφάνισεν νὰ ἀπελευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Τριάκοντα. Οἱ δημοκρατικοὶ λοιπὸν μὲ τὸν Θρασύβουλον ἦλθαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐκυρίευσαν τὸ φρούριον τῆς **Φυλῆς**, τὸ ὁποῖον εὕρισκετο εἰς τὸν δρόμον μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν. Κατόπιν ἐπροχώρησαν καὶ ἐκυρίευσαν τὸν Πειραιᾶ.

Οἱ Τριάκοντα ἐπροσπάθησαν δύο φορές νὰ ἀποκρούσουν τὸν Θρασύβουλον, ἀλλ' ἐνικήθησαν. Τότε ἐξήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης. Ἀλλ' εἰς τὴν Σπάρτην δὲν εἶχε πλέον μεγάλην δύνα-

μιν ὁ Λύσανδρος, ὁ ὁποῖος ἦτο φοβερὸς ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας καὶ ὑπεστήριξε πολὺ τοὺς Τριάκοντα. Οἱ Σπαρτιᾶται λοιπὸν ἀπεφάσισαν νὰ συμφιλώσουν τοὺς ἀριστοκρατικούς καὶ τοὺς δημοκρατικούς. Οἱ δημοκρατικοὶ εἰσῆλθον τότε εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔφεραν πάλιν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. 403

Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἀθηναῖοι ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν τυραννίαν.

#### ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ

Πολλοὶ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι εἶχαν φύγει ἀπὸ τὴν πατρίδα των ἕνεκα τῶν πολιτικῶν ταραχῶν, ἐπῆγαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἔγιναν μισθοφόροι εἰς τοὺς σατραπίας. Τότε ὁ μικρότερος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας **Κῦρος** ἔλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του 10 χιλ. περίπου μισθοφόρους καὶ ἀπεφάσισε νὰ καταβιβάσῃ ἀπὸ τὸν θρόνον τὸν ἀδελφόν του **Ἀρταξέρξην** καὶ νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος βασιλεὺς. Ἐπροχώρησε λοιπὸν μὲ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας ἕως τὴν Μεσοποταμίαν. Ἐκεῖ ὁμως ἐφρονεῦθη εἰς τὴν μάχην (401 — 400). Οἱ δὲ Ἕλληνες μὲ πολλὰς δυσκολίας κατόρθωσαν νὰ ἐπιστρέψουν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀσίας εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἐυξεινοῦ Πόντου. Αὕτῃ εἶναι ἡ περίφημος **Κύρου Ἀνάβασις**, τὴν ὁποίαν μᾶς περιγράφει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὸ σῦγγραμμά του. 401

Οἱ Πέρσαι τότε ἔλαβαν θάρρος, διότι ἔβλεπαν τὴν ἀκαταστασίαν τῆς Ἑλλάδος, κατέβησαν εἰς τὰ παράλια καὶ ἐζήτησαν νὰ φορολογήσουν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ νὰ τὰς ὑποτάξουν. Τότε μόνον ἐνόησαν οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας πόσον τοὺς ἔβλαψεν ἡ καταστροφὴ τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου καὶ τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους. Ἐν ὅσῳ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν δύναμιν καὶ ἐξουσίαζαν τὴν θάλασσαν, οἱ Πέρσαι δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ πειράξουν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις.

#### ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

Οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἕλληνας τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐστειλαν λοιπὸν στρατὸν καὶ ἤρχισαν πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν. Ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ περίφημος βασιλεὺς τῆς Σπάρτης **Ἀγησίλαος**. Ὁ Ἀγησίλαος ἦτο χολὸς καὶ μικρόσωμος, ἀλλ' εἶχε γενναίαν ψυχὴν καὶ μεγάλα σχέδια. Ἐνίκησε πολλάκις τοὺς Πέρσας καὶ ἐσκέφθη νὰ καταλύσῃ

τὸ Περσικὸν κράτος. Ἀλλὰ τὰ σχέδια τοῦ Ἀγησίλαου ἐματαιώσαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνας.

Οἱ Πέρσαι δηλαδὴ διὰ ν' ἀναγκάσουν τὸν Ἀγησίλαον νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ἔστειλαν εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Κόρινθον, εἰς τὰς Θήβας, εἰς τὸ Ἄργος, πολλὰ χρήματα. Ἐκεῖ διάφοροι ῥήτορες κατώρθωσαν νὰ φανατίσουν τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἔκαμαν συμμαχίαν ἐναντίον των. Ὁ Ἀγησίλαος μὲ μεγάλην του λύπην ἄφησε τὰ μεγάλα σχέδιά του, ἐπέρασε τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Φωκίδα καὶ ἔφθασε μὲ τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Βοιωτίαν. Πέντε ἔτη ἐπολέμησαν οἱ σύμμαχοι μὲ τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἔγιναν πάλιν μεγάλαι καταστροφαί.

Εἰς τὴν θάλασσαν ὁ ἀθηναῖος στρατηγὸς **Κόνων**, ὁ ὁποῖος εἶχε διαφύγει τὴν καταστροφὴν εἰς τοὺς Αἰγὸς Ποταμούς, κατώρθωσε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς Πέρσας, ἔκαμε στόλον, ἔλαβε μαζί του καὶ φοινικικὰ πλοῖα καὶ κατέστρεψε τὸν σπαρτιατικὸν στόλον. Παρουσιάσθη τότε εἰς τὰ ἑλληνικὰ νερά, ἔπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἔκτισε πάλιν τὰ Μακρὰ τείχη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔλαβαν θάρρος τότε καὶ ἐπροσπάθησαν νὰ δημιουργήσουν πάλιν τὸ κράτος των. Πολλαὶ παράλλαι πόλεις καὶ νῆσοι ἔγιναν σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων, διότι ἔβλεπαν ὅτι αὐτοὶ μόνον ἠμποροῦσαν νὰ τοὺς σώσουν ἀπὸ τὸν περσικὸν κίνδυνον.

394

#### Η ΕΙΡΗΝΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΛΚΙΔΑ

Τὸ τέλος τοῦ πολέμου τῶν Σπαρτιατῶν μὲ τοὺς Πέρσας ἦτο ἄδοξον. Οἱ Σπαρτιάται ἔστειλαν εἰς τὸν Μέγαν βασιλέα ἕνα ἀντιπρόσωπον, τὸν **Ἀνταλκίδα**, ὁ ὁποῖος ἔκαμεν εἰρήνην. Οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης ἦσαν ἐξευτελιστικοὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι εἶχαν ἀποκτήσει τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὸ αἷμα των, ἐδίδοντο εἰς τὸν Μέγαν Βασιλέα. Αἱ δὲ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἔπρεπε νὰ εἶναι ὅλαι ἀνεξάρτητοι, δηλαδὴ δὲν ἦτο δυνατόν, ὅπως ἄλλοτε, νὰ ιδρῦσουν οἱ Ἀθηναῖοι κράτος.

386

Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης διήρκεσε 25 ἔτη (404-379). Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων. Διότι οἱ μὲν Ἀθηναῖοι μᾶς ἄφησαν ὡν ἐνθύμιον τῆς ἡγεμονίας των τὸν ἀξιοθαύμαστον πολιτισμὸν τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους,

οἱ δὲ Σπαρτιᾶται τὴν εἰρήνην τοῦ Ἀνταλκίδα, ἡ ὁποία ἐντρόπιασε τὴν Ἑλλάδα.

---

## ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

---

### ΑΙ ΘΗΒΑΙ

Αἱ Θῆβαι ἦσαν ἡ μεγαλυτέρα καὶ σπουδαιότερα πόλις τῆς Βοιωτίας. Εἶχε πάντοτε ἐπιθυμίαν νὰ κάμῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν ἕνα κράτος δυνατόν, ὅπως ἔκαμαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ οἱ Σπαρτιᾶται εἰς τὴν Λακωνικὴν. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς ἐμπόδισαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ διὰ τοῦτο οἱ Θηβαῖοι ἦσαν σύμμαχοι μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτας. Τότε ἐκυβερνοῦσαν τὴν πόλιν οἱ ἀριστοκρατικοί. Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ὅμως ἀφοῦ κατεστράφη τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν, ἤλπιζαν νὰ πραγματοποιήσουν τὸ ὄνειρόν των. Ἀλλὰ τότε τοὺς ἐμπόδισαν πάλιν οἱ Σπαρτιᾶται. Διὰ τοῦτο συνεννοήθησαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ὑπερίσχυσαν εἰς τὰς Θήβας οἱ δημοκρατικοί. Εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν οὗτοι Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται δὲν εἶχαν μεγάλην δύναμιν καὶ οἱ Θηβαῖοι κατώρθωσαν νὰ κάμουν κράτος ἀρετὰ ἰσχυρόν. Τότε ἔζησαν δύο σπουδαῖοι ἄνδρες, ὁ **Πελοπίδας** καὶ ὁ **Ἐπαμεινώνδας** οἱ ὁποῖοι ἐδόξασαν τὴν πατρίδα των.

### Ο ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝΕΙ ΤΑΣ ΘΗΒΑΣ

Οἱ Σπαρτιᾶται διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Θηβῶν, ἔκαμαν μίαν πολὺν ἄδικον προᾶξιν. Τὸ 383 ἐνῶ ἦτο εἰρήνη, ἔστειλαν στρατόν, ὁ ὁποῖος εἰσῆλθεν αἰφνιδιαστικῶς εἰς τὴν πόλιν, ἐφόνευσε τοὺς ἀρχηγούς τῶν δημοκρατικῶν καὶ ἔβαλε φρουρὰ εἰς τὴν *Καδμείαν*, τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν. Οἱ δημοκρατικοὶ ἐσκοπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη καὶ οἱ περισσότεροι ἐπῆγαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ εἶχε καταφύγει καὶ ὁ Πελοπίδας, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἑξοχωτέρους Θηβαίους. Οἱ δημοκρατικοὶ λοιπὸν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Πελοπίδα ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἐφόρεσαν ἐνδύματα βοσκῶν καὶ μίαν χειμερινὴν νύκτα εἰσῆλθαν εἰς τὰς Θήβας, ἐφόνευσαν τοὺς ἀρχηγούς τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ ἠνάγ-

κασαν τὴν σπαρτιατικὴν φρουρὰν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν πόλιν. Τοιοῦ-  
τοτρόπως ἐλευθερώθησαν αἱ Θῆβαι.

### ΟΙ ΘΗΒΑΙΟΙ ΝΙΚΟΥΝ ΤΟΥΣ ΣΠΑΡΤΙΑΤΑΣ

Ἀπὸ τότε ἤρχισαν νὰ προσδεύουν οἱ Θηβαῖοι. Αἱ πόλεις τῆς Βοιωτίας ἐνώθησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν των, ὁ δὲ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας διωργάνωσαν τὸν θηβαϊκὸν στρατὸν καὶ ἐφάρ-  
νησαν πολὺ καλοὶ στρατηγοὶ καὶ διπλωμάται. Ὁ Πελοπίδας ἔκαμε  
τὸν περίφημον *Ἰερὸν Λόχον*, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 300 νέους.  
Οἱ νέοι αὐτοὶ ἦσαν ὠρτισμένοι νὰ μὴ φύγουν πρὸ τοῦ ἐχθροῦ  
καὶ νὰ πολεμήσουν ἕως τὸ τέλος ὁ ἕνας πλησίον τοῦ ἄλλου.

Οἱ Σπαρτιαῖται ἀνησύχησαν καὶ ἔστειλαν στρατὸν εἰς τὴν  
371 Βοιωτίαν. Τὸ 371 εἰς τὰ *Λεῦκτρα* τῆς Βοιωτίας ἐγένε-  
μία δυνατὴ μάχη. Σπαρτιαῖται καὶ Θηβαῖοι ἐπολέμησαν  
μὲ πείσμα. Ἄλλ' ἡ σπαρτιατικὴ φάλαγξ ἔπαυε καταστροφῆν, 400  
Σπαρτιαῖται ἐσκέπασαν τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Αὐτὸ ἦτο μεγάλη  
συμφορὰ διὰ τὴν Σπάρτην, ἡ ὁποία εἶχε χάσει παρὰ πολλοὺς ἀν-  
θρώπους εἰς τοὺς πολέμους. Οἱ ἄλλοι Σπαρτιαῖται ἐτρόπήσαν εἰς  
φυγὴν παρὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειάν των. Ἡ νίκη τῶν Θηβαίων  
ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι πρώτην φορὰν  
σπαρτιατικὸς στρατὸς ἐνίκηθη εἰς τὴν ξηρὰν.

### ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Μετὰ τὴν νίκην εἰς τὰ Λεῦκτρα ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπῆγε μὲ  
στρατὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπαναστάτησεν ὅλας τὰς πόλεις,  
αἱ ὁποῖαι εἶχαν δυσαρρεσκείας μὲ τοὺς Σπαρτιατάς, καὶ ἐφθάσε  
πλησίον τῆς Σπάρτης. Πρώτην φορὰν οἱ Σπαρτιαῖται εἶδαν ἐχ-  
θρικὸν στρατὸν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεώς των. Ὁ γέρον Ἀγη-  
σίλαος ἀπεφάσισε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν πατρίδα του μέχρι θανά-  
του. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔμαθε τὴν ἀπόφασίν του καὶ δὲν ἐτόλ-  
μησε νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν. Ἀλλὰ τὸ κράτος τῶν  
Σπαρτιατῶν εἶχε διαλυθῆ. Οἱ σύμμαχοί των εἰς τὴν Πελοπόννη-  
σον τοὺς ἄφησαν καὶ ἀπὸ τότε ἡ Σπάρτη δὲν εἶχε πλέον δύναμιν.

### Ἡ ἐν Μαντινείᾳ Μάχῃ

Τὸ 362 πάλιν ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Πελο-



πόννησον. Τότε ἔγινε μία μεγάλη μάχη πλησίον τῆς **Μαντινείας**, ἡ ὁποία ἦτο πόλις τῆς Ἀρκαδίας. Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἐνίκησαν πάλιν οἱ Θηβαῖοι, ἀλλ' ἔχασαν τὸν ἀσχηγόν των. Ὁ Ἐπιμεινώνδας ἐπληρώθη εἰς τὴν μάχην καὶ ἀπέθανεν. Οἱ Θηβαῖοι δὲν κατώρθωσαν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὴν νίκην τῆς Μαντινείας. Δὲν εἶχαν τώρα πλεόν καλοὺς ἀσχηγούς. Ὀλίγα χρόνια πρὶν εἶχεν ἀποθάνει καὶ ὁ Πελοπίδας. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο μεγάλων ἀνδρῶν οἱ Θηβαῖοι ἤρχισαν νὰ χάνουν τὴν δύναμιν των καὶ περιορίσθησαν μόνον εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βοιωτίας. Ἄλλωστε καὶ αὐτοὶ εἶχαν χάσει πολὺ αἷμα εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

### Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑ ΜΑΧΗΝ

Ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην ἦτο πραγματικῶς θλιβερά. Ὅλαι αἱ πόλεις εἶχαν ἀδυνατίσει ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Ἡ Σπάρτη εἶχε χάσει τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπὸ τοὺς ἀνδρας τῆς καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη ὁ πόλεμος εἶχεν ἀφήσει καταστροφὰς καὶ ἐρείπια. Οὔτε αἱ Ἀθηναὶ οὔτε ἡ Σπάρτη οὔτε αἱ Θῆβαι ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἡγεμονίαν των εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὰς πόλεις μέσα ἐγίνοντο μεγάλαι ταραχαί. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις δὲν εἶχαν πλεόν τὴν δύναμιν νὰ κάμουν μεγάλα ἔργα. Ὁ Ἀγησίλαος ἀπέθανε γεμᾶτος ἀπὸ πικρίαν ἕνα ἔτος μετὰ τὴν μάχην τῆς Μαντινείας καὶ ἔλεγεν ὅταν ἀπέθνησκεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀλληλοσπαρίζονται ἀντὶ νὰ ἐνώσουν τὰς δυνάμεις των ἐναντίον τῶν βαρβάρων.

### ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΚΥΡΙΑΡΧΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

#### ΧΩΡΑ—ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Εἰς τὰ βόρεια τῆς Θεσσαλίας εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ὀλυμπος. Πέραν τοῦ Ὀλύμπου εἶναι ἡ Μακεδονία. Ἡ Μακεδονία ἔχει μεγάλα καὶ ὑψηλὰ βουνά, σκεπασμένα με δάση. Μεταξὺ τῶν βουνῶν αὐτῶν σχηματίζονται πεδιάδες ἀσκητὰ μεγάλαι καὶ εὐφοροὶ, διότι μέσα ἐκεῖ τρέχουν μεγάλοι ποταμοί. Οἱ μεγαλύτεροι ποταμοὶ τῆς Μακεδονίας ἦσαν ὁ Ἀξιός.

ὁ *Στρυμών* καὶ ὁ *Ἀλιάκμων*. Εἰς τὴν χώραν αὐτὴν εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἀπὸ παλαιὰ χρόνια μία φυλὴ ἑλληνικὴ, οἱ **Μακεδόνες**.

Οἱ Μακεδόνες ἦσαν εὖρωστοι χωρικοί, φιλοπόλεμοι καὶ ἄριστοι κυνηγοί. Ἀλλὰ ἐπὶ πολὺν καιρὸν δὲν εἶχαν μεγάλην ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Διὰ τοῦτο δὲν ἦσαν πολὺ ἀνεπτυγμένοι καὶ δὲν ἔλαβαν ἕως τώρα σημαντικὸν μέρος εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Τὴν χώραν ἐκυβερνοῦσαν βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶχαν πρωτεύουσαν τὴν **Ἔδεσσαν**. Ἡ Ἔδεσσα ἦτο μικρὰ καὶ ἀπόκεντρος πόλις μακριὰ ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Εἰς τὰ παρὰ τῆς Μακεδονίας ἦσαν ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, αἱ ὁποῖαι ἔκαμναν τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν Μακεδονίαν. Ὅστε ἡ Μακεδονία ἦτο χώρα μεσογειακὴ καὶ δὲν εἶχε διέξοδον εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' ἀπὸ τὴν γειτονίαν μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ πρὸ πάντων μὲ τοὺς Ἀθηναίους ἤρχισαν ν' ἀναπτύσσονται οἱ Μακεδόνες. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς ἠθέλαν νὰ ζοῦν ὅπως οἱ Ἕλληνες τῶν πολιτισμένων μερῶν, ἔλαβαν τὰς συνηθείας των καὶ ἐπροσκάλεσαν μορφωμένους διδασκάλους διὰ τὰ τέκνα των.

Ὅταν οἱ Μακεδόνες ἤρχισαν ν' ἀναπτύσσονται, εἶδαν ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐξέλθουν εἰς τὴν θάλασσαν. Τότε οἱ βασιλεῖς ἄφησαν τὴν Ἔδεσσαν καὶ ἔκτισαν νέαν πρωτεύουσαν, τὴν **Πέλλαν** (Γιανιτσά), ἡ ὁποία ἦτο πλησιέστερον εἰς τὴν θάλασσαν.

#### Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ (359—336)

Ἡ Μακεδονία ἤρχισε ν' ἀναπτύσσεται εἰς τὰ μέσα τοῦ 4ου αἰῶνος. Εἶχε τότε ἓνα σπουδαῖον βασιλέα, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο **369** **Φίλιππος Β'**. Ὁ Φίλιππος ἔγινε βασιλεὺς τὸ **360** π. Χ. καὶ ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 336. Ἦτο εὐφυῆς καὶ ἐργατικὸς καὶ πρώτης τάξεως διπλωμάτης. Τὸ ὄνειρόν του ἦτο νὰ μεγαλώσῃ τὸ κράτος του.

Ὅταν ἦτο νέος, ἔμεινε ὡς ὄμηρος εἰς τὰς Θήβας, ὅπου εἶδε καὶ ἔμαθε πολλά. Ἐκεῖ ἐγνώρισε τὴν πολεμικὴν τέχνην τῶν Ἑλλήνων καὶ εἶδε ἀπὸ πλησίον τὴν μεγάλην διαίρεσιν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων: τὰ πάθη των καὶ τὰς ἀδυναμίας των. Ὅταν ἔγινε βασιλεὺς, πρώτην του φροντίδα ἦτο νὰ καταρτίσῃ δυνατὸν στρατόν.

#### Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΦΑΛΑΓΞ

Ὁ Φίλιππος ἔκαμεν ἓνα σπουδαιότατον νεωτερισμὸν εἰς τὸν

στρατόν. Εἰς τὸ μέτωπον τοῦ στρατεύματος ἔβαλε 256 στρατιώ-  
 τας καὶ εἰς τὸ βάθος 16. Ὅστε ὅλον τὸ τάγμα εἶχε 4096 ἄνδρας.  
 Εἰς τοὺς στρατιώτας ἔδωσε ἓνα νέον εἶδος δόρυ, τὸ ὁποῖον εἶχε  
 μῆκος 6.30 μ. καὶ ὠνομάζετο *σάρισσα*. Τὸ δόρυ αὐτὸ ἦτο τόσον  
 μακρὸν, ὥστε καὶ τοῦ τελευταίου στρατι-  
 ώτου ἔφθανεν ἕως τὴν πρώτην γραμ-  
 μὴν. Τοιοῦτοτρόπως ἐσχηματίζετο ἓνα  
 σῶμα πυκνὸν καὶ ἀδιαπέραστον, τὸ ὁποῖ-  
 ον εἶχεν ἔμπρὸς ἓνα δάσος ἀπὸ δόρατα.  
 Αὐτὴ εἶναι ἡ περίφημος **Μακεδονικὴ  
 φάλαγξ**.

Ἡ φάλαγξ ἀποτελοῦσε τὸ κύριον σῶ-  
 μα τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Ἄλλ' ἐκτὸς  
 τούτου οἱ Μακεδόνες εἶχαν ἐπίσης πολὺν  
 καλὸν ἵπικόν. Καὶ εἰς μὲν τὸ ἵπικὸν  
 κατετάσσοντο οἱ εὐγενεῖς, εἰς δὲ τὴν φά-  
 λαγγα οἱ εὐρῶστοι χωρικοὶ τῆς Μακεδο-  
 νίας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν γενναῖοτατοι καὶ  
 σκληραγωγημένοι ἄνθρωποι. Μὲ τὸν ἀξί-  
 ολογον αὐτὸν στρατόν κατώρθωσεν ὁ Φί-  
 λιππος νὰ νικήσῃ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας,  
 οἱ ὁποῖοι εἶχαν κουρασθῆ καὶ εἶχαν ἀδυ-  
 νατήσῃ ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους.

#### Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΝΙΚΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

Ὁ κυριώτερος ἐχθρὸς τοῦ Φιλίππου  
 ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Αὐτοὶ ἐξουσίαζαν τὴν  
 παραλίαν τῆς Μακεδονίας καὶ μ' αὐτοὺς  
 ἔπρεπε νὰ πολεμήσῃ ὁ Φίλιππος, διὰ νὰ  
 καταβῆ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἠσχίσε λοιπὸν  
 τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, ὁ  
 ὁποῖος διήρκεσε πολλὰ ἔτη. Ἄλλοτε μὲ τὴν δύναμίν του καὶ  
 ἄλλοτε μὲ τὴν πονηρίαν του κατώρθωσε νὰ διώξῃ τοὺς Ἀ-  
 θηναίους ἀπὸ τὰ παραλία.

Εἰς τὰς Ἀθήνας τότε οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶχαν πολλὴν ὄρε-  
 ξιν διὰ πόλεμον. Ἐφρόντιζαν περισσότερον διὰ τὰ συμφέροντα  
 καὶ διὰ τὴν ἀνάπαυσίν των. Εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔζη εἰς τὰς



Μακεδὼν ὀπλίτης

Ἡ πολεμικὴ τέχνη ἤλ-  
 λαξε τὸν 4ον αἰῶνα. Ὁ  
 Φίλιππος ἔκαμεν ἓνα  
 σπουδαῖοννεωτερισμόν.  
 Ἐκρέμασε τὴν ἀσπίδα  
 εἰς τὸν λαιμὸν τῶν  
 στρατιωτῶν καὶ ἔδω-  
 σεν εἰς τὰς χεῖρας των  
 μακροτάτον δόρυ, τὴν  
 σάρισσα.

Ἀθήνας ὁ περίφημος ῥήτωρ **Δημοσθένης**, ὁ ὁποῖος μὲ τοὺς θεομῦς του λόγους ἐξήγησε νὰ ἐξυπνήσῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ ἐννοήσουν πόσον ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς ἦτο ὁ Φίλιππος.

Μετ'ὀλίγον ὁ Φίλιππος ἤρχισε νὰ ἀναμιγνύεται εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Ἐκυρίευσε τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὰς Θερμοπύλας. Ἐκεῖ τὸν ἐσταμάτησαν τὴν πρώτην φορὰν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Φίλιππος ἐπέρασεν ἐξαφνικῶς ἀπὸ τὰς Θερμοπύλας καὶ ἐκυρίευσε μίαν σπουδαιοτάτην θέσιν τῆς Φωκίδος, τὴν **Ἐλάτειαν**. Ἀπ' ἐκεῖ ὁ δρόμος ἦτο ἀνοικτὸς διὰ τὴν Ἀττικὴν.

Τότε ὁ Δημοσθένης ἔβαλεν ὅλας του τὰς δυνάμεις καὶ κατόρθωσε νὰ ἐνώσῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Θηβαίους καὶ ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Ἀλλ' ὁ μακεδονικὸς στρατὸς ἐφάνη ἀνώτερος. Τὸ 338 εἰς τὴν **Χαιρώνειαν** τῆς Βοιωτίας ἔγινε μεγάλη μάχη, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν οἱ Μακεδόνες. Χίλιοι Ἀθηναῖοι ἐφρονεύθησαν καὶ 2 χιλ. ἔπεσαν αἰχμάλωτοι. Ἡ μάχη τῆς Χαιρώνειας ἐσήμαινε τὸ τέλος τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Καμμία ἀπ' αὐτὰς δὲν ἦτο εἰς θέσιν πλέον ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸν Φίλιππον.

338

#### ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Ὁ Φίλιππος μετὰ τὴν νίκην ἦτο κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἔδειξε πολὺ καλὴν συμπεριφορὰν, πρὸ πάντων εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀπέλυσεν ὅλους τοὺς αἰχμάλωτους καὶ ἔκαμεν εἰρήνην μὲ πολὺ ἐπιεικεῖς ὄρους. Ὑστερον ἐπροσκάλεσεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν Ἴσθμόν τῆς Κορίνθου καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτοὺς τὰ σχέδιά του. Εἶπε λοιπὸν ὅτι σκοπὸς του δὲν ἦτο νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα καί, διὰ νὰ τὸν πιστεύσουν οἱ Ἕλληνες, ἐκήρυξεν ὅτι ὅλαι αἱ πόλεις ἀφίνοντο ἀνεξάρτητοι νὰ κυβερνῶνται ὅπως θέλουν. Κατόπιν εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ σκοπὸς του ἦτο νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ μαζὶ νὰ καταστρέψουν τὸ Περσικὸν κράτος. Οἱ Ἕλληνες τότε ἐνθουσιάσθησαν καὶ ἔκαμεν ἀρχηγὸν τῶν τὸν Φίλιππον.

Ὁ Φίλιππος ἐπέστρεψε κατόπιν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν. Ἀλλ' ἐνῶ ἔκαμε τὰς ἐτοιμασίας, ἐδολοφονήθη τὸ 336 π. Χ.

## Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

## Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Τὸ σχέδιον τοῦ Φιλίππου ἐπραγματοποίησεν ὁ υἱὸς του Ἐλεξάνδρος. Ὁ Ἐλεξάνδρος εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα πρόσωπα τῆς ἱστορίας. Ἐγινε βασιλεὺς εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν. Ἀπὸ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν ἐφάνη ὅτι εἶχε θεομὴν ψυχὴν καὶ δυνατὴν ὁρμὴν νὰ κάμῃ μεγάλας πράξεις καὶ νὰ ἀποκτήσῃ δόξαν. Ὁ Ἐλεξάνδρος εἶχεν ἔκτακτα σωματικὰ καὶ πνευματικὰ χαρίσματα. Ἦτο δυνατὸς καὶ ὠραῖος. Ἡ κεφαλὴ του μὲ τὴν ξανθὴν καὶ σγουρὴν κόμην τοῦ ὁμοίαζε μὲ κεφαλὴν λέοντος. Ὅταν ἤκουε πολεμικοὺς ὕμνους, ἐπῆδα ἀπὸ τὴν θέσιν του ὡσὰν νὰ ἤθελε νὰ ριφθῆ εἰς τὴν μάχην. Μόνον αὐτὸς κατόρθωσε νὰ δαμάσῃ τὸν ἄγριον ἵππον Βουκεφάλαν, ὁ ὁποῖος ἀργότερα τὸν ἔφερε νικητὴν ἕως τὰς Ἰνδίας. Εἰς τοὺς τρόπους του ἦτο πολὺ ἀπλοῦς καὶ εὐλιχοκινής. Ἀγαποῦσε τοὺς φίλους του καὶ ἐδείκνυε μεγάλην οἰκειότητα ὡς νὰ μὴ ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως. Ἐνίοτε ὅμως ἦτο παράφορος καὶ ὁρμητικὸς καὶ ἔκαμνε πράξεις, διὰ τὰς ὁποίας κατόπιν μετανοοῦσε πολὺ.

Εἰς τὴν νεότητά του ἔμαθε νὰ ἰαπεύῃ, νὰ μεταχειρίζεται τὰ ὄπλα καὶ νὰ ὀδηγῆ στρατόν. Ἀλλ' ὁ πατήρ του διὰ νὰ τὸν μορφώσῃ καλύτερα ἐπροσκάλεσεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας τὸν περίφημον φιλόσοφον Ἀριστοτέλην. Ὁ Ἀριστοτέλης ἠθέλησε νὰ μορφώσῃ τὸ πνεῦμα



Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος

Ἡ προτομὴ αὐτῆ μᾶς δίδει μίαν εἰκόνα τῆς κεφαλῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἡ κεφαλὴ του μὲ τοὺς ξανθοὺς βοστρύχους ὁμοίαζε μὲ κεφαλὴν λέοντος. Εἶχε στόμα πολὺ μικρὸν καὶ σφιχτὰ χεῖλη, τὸ ὁποῖον φανερώνει θῆλησιν.

του και ν' ανυψωση το φρόνημά του. Μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸν ἐδίδαξε τὰ ποιήματα τοῦ Ὅμηρου, τὰ ὁποῖα ὁ Ἀλέξανδρος ἠγάπησε πολὺ και τὰ ἔφερε πάντοτε μαζί του εἰς τὰς ἐκστρατείας. Ἦθελε νὰ μιμηθῇ τὸν ἥρωα τῆς Ἰλιάδος, τὸν Ἀχιλλέα.

### Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀπόφασιν νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ παλαιὸν ὄνειρον τῶν Ἑλλήνων, δηλαδὴ νὰ καταλύσῃ τὸ Περσικὸν κράτος. Ἦλθε λοιπὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα και ἐκεῖ ἐπροσκάλεσεν, ὡπως ὁ πατήρ του, ἀντιπροσώπους τῶν ἑλληνικῶν πόλεων εἰς τὴν Κόρινθον. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐκτὸς τῶν Σπαρτιατῶν ἀνεγνώρισαν αὐτὸν ἀρχηγὸν τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Περσῶν. Κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ἐνῶ ὅμως ὁ Ἀλέξανδρος ἔκαμνε πόλεμον εἰς τὴν Θράκην ἐναντίον ἐνὸς βαρβάρου λαοῦ, ἐπανεστάτησαν αἱ Θῆβαι, αἱ Ἀθηναίαι και μερικαὶ ἄλλαι πόλεις. Μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα ἀναχωρεῖ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Εἰς ἑπτὰ ἡμέρας ἔφθασεν ἀπὸ τὴν Θράκην εἰς τὰς Θήβας. Αὐτὴν τὴν φορὰν ἐτιμώρησε πολὺ σκληρὰ τοὺς Θηβαίους. Ἐκαυσε τὴν πόλιν των και τοὺς κατοίκους ἐπώλησεν ὡς δούλους. Εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅμως ἐφάνη πάλιν ἐπιεικής. Ἀφοῦ τοιουτοτρόπως ἠσύχασε τὴν Ἑλλάδα, ἐγύρισεν εἰς τὴν Μακεδονίαν και ἔκαμνε τὰς ἐτοιμασίας του διὰ τὴν μεγάλην ἐκστρατείαν.

### Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ

#### Η ΔΙΑΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ

Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὰς προετοιμασίας του ὁ Ἀλέξανδρος, ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Πέλλαν τὴν ἀνοιξιν τοῦ 334 π. Χ. μὲ 30 χιλ. πεζοὺς και 5 χιλ. ἵππους. Ἐπέρασε τὴν Θράκην, ἔφθασεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, τὸν ὁποῖον ἐπέρασε μὲ πλοῖα, και ἐπάτησε τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν. Ἡ πρώτη φροντίς του ἦτο νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ ἔρεπια τῆς Τροίας. Ἐκεῖ ἐστεφάνωσε τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλέως, ἐνῶ ὁ πιστὸς φίλος του Ἡφαιστίων ἐστεφάνωσε τὸν τάφον τοῦ



Χάρτης τῆς ἐποικιστικῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου

Πατρόκλου. Κατόπιν ἤρχισε νὰ προχωρῇ εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

### ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΓΡΑΝΙΚΟΥ

Οἱ σατράπαι τοῦ βασιλέως ἠθέλησαν νὰ τὸν σταματήσουν εἰς τὸν Γρανικὸν ποταμὸν. Εἶχαν συναθροίσει ἀρκετὸν περσικὸν στρατόν, ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ εἶχαν ἓνα ἰσχυρὸν σῶμα ἀπὸ Ἑλλήνας μισθοφόρους. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐφθάσεν εἰς τὸν Γρανικὸν πρὸς τὸ ἑσπέρας. Εἶδεν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τὸ περσικὸν ἰπικὸν ἑτομὸν νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ περάσῃ. Οἱ στρατηγοὶ τοῦ τὸν ἐσυμβούλευσαν νὰ περιμένῃ τὴν πρωΐαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁμως ἐροίφθη εἰς τὸν ποταμὸν μὲ τὸ ἰπικὸν καὶ μετὰ φοβερὰν μάχην ἔτρεψε τοὺς Πέρσας εἰς φυγὴν. Εἰς τὴν μάχην ἐκινδύνευσεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ φονευθῇ. Ἐνας Πέρσης ἦτο ἑτοιμὸς νὰ τὸν κτυπήσῃ ἀπ' ὀπίσω, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Κλείτος ἐπρόλαβε καὶ τὸν ἐφόνευσεν.

Οἱ Ἕλληνες εὐρῆκαν πολλὰ λάφυρα εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν. Ἀπ' αὐτὰ ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλε μερικὰς ἀσπίδας εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔγραψε τὰ ἑξῆς: *Αὐτὰς τὰς ἀσπίδας ἀφιερώνουν εἰς τὴν Ἀθηναίων οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀλέξανδρος πλὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας.* Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Γρανικοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο κύριος τῆς Μ. Ἀσίας.

### Ο ΓΟΡΔΕΙΟΣ ΔΕΣΜΟΣ

Ὁ Ἀλέξανδρος εἰσῆλθεν εἰς τὰς Σάοις, τὴν παλαιὰν πρωτεύουσαν τοῦ Κροίσου. Ἀπ' ἐκεῖ ἐφθάσεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Φρυγίας *Γόρδιον*. Ἐκεῖ ὑπῆρχε μία ἄμαξα, τῆς ὁποίας ὁ τροχὸς ἦτο δεμένος μὲ τὸν ἄξονα μὲ μεγάλην τέχνην, ὥστε ἦτο πολὺν δύσκολον νὰ λύσῃ κανεὶς τὸν δεσμόν. Ἐλεγαν ὅτι τὴν ἄμαξαν εἶχε δέσει ἓνας παλαιὸς βασιλεὺς τῆς Φρυγίας, ὁ Γόρδιος. Αὐτὸς ἦτο ὁ περιφημὸς *Γόρδειος δεσμός*. Ὑπῆρχε χρησμός ὅτι ὁποῖος τὸν ἔλκε θὰ ἐγίνετο βασιλεὺς τῆς Ἀσίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀφοῦ ἐκοπίασε ἀρκετὰ νὰ λύσῃ τὸν δεσμόν, ἔσυρε τὸ ξίφος του καὶ τὸν ἔκοψε. Μ' αὐτὸ ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὅτι οἱ δυνατοὶ ἄνθρωποι κόπτον τὸν δεσμόν, τὸν ὁποῖον δὲν ἠμποροῦν νὰ λύσουν.



ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΙΣΣΟΥ

Κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος κατέβη εἰς τὸ ὄρος τῆς Κιλικίας Ταῦρον. Ἐκεῖ ἐνώνοντο οἱ δρόμοι τῆς Μ. Ἀσίας, τῆς Συρίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας καὶ ὑπάρχει μίᾳ πεδιάς πλησίον τῆς πόλεως Ἰσσοῦ. Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος εἶχε μαζεύσει 400 χιλ. στρατόν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὄρμησεν ἀμέσως ἐναντίον τοῦ περσικοῦ στρατοῦ. Μὲ τὴν φάλαγγα κατώρθωσε νὰ διασπάσῃ τοὺς Πέρσας, οἱ ὅποιοι ἐτρόπησαν εἰς φυγὴν. Ὁ ἴδιος ὁ Δαρεῖος ἐφοβήθη τόσον πολὺ, ὥστε ἔφυγεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας του. Οἱ Ἕλληνες εὐρῆκαν ἄπειρα λάφυρα. Ὀλόκληρος ἡ οἰκογένεια τοῦ Δαρείου, ἡ μήτηρ του, ἡ σύζυγός του καὶ αἱ θυγατέρες του ἔπεσαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη μάχη τῆς Ἰσσοῦ.

333

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΥΡΙΕΥΕΙ ΤΗΝ ΦΟΙΝΙΚΗΝ ΚΑΙ ΑΙΓΥΠΤΟΝ

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠκολούθησε τὸν μεγάλον βασιλικὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος ἔφερεν ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὸν Εὐφράτην, ὅπου ἦτο ἡ πρωτεύουσα τοῦ Περσικοῦ κράτους. Ἡθέλησε νὰ κυριεύσῃ πρῶτον τὴν Φοινικὴν καὶ τὴν Αἴγυπτον, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν φοινικικὸν στόλον νὰ φέρῃ στρατόν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ ἔχῃ ἀσφαλισμένα τὰ νῶτα του.

Δὲν κατεδίωξε λοιπὸν τὸν Δαρεῖον, ἀλλὰ κατέβη εἰς τὴν Φοινικὴν. Ἐκεῖ ἡ Τύρος, παλαιὰ ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ πόλις τῆς Φοινίκης, ἔκαμε μεγάλην ἀντίστασιν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη νὰ σταματήσῃ, τὴν ἐπολιόρησεν 7 μῆνας καὶ ἐπὶ τέλους τὴν ἐκυρίευσεν. Κατόπιν ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐδέχθησαν τὸν Ἀλέξανδρον ὡς ἐλευθερωτὴν των, διότι ἐμισοῦσαν πολὺ τοὺς Πέρσας. Οἱ ἱερεῖς τῶν Αἰγυπτίων τὸν ἐδέχθησαν μὲ μεγάλας τιμὰς καὶ τὸν ὠνόμασαν υἱὸν τοῦ Διός. Εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου ὁ Ἀλέξανδρος ἔκτισεν μίαν πόλιν, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἡ ὁποία ἔλαβεν ἀργότερα μεγάλην ἀνάπτυξιν.

## ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

### Ο ΔΑΡΕΙΟΣ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΝΑ ΜΟΙΡΑΣΟΥΝ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ὁ Ἀλέξανδρος ἐγύρισε ὀπίσω, διὰ νὰ καταδιώξῃ τὸν Δαρεῖον. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἠκολούθησε τὸν ἴδιον δρόμον, ἔπειτα ἐπροχώρησε πρὸς Ἀνατολὰς καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Σκοπὸς του ἦτο νὰ κτυπήσῃ τὸ Περσικὸν κράτος εἰς τὴν καρδίαν του καὶ νὰ τὸ διαλύσῃ. Ὁ Δαρεῖος τρομαγμένος τοῦ ἐπρότεινε νὰ μοιράσουν τὸ κράτος. Ὁ στρατηγὸς Παρμενίων εἶπε τότε εἰς τὸν Ἀλέξανδρον: *Ἄν ἡμῶν Ἀλέξανδρος, θὰ ἐδεχόμεν. Καὶ ἐγώ, εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἂν ἡμῶν Παρμενίων.*

### ΜΑΧΗ ΕἰΣ ΤΑ ΑΡΒΗΛΑ

Ὁ Δαρεῖος εἶχε μαζεύσει ἀναρίθμητα στρατεύματα, περισσότερα ἀπὸ ἓνα ἑκατομμύριον, πέραν τοῦ ποταμοῦ Τίγρητος εἰς μίαν μεγάλην πεδιάδα, ἣ ὅποια εἶναι πλησίον τῆς πόλεως **Ἀρβηλα**. Οἱ στρατηγοὶ ἐσυμβούλευαν τὸν Ἀλέξανδρον νὰ προσβάλλῃ τοὺς ἐχθροὺς τὴν νύκτα, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος εἶπε: *Δὲν κλέπτω τὴν νύκτα.* Πάλιν ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ διέσπασε τὸν περσικὸν στρατὸν καὶ τὸν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν. Ὁ Δαρεῖος μόλις ἐπρόφθασε νὰ σωθῆ μὲ ἓνα ἵππον καὶ ἔφυγεν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς χώρας του. Ἀλλ' ἐκεῖ ἓνας ἀπὸ τοὺς σατράπας του ἐστασίασε καὶ τὸν ἐφόνευσεν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκυρίευσε τὰς πρωτεύουσας τοῦ Περσικοῦ κράτους *Βαβυλῶνα, Σοῦσα, Περσέπολιν, Πασαργάδας*. Ἐκεῖ εὗρε ἄναριθμῆτους θησαυροὺς, διότι οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας εἶχαν μαζεύσει εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς ὅλον τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Τοιούτοτρόπως τὸ Περσικὸν κράτος κατελύθη.

331

### ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΕἰΣ ΤΑΣ ΙΝΔΙΑΣ (330-324)

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠσύχασεν. Ἡ ὀρμητικὴ ψυχὴ του τὸν ἐκίνει εἰς νέας ἐπιχειρήσεις. Πρὸ πάντων ἐμάγευαν τὴν φαντασίαν του αἱ Ἰνδίαι. Εἶχεν ἀκούσει τόσας διηγήσεις διὰ τὴν μυθικὴν αὐτὴν χώραν καὶ τοὺς θησαυροὺς τῆς. Ἠρξισε λοιπὸν νέαν ἐκστρατείαν, ἣ ὅποια ἐκούρασε πολὺ περισσότεραν τοὺς Ἕλληνας.

Ἐξεκίνησε λοιπὸν τὸ 330 π.Χ., ἐπροχώρησε κατ' ἀρχάς εἰς τὰ βόρεια τοῦ ὄροπέδιου τοῦ Ἰράν, εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ἐπέ-

ρασε τὰς Κασπίας πύλας, ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Βακτριανὴν καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ σημερινὸν Τουρκεστάν. Κατόπιν ἐστράφη πρὸς **327** ἀνατολὰς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Ἰνδοῦ. Εἰς ὅλα τὰ μέρη αὐτὰ ἔκτισε διαφόρους πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ἔδωκε τὸ ὄνομά του. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰς σώζονται, διατηροῦν τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ὀνόματός του καὶ μαρτυροῦν πόσον καλὰ ἐγνώριζεν ὁ Ἀλέξανδρος τὰ διαλέγη τὰς θέσεις.

Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰνδοῦ ὑπῆρχαν πολλοὶ ἡγεμόνες, οἱ ὅποιοι ὅμως δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Μόνον ὁ **Πῶρος** ἐπολέμησεν, ἀλλὰ ἐνίκηθη καὶ ἔπεσεν αἰχμάλωτος. Κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος ἐσκόπευε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Γάγγου ποταμοῦ. Ἄλλ' οἱ στρατιῶται του αὐτὴν τὴν φορὰν δὲν τὸν ἤκουσαν. Εἶχαν κουρασθῆ πολὺ καὶ ἤθελαν νὰ ἐπιστρέψουν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθύμωσε πολὺ καὶ ἐκλείσθη τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν σπηλὴν του, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Κατέβηκε τότε τὸ ρεῦμα τοῦ Ἰνδοῦ ἕως τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανόν. Ἐκεῖ ἔκαμε στόλον καὶ διέταξε τὸν ναύαρχόν του Νέαρχον νὰ ἐρευνήσῃ τὴν παραλίαν μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Αὐτὸς μὲ τὸν στρατόν του, ἀφοῦ ὑπέφερε πολλὰ ἀπὸ πείναν, δίψαν καὶ ἀσθενείας καὶ ἀφοῦ ἔχασε τὰ τρία τέταρτα τοῦ στρατοῦ του, ἔφθασεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Ἐκεῖ ἔφθασε μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Νέαρχος, ἀφοῦ ἀνέβηκε μὲ τὰ πλοῖα τὸν Εὐφράτην.

## ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

### ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἤθελε μόνον νὰ καταλύσῃ τὸ Περσικὸν κράτος. Εἶχε μεγάλα σχέδια, τὰ ὁποῖα ἔβαλεν εἰς ἐνέργειαν, ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἰνδιῶν. Πρῶτον ἤθελε νὰ κατασκευάσῃ μεγάλον λιμένα εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀποθήκη τῶν ἐμπορευμάτων τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας. Συγχρόνως ἤθελε νὰ συνδέσῃ τὴν Ἀνατολὴν μὲ τὴν Δύσιν καὶ νὰ συγχωνεύσῃ τοὺς Ἀσιάτας μὲ τοὺς Ἕλληνας. Μὲ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ἤθελε νὰ μορφώσῃ καὶ νὰ ἐξυψώσῃ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας. Διὰ τοῦτο ἴδρυσε πολλὰ σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔβαλε χιλιάδας παιδιῶν Ἀσιατῶν, διὰ νὰ τὰ διδάξῃ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν. Ἐβαλεν εἰς τὸν στρατόν του νέους Πέρ-

σας καὶ ὑπάνδρουσε· 10 χιλ. Μακεδόνας μὲ περσίδας. Ὁ ἴδιος πρῶτος ἔδωκε τὸ παράδειγμα καὶ ἐνουμφεύθη μίαν περσίδα κόρην, τὴν Ρωξάνην.

### ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ἄλλ' εἰς τὸ ἔργον τοῦ ὀλίγου Ἀλέξανδρος εὗρηκε δυσκολίας, διότι δὲν ἤρθεσαν εἰς τοὺς Μακεδόνας, οἱ ὅποιοι ἤρχισαν μὲ πολλοὺς τρόπους νὰ φανερώουν τὴν δυσαρέσκειάν των. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁμως ἐτιμώρησε παλὺ σκληρὰ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἤθελαν νὰ ματαιώσουν τὸ ἔργον του. Ἐφόνευσε τὸν γέροντα Παρμενίωνα, ἕνα



Νόμισμα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

ἀπὸ τοὺς ἐξοχωτέρους στρατηγούς του. Ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχε μεταβληθῆ μετὰ τὰς μεγάλας κατακτήσεις. Ἠλλαξε τὰ ἀπλᾶ ἤθη του μὲ τὴν ἀσιατικὴν πολυτέλειαν, ἐφόρεσε τὸ βασιλικὸν στέμμα, ἤθελε νὰ τὸν λατρεύουν ὡς θεὸν καὶ νὰ τὸν ὀνομάσουν Μέγαν βασιλέα. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε κανὲν ἀπὸ τὰ σχέδια του νὰ φέρῃ εἰς τέλος. Τὸ 323 ἠσθένησεν ἀπὸ δξὺν πυρετὸν καὶ τὴν 19 Αὐγούστου ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν.

### ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐπρόφρασε νὰ διοργανώσῃ καὶ νὰ στερεώσῃ τὸ ἀχανὲς κράτος του. Ὄταν ἀπέθανε, δὲν ἄφησε διάδοχον καὶ κανεὶς ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ τὸν διαδεχθῆ. Διὰ τοῦτο οἱ στρατηγοὶ του συνεφώνησαν ν' ἀναγνωρίσουν ὡς ἀνώτατον ἄρχοντα τὸν γεροντότερον στρατηγὸν Περδίκκαν.

Μετ' ὀλίγον ὁμως ἐφιλονίκησαν, διότι οἱ δυνατώτεροι ἀπὸ τοὺς στρατηγούς ἠθέλησαν νὰ γίνουν αὐτοὶ βασιλεῖς καὶ νὰ πάρουν

ὄλον τὸ κράτος. Διὰ τοῦτο ἤρχισαν μακροὺς πολέμους μεταξύ των, οἱ ὁποῖοι διήρκεσαν 20 ἔτη. Τὸ ἔτος 301 π. Χ. ἔγινε μία μεγάλη μάχη εἰς τὴν πόλιν τῆς Φρυγίας Ἰψόν. Μετὰ τὴν μάχην αὐτὴν τὸ ἀχανές κράτος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐχωρίσθη εἰς πολλὰ μικρότερα κράτη. Τὰ σπουδαιότερα ἀπ' αὐτὰ ἦσαν τρία 1) τὸ *Βασίλειον τῆς Αἰγύπτου*, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ὁ στρατηγὸς Πτολεμαῖος καὶ ἀργότερα τὸ ἐκυβέρνησαν οἱ ἀπόγονοί του, οἱ ὁποῖοι ὠνομάζοντο Πτολεμαῖοι. 2) Τὸ *Βασίλειον τῆς Συρίας*, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ὁ Σέλευκος καὶ τὸ ἐκυβέρνησαν οἱ ἀπόγονοί του, οἱ ὁποῖοι ὠνομάζονται Σελευκίδαι καὶ 3) Τὸ *Βασίλειον τῆς Μακεδονίας*, τὸ ὁποῖον ἐκυβέρνησαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ στρατηγοῦ Ἀντιγόνου.

Ἐκτὸς τῶν τριῶν αὐτῶν κρατῶν ἰδρύθησαν καὶ ἄλλα μικρότερα. Ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ *Κράτος τῆς Περγάμου*, τὸ ὁποῖον ἰδρύθη εἰς τὰ βόρεια τῆς Συρίας. Τὸ κράτος αὐτὸ ἦτο μικρόν, ἀλλ' ἐπροόδευσε πολὺ εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας.

#### ΔΙΑΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανε πολὺ νέος, ἀλλὰ τὸ ἔργον του δὲν ἐχάθη. Τὸ πέρασμά του ἄφησε σπουδαῖα σημεῖα ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Ἀπὸ τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον ἤνοιξαν τὰ στρατεύματά του, ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐχύθη εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὰς ἐξωγόνησε. Τὰ τέκνα τῶν Περσῶν καὶ τῶν Βαβυλωνίων ἔμαθαν τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ζήσουν ὅπως ἐξοῦσαν οἱ Ἕλληνες. Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ πλούσιοι τῶν ἐκτιζαν κατοικίας ὁμοίας μὲ τὰς ἑλληνικάς, τὰς ἐπίπλωναν μὲ ἐπιπλα ἑλληνικὰ καὶ ἐφοροῦσαν ἑλληνικὰ ἐνδύματα. Εἰς τὰς μακρινὰς πόλεις τῆς Ἀσίας ἐκτίσαν θέατρα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔπαιζαν ἑλληνικὰ ἔργα. Ἡ Ἑλλὰς μολοντί ἦτο κουρασμένη καὶ ἀδυνατισμένη ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, ἔδωσε μίαν δυνατὴν λάμψιν καὶ ἐφώτισε τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς.

Ἄλλοτε ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἦτο περιορισμένος μόνον εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου διεδόθη εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν, ἐφώτισε καὶ ἀνέπτυξεν ἀναριθμήτους λαοὺς καὶ ἀργότερα, καθὼς θὰ ἴδωμεν, τοὺς Ρωμαίους καὶ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Εὐρώπης.

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

### ΙΣΤΟΡΙΑ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Λαοὶ ἀπολίτιστοι καὶ λαοὶ πολιτισμένοι — Ἱστορία — Φυλαί, λαοὶ — Προϊστορία καὶ ἱστορία — Περίοδοι τῆς ἱστορίας — Ἀρχαία ἱστορία . . . . .	Σελίδες 3 - 7
--	------------------

### ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

Αἰγύπτιοι — Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι — Φοίνικες — Μῆδοι καὶ Πέρσαι . . . . .	8 - 15
--	--------

### ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

#### Η ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Ἡ Ἀρχαία Ἑλλάς — Οἱ Ἕλληνες . . . . .	16 - 19
---------------------------------------	---------

#### Η ΠΑΛΑΙΟΤΑΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Οἱ Πελασγοί, ὁ πολιτισμὸς τοῦ Αἰγαίου — Οἱ Ἕλληνες, ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς . . . . .	19 - 24
--	---------

#### Η ΕΛΛΑΣ ΤΩΝ ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων — Αἱ ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας Ἀνάπτυξις τῶν ἀποικιῶν — Οἱ βασιλεῖς — Ἡ ναυτι- λία — Τὰ ὀμηρικὰ ποιήματα — Ἡ Ἰλιάς-ἡ Ὀδύσεια . . . . .	24 - 29
---	---------

#### Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ

Οἱ Ἕλληνες γίνονται κύριοι τῆς θαλάσσης — Ἡ μεγάλη ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις — Ἀποικίαι τοῦ Εὐξείνου Πόν- του — Ἀποικίαι Ἰταλίας καὶ Σικελίας — Αἷτια τοῦ ἀποικισμοῦ — Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος τὸν βον αἰῶνα . . . . .	30 - 32
--	---------

#### ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Οἱ Θεοὶ — Οἱ Θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου — Οἱ Θεοὶ τῆς γῆς . . . . .	32 - 36
---	---------

#### Η ΣΠΑΡΤΗ

Οἱ Σπαρτιάται — Ἡ Κυβέρνησις — Τὰ στρατιωτικὰ — Ἀγωγή παιδῶν — Ὁ στρατὸς — Ὁ πολιτισμὸς — Ὁ Λυκοῦργος — Τὸ κράτος τῶν Σπαρτιατῶν . . . . .	36 - 41
--	---------

#### ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Ἡ Ἀττικὴ — Ἀθῆναι καὶ Πειραιεὺς — Ἀλλαγὴ τοῦ πο-	
--	--

λιτεΐματος — Ἡ δημοκρατία — Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν — Αἱ ταραχαὶ — Ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλ- ωτος — Ὁ Πεισίστρατος — Πρόοδοι τῆς δημοκρατίας	Σελίς 41 - 46
<b>ΕΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ</b>	
Ἀνεξαρτησία τῶν ἑλληνικῶν πόλεων — Ἡ ἐνότης τοῦ ἔθνους . . . . .	46 - 50
<b>ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ</b>	
Αἰτία τῶν περσικῶν πολέμων — Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἴόνων . . . . .	50-51
<b>Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΕΡΣΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ</b>	
Ἡ ἐκστρατεία — Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη . . . . .	51-53
<b>Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΕΡΣΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ — Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΞΕΡΞΟΥ</b>	
Ἡ Ξέρξης — Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος, Θεμιστοκλῆς — Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου — Ἐτοιμασίαι τῶν Ἑλλήνων — Θερμοπύλαι — Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία — Ὁ Ξέρ- ξης φεύγει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα — Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη — Σημασία τῶν περσικῶν πολέμων . . . . .	53-61
<b>Ο ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ</b>	
Ἡ συμμαχία — Οἱ Ἀθηναῖοι ἀρχηγοὶ τῆς συμμαχίας — Αἱ νῆκαι τοῦ Κίμωνος . . . . .	62-64
<b>ΤΟ ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ</b>	
Οἱ σύμμαχοι γίνονται ὑπήκοοι — Ἐκτασις τοῦ ἀθηναϊ- κοῦ κράτους — Ἀντιζηλία μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων . . . . .	64-66
<b>ΠΩΣ ΚΥΒΕΡΝΑΤΑΙ ΤΟ ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ</b>	
Ἀνισότης τῶν κατοίκων — Ἡ δημοκρατία — Ὁ Περικ- κλῆς . . . . .	66-70
<b>ΟΙ ΕΝΔΟΣΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ — ΑΚΜΗ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ</b>	
Ἡ πολιτισμὸς τοῦ 5ου καὶ 4ου αἰῶνος — Ἐμπόριον καὶ βιομηχανία τῶν Ἀθηναίων — Πῶς ἦτο ἡ ζωὴ τῶν Ἀθηναίων — Ἀνατροφὴ τῶν παιδῶν — Αἱ γυναῖκες καὶ οἱ δοῦλοι . . . . .	70-79
<b>Η ΤΕΧΝΗ</b>	
Ἡ Γλυπτική — Ἡ ἀρχιτεκτονική, ὁ ναός — Ἡ ἀκρόπο- λις τῶν Ἀθηνῶν — Ἡ ζωγραφικὴ . . . . .	79-89

ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ

Τὰ Παναθήναια — Τὰ Διονύσια — Τὰ Ἐλευσίνια — Τὸ Σέλις  
 θέατρον . . . . . 89-91

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Οἱ ποιηταὶ — Οἱ ῥήτορες — Οἱ φιλόσοφοι . . . . . 91-93

ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Αἷτια — Ὁ πόλεμος — Τὸ τέλος τοῦ πολέμου — Ἀποτε-  
 λέσματα τοῦ πολέμου . . . . . 93-97

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Ἡ πολιτικὴ τῆς Σπάρτης — Οἱ τριάκοντα τύραννοι,  
 Θρασύβουλος — Κύρον Ἀνάβασις — Ἐκστρατεία τοῦ  
 Ἀγησιλάου κατὰ τῶν Περσῶν — Ἡ εἰρήνη τοῦ Ἀν-  
 ταλκίδα . . . . . 97-101

ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

Αἱ Θῆβαι — Ὁ Πελοπίδας ἐλευθερώνει τὰς Θήβας — Οἱ  
 Θηβαῖοι νικοῦν τοὺς Σπαρτιάτας — Κατάλυσις τοῦ  
 σπαρτιατικοῦ κράτους — Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη — Ἡ  
 Ἑλλάς μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην . . . . . 101-103.

ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΚΥΡΙΑΡΧΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Χώρα, κάτοικοι — Ὁ Φίλιππος — Ἡ Μακεδονικὴ φά-  
 λαγξ — Ὁ Φίλιππος νικᾷ τοὺς Ἕλληνας — Τὸ σχέ-  
 διον τοῦ Φιλίππου . . . . . 103-106

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ὁ Ἀλέξανδρος — Ὁ Ἀλέξανδρος ἀρχηγὸς τῶν Ἑλ-  
 λήνων . . . . . 106-108

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ

Ἡ διάβασις εἰς τὴν Ἀσίαν — Μάχη τοῦ Γρανικοῦ — Ὁ  
 Γόρδειος δεσμός — Ὁ Ἀλέξανδρος κυριεύει τὴν Φοι-  
 νίκην καὶ τὴν Αἴγυπτον . . . . . 108-111

ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ὁ Δαρεῖος προτείνει νὰ μοιράσουν τὸ κράτος — Μάχη  
 εἰς τὰ Ἀρβηλα — Ἐκστρατεία εἰς τὰς Ἰνδίας . . . 112-113

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Τὰ σχέδια τοῦ Ἀλεξάνδρου — Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου  
 — Διαίρεσις τοῦ κράτους — Διάδοσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ 113-115



## ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΙ

ἑπιμαναίαι κατοικίαι	Σελ. 3	Τὰ μακρὰ τείχη	Σελ. 65
Ἐργαλεῖα—ὄπλα	» 4	Ὁ Περικλῆς	» 69
Αἱ πυραμίδες καὶ ἡ Σφίγγ	» 8	Σκητὴ ἐμπορίου	» 71
Αἰγύπτιος	» 9	Σιδηρουργεῖον	» 72
Ὄβελίσκος	» 9	Ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γεωργῶν	» 72
Ἱερογλυφικά	» 10	Ἐποδηματοποιεῖον	» 73
Ἀσσυριακὸν ἀνάκτορον	» 11	Σχολεῖον	» 75
Πτερωτὸς τᾶβρος	» 12	Ἀσκήσεις ἐφήβων	» 76
Σφηνοειδὴς γραφὴ	» 13	Παλαιστρα	» 77
Φοινικικὸν πλοῖον	» 13	Ἐνδύματα	» 78
Περσικὸν κράτος	» 15	Γυναῖκες παίζουσι μουσικὰ ὄργανα	» 79
Χάρτης ἀρχαίας Ἑλλάδος	» 18	Ἀρχαῖκόν ἄγαλμα	» 80
Ὀπλίτης μυκηναϊκῶν χρόνων	» 21	Δισκοβόλος τοῦ Μύρωνος	» 80
Ὅπλα	» 22	Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους	» 81
Ἀγγεῖα κρητικά	» 23	Πῶς χροματίζουσι τὰ μάρμαρα	» 82
Ἐνδυμασία γυναικῶν	» 24	Δωρικὸς κίων	» 83
Πολεμικὸν ἄρμα	» 28	Ἴωνικὸς κίων	» 83
Πλοῖον τῶν χρόνων τοῦ Ὀμήρου	» 29	Κορινθιακὸς κίων	» 84
Θυσία	» 32	Ἀκρόπολις	» 86
Ὁ Ζεὺς	» 33	Παρθενὸν	» 87
Ἡ Ἄρτεμις	» 33	Ἄμφορεὺς	» 88
Ὁ Ἀπόλλων	» 34	Παναθηναϊκὸς ἄμφορεὺς	» 88
Ἡ Ἀθηνᾶ	» 35	Κύπελλον	» 88
Ὀπλίται	» 39	Κορινθιακὸν ἀγγεῖον	» 88
Σκηναὶ ἀπὸ τοῦ ἀγῶνα	» 48	Μακεδὸν ὀπλίτης	» 105
Θερμοπόλια	» 56	Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος	» 107
Σαλαμίς	» 58	Χάρτης τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου	» 109
Ἀθηναϊκὴ τριήρης	» 59	Νόμισμα Ἀλεξάνδρου	» 114

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ  
ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ἀπριλίου 1925

Ἀριθ. } Πρωτ. 15461  
      } Διεκπ.

Πρὸς

τοὺς κ.κ. **Χ. Θεοδωρίδην** καὶ **Α. Λαζάρου**,

*συγγραφεῖς διδασκτικῶν βιβλίων.*

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι δι' ὑπουργικῆς ἀποφάσεως τῇ 8ῃ ἰσταμένου μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 13ῃ τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 35 δευτέρῳ τεύχει τῆς ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 11 προᾶξιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἐνεκρίθη τὸ πρὸς κρίσιν ὑπεβληθὲν ὑμέτερον βιβλίον «*Μαθήματα ἱστορίας*» διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς α'. τάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου, ὑποχρεούμενοι ὅπως, πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ βιβλίου, συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἐν τῇ σχετικῇ ἐκθέσει τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς περιλαμβανομένας ὑποδείξεις.

Κατ' ἐντολὴν τοῦ Ὑπουργοῦ  
Ὁ Τμηματάρχης τοῦ Γ' τμήματος

**Π. Ζαγανιάρης**

**Ι. Γρυπάρης**

Handwritten scribbles and faint markings on a small rectangular piece of paper.

